

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

8 - 14 sept. 2004
(Anul XXXVII)

35

■ literatură

ION SIMUȚ
despre un nou
volum
din jurnalul lui
RADU PETRESCU

Desen de Paul Gherasim

pagina

13

■ meridiane

Avanpremieră
editorială

O CRIMĂ

de
GEORGES
BERNANOS

paginile

26
27

■ meridiane

UN POET
FRANCEZ
ÎN ROMÂNIA

Gérard Bayo

prezentat de
Ion Pop

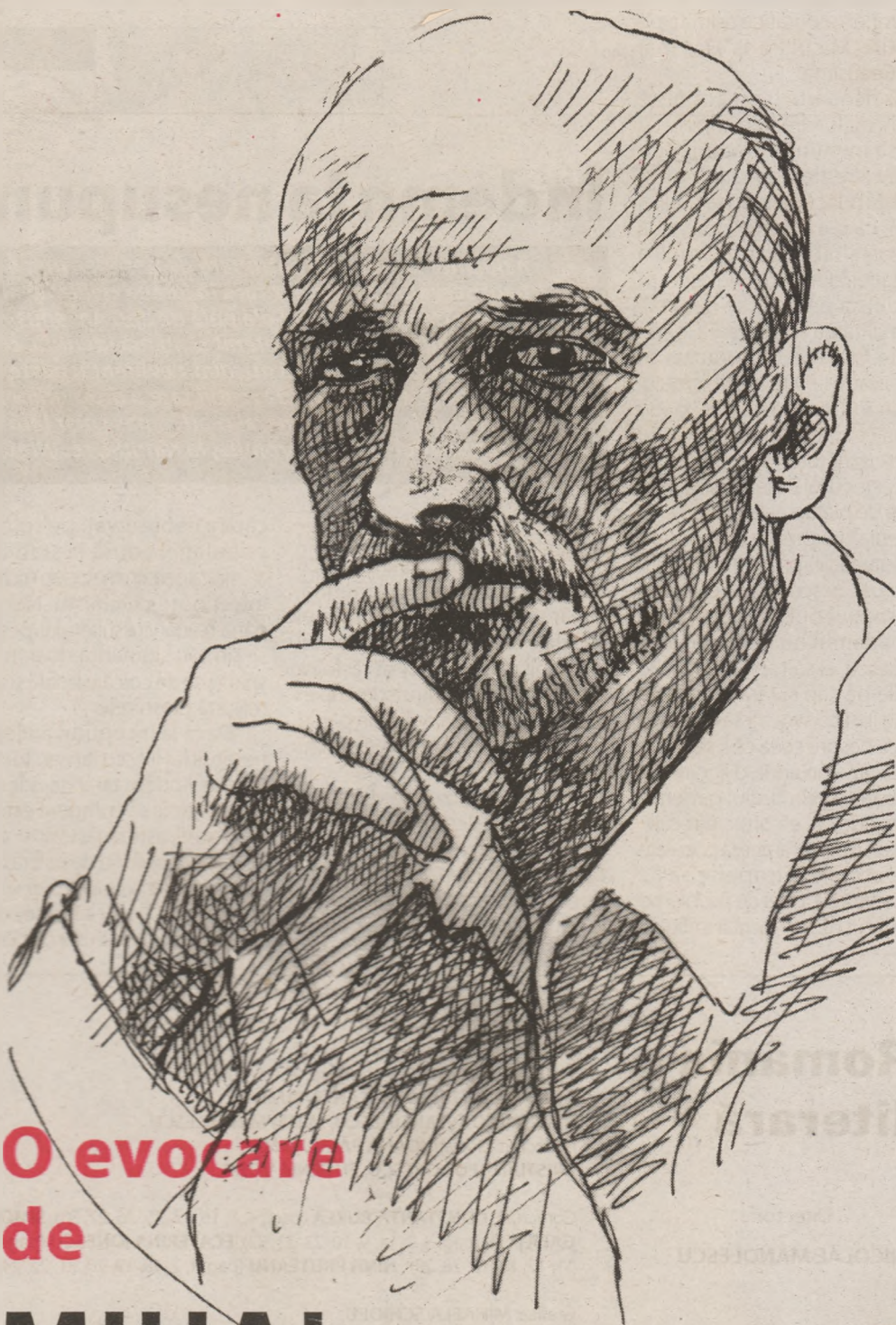

pagina

11

memorialistică

Îmbătrânind tăcut pe canapele roase

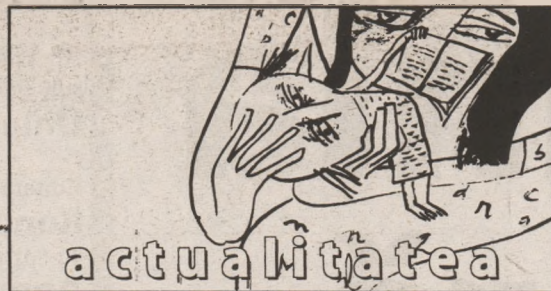

O evocare
de

MIHAI CANTUNIARI

paginile

16
17

Conștient că nu va putea transforma peste noapte imensa cloacă numită București într-un oraș al mileniului trei, el a adoptat tactica pașilor mărunți și rapizi. Aflat la răndu-i sub presiune, știe că bucură de așteptate succese imediate. Într-un moment de inspirație, Băsescu a abordat un subiect grav și ușor de rezolvat totodată. El a demarat, ca să zică așa, „în regim de urgență”, curățirea Capitalei. În acest scop, a trecut prin consiliu o hotărâre care-i obliga pe bucureșteni – firmele și locuitorii – să spele o dată pe săptămână trotuarele din fața casei sau a locului de muncă. Era un prim pas spre eliminarea aspectului de mahala sordidă caracteristic unei bune părți a ariei geografice numite pe vremuri „Micul Paris”, iar mai apoi „Ceașima”.

Las deoparte faptul că niște oameni maturi trebuie împinși cu forța să mențină curățenia sub propriile ferestre. Civilizația n-a fost niciodată punctul nostru tare. Bine, totuși, că s-a gândit cineva să înceapă alfabetizarea civică a populației, deși mulți au resimțit brânciul ca pe un atac direct la personalitatea și libertatea lor de gândire. Ca de obicei, posturile de televiziune aservite năstăsimului au ieșit în trombă la atac: babe reumatice care se plâneau că nu pot da cu mătura, țate cu aplomb care-i cereau lui Băsescu să achite el nota de plată a apei „stricate cu curățenia” (expresia, uluitoare, e strict autentică!), proletari principali care, brusc, descopereau distincția între spațiul public și cel privat („macadamul nu e al meu, e al lui Băsescu, el să-l spele, că am io dăstule pă cap și fără indicațiile lui!”) au fost convocați să-și dea cu părerea despre ceea ce li se părea – după caz – un abuz, o jignire sau o năzbâtie a primarului general.

Într-adevăr, e comic din caleafară ca în mileniul al treilea populația unei capitale europene să fie confruntată cu astfel de probleme. N-am văzut nici un locatar indignat

că robinetul din bucătărie picură obsesiv, că la baie apa curge nestingherită pe lângă țevile mâncate de rugină. Dar, fulgerător, au apărut cetățenii responsabili, sincer îngrijorați că două sau trei stropitoare o să-i aducă la ruină și că praful ridicat cu această ocazie o să-i îmbolnăvească de plămâni. Cutele adânci dintre ochi, maxilarele flexate amenințător, gesticulația cazonă arătau că acești oameni chiar sunt speriați de ideea că s-a trezit unul să-i oblige să fie curăți.

Cetățenii indignați n-au fost, însă, decât cavaleria ușoară. Ei aveau menirea să creeze perdeaua de fum, să ridice adrenalina în populație și să pregătească atacul de mortiere. Conform unor obiceiuri

și-ar găsi de lucru nici la... salubritate. Ei cultivă în mod deliberat murdăria – morală și fizică – pentru a se

decât una de înși civilizați. Atacul prefectului Capitalei spune totul despre intențiile de profunzime ale pesedelor, despre programul de aneantizare a românilor. După ce au lovit, ani în șir, la creier, făcând praf și pulbere sistemul educației și cultura, acum țara trebuie înecată în gunoaie.

Ura față de Băsescu i-a determinat să ridice garda mai mult decât o ridică de obicei. Domnitori soioși peste o țară murdară, oamenii lui Năstase propagă boala și neputința drept formele ideale de viață. Nesimțirea fără margini, disprețul maladiv și ura față de normalitate le asigură, însă, privilegiul la care nefericitul nici nu poate visa. Pentru el, starea de murdărie devine o

ori formule rizibile, reprezentate de non-entități de genul Otto Weber. Nici în clipa de față lucrurile nu stau mai bine. În ciuda entuziasmului (cam heirupistic, ce-i drept, dar bine că e și așa!) al unor ONG-uri de a face „curățenie cu forța” (fapt resimțit de diverse instituții, dar și persoane, drept o formă de viol!), stăm încă pe mormane de gunoaie. (Un articol plin de umor – când tandru, când negru – al lui Andrei Oișteanu, cu titlul *Ecologia salvează România*, publicat în revista „22”, este relevant pentru starea și mentalitatea noastră în raport cu ideea de curățenie.)

Recenta ieșire la rampă a unui partid ecologic reprezentat de Cornel Codiță a fost prilejul testării interesului românilor pentru această chestiune vitală a lumii contemporane. Dl. Codiță e un intelectual fin, obișnuit să desfacă în patru fire ideilor, dar e mai puțin un om de acțiune. În loc să-i vorbești românului despre conceptele postmoderne ale ecologiei, despre indicii de puritate a aerului, despre găurile din stratul de ozon și despre îngustarea pânzei freatice, îi pui o găleată și-o cârpă în mână și-i spui ce are de făcut. E singura metodă eficientă. Ca dovadă, indivizii care văd în curățenie un atentat la programul lor politic s-au pus cu ciomegele pe Băsescu, dar nici măcar nu s-au oboșit să-l combată pe Cornel Codiță.

Momentul unui partid ecologist puternic (dacă se poate, fără aberațiile anti-globaliste ale „verizilor” occidentali) e încă departe de România. Aici, la porțile Orientului, încă avem a ne lupta cu flegmele generaliste diseminate de contemporani ca într-o pictură de Jackson Pollack, cu mozartienele coloniei de păduchi, cu mozaicul tip Ravenna al covoarelor din coji de semințe și cu arhitectonica somptuoasă, multistratificată a gunoaielor în care poți citi alternanța duioasă a anotimpurilor. Până la atingerea formulei „Oameni curăți într-o țară curată” e cale de-o utopie.

Îndemn la nesupunere igienică

Un noianul de aberații patronate de pesedei, una gogonată rău a trecut aproape neobservată. Un subiect care în lumea civilizată ar fi provocat seisme și uragane, la noi n-a iscat decât o simplă bulă de aer. Am spus-o de mai multe ori: Traian Băsescu nu e politicianul meu preferat și nu mă identific cu stilul său de la Cușarida de-a face polemică. Dar nu pot să nu admit evidența: peste tot pe unde a trecut, Băsescu a făcut treabă. Operația de reabilitare a drumurilor a fost un succes, după cum cei patru ani de primar general n-au rămas chiar fără urme. Felul vijelios în care și-a început noul mandat promite, la răndu-i, rezultate spectaculoase.

adânc înrădăcinate, pesedeii au acționat fulgerător: până să apuce Băsescu să dea prima amendă, hotărârea consiliului primăriei generale era atacată în contencios! Probabil că va trebui să răsfoim analele infamiei pentru a descoperi o porcărie similară: adică un partid care lansează îndemnul la nesupunere igienică!

Dincolo de grosolănia, de mizeria morală, de calculul veros există temeuri obiective ca pesedeii să aibă o spaimă mortală de curățenie. Într-o lume curată, la propriu și la figurat, indivizi de teapa lor nu

cățara neobservați pe spinarea populației adusă la stadiul de animalitate și prin metodele murdăriei întreținute cu cinism. Noroioși până-n adâncul sufletului, pesedeii se simt în siguranță doar într-un spațiu unde colcăie boala și unde mișună ploșnițele.

Dacă la începutul anilor '90, nesățuii lui Iliescu lansau formula „Nu ne vindem țara!” (evident, că doar trebuia să cumpere ei totul... pe gratis!), astăzi năstăsiții vor să guverneze pe fond de holeră civică. Adăpostii în vilaoalele ce virează spre pagodă, știu că o populație de păduchioși e mai ușor de dominat

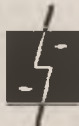
ușurare: după toate nebuniile la care-l supun guvernării, se mai trezește și Băsescu să-i oblige să dea cu mătura...

Mă tot minunez, de ani de zile, că o țară în care poluarea, batjocorirea naturii și jeful pur și simplu sunt atotstăpânitoare n-a fost capabilă să producă un partid ecologic viabil. Experimentele de la începutul anilor '90 au fost ori încercări ale neo-comuniștilor de a bloca, prin propulsarea propriilor oameni, domenii susceptibile să producă un mesaj politic primejdios pentru interesele lor (jaful sălbatic),

România literară®

Director:
NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundăției
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
TUDOREL URIAN - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA, MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU, CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.**

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 4, 8, 16, 17, 25, 26, 27, 30), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 3, 7, 14, 9, 10, 23, 31, 32), **ECATERINA IONESCU** (pag. 5, 6, 11, 12, 13, 15, 28, 29), **NINA PRUTEANU** (pag. 1, 2, 18, 19, 20, 21, 22, 24).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**
Tema numărului: *Profesori, elevi, profesori (Ioanei Părvulescu)*

Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară*, cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Contabilitate și extaz

Singura datorie a unui scriitor

Ani de zile am fost complexat că nu (mai) reușesc să public o carte, în condițiile în care scriam aproape neîntrerupt. Din acest punct de vedere, cel puțin, oriunde ai decupa o felie din viața mea de scriitor, lucrurile arată aproape identic: așteptarea năucă, tentativele timide, defulările parțiale prin revistele literare și, mai ales, ceața groasă drept singur răspuns la întrebarea: „Oare voi (mai) publica vreodată o carte?” – toate acestea arătau la fel înainte de primul volum, după acesta, ca și după al doilea și al treilea. Nu doar *statutul* meu nu s-a schimbat în vreun fel, dar nici măcar *mentalul*. La 12 ani după apariția primei mele cărți și șapte după ultima, nu mă simt deloc mai sigur pe viitorul meu editorial decât mă simțeam în urmă cu 13, 15 sau chiar 20 de ani.

Sigur, explicația cea mai brutală ar fi aceea că atât am avut de spus, că doar acele trei cărți meritau să fie publicate. Poate că nu întîmplător scriu aceste rînduri exact acum: după șapte ani, dacă nu ai loc de veci, te deshumează...

Ani de zile am trăit cu această spaimă îngrozitoare, care n-a putut fi alungată de consolarea aparițiilor fragmentare. Cînd, din aceeași *carte de sertar*, mai multe prestigioase reviste, inclusiv *România literară*, îți publică ample fragmente, ar reieși cumva că volumul face ceva mai mult decît doi lei. Dar...

Ani de zile, după decembrie 1989, m-am acuzat și m-am certat că nu sînt în stare să cultiv relații, să găsesc sponsori, să obțin subvenții. M-am acuzat chiar și pentru faptul că, din cauza celorlalte ocupații și obligații, dar și ca urmare a firii mele, nu am frecventat niciodată cafenelele și crîșmele „literare”, nici măcar cenaclurile, nu mi-am asigurat prietenia *factorilor de influență*, n-am pătruns în lumea scriitorilor, criticilor și editorilor, necum să rămîn acolo.

Și, firește, ani de zile i-am invidiat pe cei care fac toate astea.

Acum știu că am fost un prost. Nu, nu este datoria unui scriitor să se lupte pentru publicarea cărților lui, să dea din coate, să facă rost de bani, să facă lobby și marketing. *Singura datorie a unui scriitor este aceea de a scrie, așa după cum simte și îl taie capul.*

Și, poate, să se asigure atît: că existența lui este cunoscută. Ceea ce doar în rare cazuri nu se întîmplă.

În urmă cu peste două decenii, cînd am reușit să public prima dată într-o revistă, după așteptări și emoții firești de cîțiva ani, nu m-am așteptat ca asta să-mi aducă brusc glorie, cu atît mai puțin bani. Am așteptat în schimb să se întîmple ceva, să se intereseze cineva de mine, să mă întrebe ce mai scriu, eventual să-mi propună publicarea altor pagini.

Nu s-a întîmplat nimic din toate astea. Am descoperit că mă aflu în același punct de dinainte de debut. Singurii care se interesau de soarta mea literară erau Alex Ștefănescu și Radu Cosașu – dar ei o făceau și înainte.

Am crezut că premiera unei cărți înseamnă ceva

A-am dezarmat. În paralel cu tentativele de a reveni în paginile revistelor literare, am început să visez la publicarea unei cărți. Pe prima am aruncat-o la gunoi, după ce m-am consultat cu mai multă lume. Cînd a doua a fost gata, am înscris-o la mai multe concursuri de debut. Fără succes. Într-un final, am depus-o la o editură. Cea care a citit-o, doamna Magdalena Bedrosian, mi-a spus: „E o carte care face gol în jur”. Copleșitor. Era 1984 și aveam 28 de ani, adică „toată viața înainte”. Cam în același fel ca personajele lui Romain Gary...

Cartea a apărut opt ani mai tîrziu. Primii cinci din acest interval au trecut sub cenzura comunistă (deși prea puține dintre prozele cuprinse în volum erau „deranjante”), ceilalți trei – în amînări de natură financiar-economică. Depășind de mult fazele de trepidare, amărăciune și enervare, am insistat să fie lansată pe 1 aprilie.

Dar a apărut! Dumnezeu, a apărut! În clipa aceea nu mai conta neverosimilul de lungă așteptare, ci, pură și simplă, doar bucuria. Mai ales că, la foarte scurt timp, cartea a primit Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut.

De data aceasta, da, recunosc, speranțele mele au fost ceva mai mari. Chiar am crezut că apariția și premiera unei cărți vor însemna ceva.

N-au însemnat. Nu m-a căutat nimeni, nu m-a întrebat nimeni nimic. Au apărut, firește, cîteva

cronici, mai bune sau mai rele, inclusiv una în care mi se reproșa că nimic din proza mea nu oglindește ceea ce s-a întîmplat în 1989 și după. Normal, de vreme ce textele erau scrise cu aproape un deceniu în urmă – dar recenzentului îi scăpase acest amănunt, precizat chiar pe coperta a patra, în generoasele cuvinte ale lui Radu Cosașu.

Acum, la 12 ani distanță, mă gîndesc așa: după 1989, U.S. a acordat vreo 15 premii pentru debut în proză. Sînt curios: oare pe ceilalți 14 i-o fi întrebat cineva de sănătate?

Dar atunci n-aveam timp de întrebări retorice. Profînd de propunerea aceluiași Alex Ștefănescu, m-am angajat în alcătuirea unei biografii – singura, pînă azi – a lui Corneliu Coposu, obținînd accesul la arhivele fostei (?) Securități. Cîțiva metri de dosare. A fost o incursiune tulburătoare într-o lume despre care nu știusem aproape nimic.

Cartea s-a dovedit un succes. Nu atît datorită mie, cît subiectului și ineditului documentelor. S-au vîndut, după știrea mea, vreo 17.000 de exemplare, și mediatizarea a fost pe potrivă. Ce-i drept, de data asta am uzat de toate cunoștințele mele, pentru că între timp abandonasem informatica și intrasem în presă.

N-a urmat însă nimic. Într-o amară paranteză fie spus, n-am fost invitat niciodată la vreuna dintre comemorările Seniorului, dar nici la vreo discuție despre dosarele Securității, deși *nu* mulți sînt cei care au plonjat în ele – altfel decît pentru a-l consulta pe cel personal, și asta numai în ultimii ani.

Nu existam.

Am continuat să nu exist și după apariția celei de-a treia cărți, apărute tot datorită lui Alex. Bun sau rău, romanul meu era primul (dacă nu cumva singurul, pînă azi) care încerca să rememoreze existența noastră în „Epoca de Aur”. Am trăit, e drept, două satisfacții importante: nepotul meu (9 ani în decembrie 1989) i-a spus mamei sale: „Le cam exagerează! Cum să se dea 150 de grame de salam doar dacă arăți buletinul”, iar mai mulți foști colegi m-au căutat să-mi spună ce bine s-au regăsit în cele relatate, deși unii dintre ei *nu* îmi slujiseră drept model pentru personaje. Dar trăiserăm cu toții același coșmar, nevrosimil – iată – pentru cei mai tineri.

Tudor Călin ZAROJANU

(continuare în pag. 14)

IV MARTINOVICI

Sunt singur – mă luminez, mă întunec

Încet, lin în poveste alunec –
pe cale mă însoțesc cântecele mele
sunt singur – mă luminez, mă întunec?
o stea, de-asupra-mi, cu sclipirile grele.

Se aude o curgere zgomotoasă de ape
verzi, luminoase-unde se duc?
sau vin, cu tăioase lichide sape –
înflorește o mână? surdă, mă usuc?

Uite-o, se-arată din văluri de cețuri
ce frumoasă, superbă, cunoscuta zee –
încerc s-o întâmpin – mă împresoară ghețuri,
fruntea îmi arde sub ploi de curcubeie.

Medievală

Ne joacă fremătînd coroanele pe frunte
și picurii de apă se tolesc ușor
abia mai putem ține frăiele în mână
piatra scapără sub copita cailor.

Se spune că-n trei zile balul stă să-nceapă
la Castelul unde Prințesa așteaptă pețitorii
vom trece cu nesaț și munți și apă
și-acolo Cavalerii vom aprinde zorii.

Dar fiți atenți la farmecece pale
Prințesa-i renumită în șapte-mpărății
Ea e soarta noastră și vrăjile sale
ne pot, sub lacăte de-aramă, pe veci ținti.

Întîlniri galante

Măine va fi un eveniment important
pentru mine, momente cu totul deosebite,
așteptate de mult, de pe un țărm, celălalt –
am rezistat oricărui nenumite ispite –
Va trebui să îmbrac smock și papillon
voi avea un splendid trandafir la butonieră
fără-ndoială voi căuta vechiul melon
ascuns în nu știu care împăienjenit cotlon.
Știu că femeia mea e la fel de nerăbdătoare
am văzut-o (în vis?) în transparente voaluri
bleu, dansând aerian cu brațele goale,
cu chipul ireal, nespuse de frumos, transfigurat
din viața ei acum în nelume –
n-am putut s-o ating, a dispărut în eter.
Știu că de data asta,
la această demult, în netimp așteptare
va purta un frack vernil, ireal transparent
cu papillon de culoarea grăului copt
iar jobenul de ce nuanță oare?

Mă voi grăbi, ca zorii să nu mă întreacă
atunci când voi ajunge la mormîntul Femeii mele
din cimitirul de pe dulcile coline, la Valea Seacă. ■

lecturi la zi

Firul Ariadnei

ând am cunoscut-o, Simona Popescu împărțea, cu entuziasm, recomandări în stânga și-n dreapta: coborâți poezia în stradă, luați-o cu voi în autobuz, citiți-o în mijlocul agitației, al îmbulzelii, în gălăgie. Am presupus atunci că e vorba de o strategie de defamilizare prin care studenții reticenți scăpau de trauma tablourilor cu tânărul Eminescu pentru a descoperi un mecanisme viu, integrat în cotidian. Realismul poeziei tinere a confrăților optzeciști, care va să zică! *Déjà lu, déjà entendu*. Apoi, prin *Salvarea Speciei*, am descoperit că „mai vârstnica noastră prietenă” vorbea despre un mod de a trăi poezia, dincolo de stilistică și de frazeologie, ca experiență de realizare personală. Ce sens mai avea să alergi în jurul postmodernismului când acesta rămânea un concept teoretic, pentru „literați” iar purtătorii lui de stindard cei mai bătaioși erau, cel mult, niște „moderni simpatici”? Chiar și suprealismul era un „ceva” între poștașul Cal și dicteul automat din care „pohesia” lui Gellu Naum fugea, ofensată, către stări, experiențe și cabale. Te întrebai, la un moment dat, dacă *Medium-ul* sau *Zenobia* mai erau, în vreun fel, literatură. Răspunsul îl găsești aproape în fiecare pagină: totul e poezie, cultură, dar percepute în alt fel, cu o mai mare onestitate și cu o finalitate intrinsecă, trans-estetică, de luare în stăpânire a unei libertăți personale.

Studiul despre unicul scriitor suprealist român autentic (spun unii!) a fost scris, în mare parte, cu mijloacele maestrului. Tânăra cerebrală, cinică, lucidă (rațiunea picotește, dar nu adoarme!) a avut (numai) 15 ani pentru a se apropia de opera celui care se sustrage tuturor clasificărilor, aprecierilor și canonizărilor. Cel mai nepotrivit instrument pentru a sonda inefabilul era luciditatea și îndoiala. Întâlnirea dintre maestru și discipol urma să-i aducă împreună (cum Gellu Naum, probabil, ar spune-o) pe Bugs Bunny și Yosemite Sam. Hazardul și-a făcut, în ciuda probabilităților, datoria, (al)chimia intelectuală a funcționat și, din turnul de fildes, un *pohet* exilat a găsit un cavalier care să vânture lumea și să-i trâmbeze *sensurile* operei. Fără Simona Popescu, maestrul ar fi fost, poate, (încă)

CLAVA CRITIFICȚIUNE CU GELLU NAUM

Simona Popescu. *Clava. Critificțiune cu Gellu Naum*. Editura Paralela 45, Pitești, 2004, 229 p., f.p.

ignorat, multe manuscrise ar fi rămas în scrinul cel negru, sub cheia păzită de Lyggia-Zenobia și intelectualii nu s-ar mai fi divizat în „fani” și „fini”, în cunoscători și adoratori, bârbiți, pe la colțuri, de răuvoitori cărcotași. Naum a fost un superficial, un oportunist... spun invidiozii. Ba nu! Un poet (unic!) subtil și adevărat, afirmă cei care s-au adunat, în ultimii ani, atrași de șarmul și de misterul său. A obține drepturile de editare de la doamna Lyggia e, acum, o afacere, mă rog, la toate acestea a contribuit (destul) și entuziasmul Simonei Popescu. În loc să recupereze niște hârtii, scriitoarea a „prins” omul viu, suspicios, polemic și a scos tot ce era mai bun din experiența acestei întâlniri. A creat, s-ar zice, un muzeu kinetic, cu panouri pe care rulează filme și casete care pot fi ascultate, pentru posteritate. Așa stau, însă, în realitate, lucrurile?

Dacă o structură își atinge, în cea mai mare parte, scopurile, de ce a mai trebuit ea, ulterior, îmbunătățită? Ce rost mai are reeditarea din 2004 de la editura Paralela 45? Mai ales că noua versiune – *Clava* – nu reia, fidel, corpusul primei părți. E o continuare, la care autoarea a schimbat, pe lângă caroserie, și motorul și suspensiile și ambreiajul, modificând destinația vehiculului original. Dintr-un purtător răbdător al mesajelor lui Gellu Naum către lume, acesta a devenit un năvălaș și subiectiv mesager al propriei formații poetice (care îi datorează, bineînțeles, foarte mult bătrânului *pohet*). Cărțile (sau cartea!) au fost date pe față: *Salvarea speciei* aparține mai mult Simonei Popescu decât lui Gellu Naum. A spus-o

chiar magistrul și nimeni n-a știut-o, până acum! A fost, de la bun început, o critificțiune, un fel de roman cu pretext critic strunit să meargă în ritmul și după restricțiile unei lucrări cu pretenții științifice. Scăpată de corsetul unei teze de doctorat și de nevoia de a reda, pe cât posibil, jurnalistic (cât mai aproape de „adevăr”) conversațiile și faptele, cartea capătă, în fine, alura și personalitatea pe care le-a întrevăzut, de la bun început, autoarea. Dopat cu „simonism”, imaginație, venerație (bine temperată) și literaturitate, motorul „salvării...” turează la capacitate maximă. Primul care a „zburat” a fost titlul, înlocuit cu un singur cuvânt care exprimă însăși ideea naumiană de poeticitate. *Clava* arată acum, cu marca „critifiction” pe eleron și cu *hazardul obiectiv* pe pneuri, ca un bolid de formula unu. Și mai e încă loc pentru multe *upgrade-uri*!

Ce s-a schimbat, de fapt? Au fost eliminate pasajele teoretice despre suprealism din incipitul lucrării și au fost adăugate, la sfârșit, o serie de alte texte adunate în cei patru ani care au trecut de la apariția primei ediții. Între timp Gellu Naum a trecut, prin moarte, într-o altă „existență poetică”. La editura Paralela 45 i-a apărut un „tratat despre libertatea de a nu muri” (*Calea Șarpelui*) menit să explice, împreună cu „traducerile”

din prefața Simonei Popescu, miracolul „schimbării la piele” a *pohetului* care crede în „musa” lui. O piesă de teatru a lui Naum a fost pusă de Mihai Măniuțiu în scenă, o serie de alte întâmplări s-au legat, într-un fel sau altul, de „moștenirea” poetului dispărut. Pasiunea pentru coincidențe și pentru speculații a autoarei le-a țesut în plasa cu noduri dese a ficțiunii, prin care nimic nu trece neasumat și neinterpretat. În definitiv faptele, care țin de un „plan profund, invizibil” al existenței, care au, multe dintre ele, o anume doză de neverosimil și de *miraculos* nu trebuie judecate după valoarea lor de adevăr. Vocea maestrului se aude, tot timpul, din *off*, „ceea ce-ți spun eu aici nu sunt niște bazaconii imaginate, inventate, ci lucruri *trăite* – poate îți vine greu să crezi și e treaba ta”. Judecata blochează accesul la dimensiunea poetică a Universului, îndoiala ar putea face paginile scriitoarei să treacă drept *mincinoase*. Când Simona a reușit, de fapt, să devină, prin practica scrisului și a trăirii în preajma neobișnuitului „învățător”, ceea ce Gellu Naum intuise în ea de la început: „Nu mai fă teorie! Ești poetă! Teoria strică oamenii!” „Îmi place teoria, cu riscul de a strica omnia. Sunt poetă, dar nu suprealistă”. „Ba ești, dar nu știi!”. Am sentimentul că S. P. n-o să

(mai?) semneze niciodată o lucrare „tapână”, riguroasă, academică.

Ce e, până la urmă, *Clava*? Un ghid de lectură pentru cei care s-ar pierde, altfel, în opera lui Gellu Naum. Un fir al Ariadnei prin lumea lui magică, bizară, alchimică, mistică, spectaculoasă. O privire din interior, de pe un cerc privilegiat, foarte aproape de „centrul poetic” generat de trăirea, de practica, de gesturile cu sens de ritual personal ale lui Gellu Naum. Fragmentul în care poemul *Katsina* capătă un cu totul alt sens decât acela de exercițiu obscur-elistic atunci când îi este alăturată istoria plămuirii lui este un posibil *myse-en-abîme* al cărții. „Nimic nu e ascuns, totul se desfășoară la vedere, importantă e interpretarea pe care o dăm faptelor, trăirilor, situațiilor prin care trecem zi de zi”, spunea Gellu Naum. Dar pentru aceasta e nevoie de o inițiere (simplă), de șansa de a privi măcar, pentru o zi această lume din interior. Importante sunt perspectivele, ele nu deformează, ci dezvăluie realitatea. E o lecție importantă pe care ar trebui s-o înțeleagă cititorii lucrării. Din păcate, unele lucruri nu se învață (numai) din lectură. Mulți au nevoie (dar le lipsește curajul) să-și pună la bătaie propria *piele*.

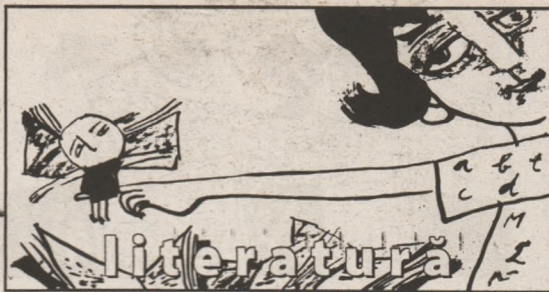
Cătălin STURZA

am primit la redacție

Notă Volumele pe care le menționăm în continuare au apărut la una și aceeași editură, LITERA INTERNATIONAL Chișinău-București, în colecția „Biblioteca școlară” (inițată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu; concepția grafică: Vladimir Zmeev). Ele constituie, într-adevăr, o mică bibliotecă, edificatoare pentru cine vrea să cunoască literatura din Basarabia. Fiecare volum are un design elegant și cuprinde, în afară de textele literare propriu-zise, un bogat aparat critic (date bio-bibliografice, dosar de referințe critice, fotografii cu valoare documentară etc.).

- Grigore Vieru, *Acum și în veac*, 2004 (versuri, cântece și confesiuni). 532 pag.
- Leo Butnaru, *Altul, același*, 2003 (versuri). 384 pag.
- Nicolai Costenco, *Elegii păgâne*, 2004 (versuri). 408 pag.
- Emilian Galaicu-Păun, *Yin Time*, 2004 (versuri, proză scurtă, eseuri). 292 pag.
- Nicolae Esinencu, *Copilul teribil*, 2004 (versuri, proză scurtă). 420 pag.
- Ion Ciocanu, *Scriitori de ieri și de azi*, 2004 (critică literară). 460 pag.
- Aureliu Busuioc, *Singur în fața dragostei*, 2003 (proză scurtă). 492 pag.
- Vasile Vasilache, *Surâsul lui Vishnu*, 2003 (roman). 528 pag.
- Pavel Boțu, *Ornic*, 2003 (versuri și proză scurtă). 296 pag.
- Nicolae Vieru, *Târziu și rece*, 2003 (proză scurtă). 392 pag.
- Anatol Codru, *Piatra de citire*, 2003 (versuri, eseuri, scrisori). 552 pag.
- Andrei Strâmbeanu, *Contrapunct*, 2003 (versuri, proză scurtă, teatru, eseuri). 488 pag.
- Vlad Ioviță, *Un hectar de umbră pentru Sahara*, 2003 (proză scurtă). 364 pag.
- Victor Teleucă, *Momentul inimii*, 2003

- (versuri). 436 pag.
- Petru Cărare, *Punctul de reper*, 2003 (versuri). 328 pag.
- Nicolae Dabija, *Doruri interzise*, 2003 (versuri). 624 pag.
- Mihail Ion Ciubotaru, *Viața fulgerului*, 2003 (versuri). 332 pag.
- Vladimir Beșleagă, *Cumplite vremi*, 2003 (roman). 704 pag.
- Petru Zadnipru, *Mă caut*, 2003 (versuri). 304 pag.
- Gheorghe Vodă, *Aripi pentru cădere*, 2003 (versuri). 384 pag.
- Ion Vatamanu, *Nimic nu-i zero*, 2003 (versuri și eseuri). 472 pag.
- Arcadie Suceveanu, *Corabia de la mansardă*, 2003 (versuri). 384 pag.
- George Meniuc, *Interior cosmic*, 2003 (versuri și proză scurtă). 336 pag.
- Emil Loteanu, *Chemarea stelelor*, 2003 (versuri și proză scurtă), 456 pag.
- Liviu Damian, *Saltul din efemer*, 2003 (versuri și eseuri). 460 pag.
- Alexandru Robot, *Îmbălânzitorul de cuvinte*, 2003 (versuri, proză, publicistică). 416 pag.
- Anatol Ciocanu, *Toga iluziei*, 2003 (versuri). 412 pag.

Spre deosebire de mai toți scriitorii europeni care au scris despre Orientul îndepărtat, scriitoarea română (absolventă a Facultății de Litere, secția japoneză-angleză și vorbitoare fluentă de limba japoneză) privea, în acest roman de debut, realitatea niponă nu cu ochii unui turist european, ci cu aceia ai unei persoane perfect integrate în viața socială și culturală. O privire mai puțin obișnuită, de *insider*, a unui om care a acceptat cele mai dure și extravagante experiențe (inclusiv consumul de droguri și acceptarea unei sexualități duse până în pragul prostituției) pentru a înțelege psihologia oamenilor și a cunoaște toate unghiurile modului de viață japonez. Și, în plus, un om care are capacitatea de a compara, în permanență, civilizația lăsată acasă și valorile ei tradiționale cu modul de viață al oamenilor din acest îndepărtat capăt al lumii. Scriam, la vremea respectivă, că un astfel de roman, fără a fi o capodoperă a literaturii române, promovat cum se cuvine, ar avea toate șansele să devină un *best-seller* european – ceva gen Amélie Nothomb – fiind suficient de insolit la nivelul acțiunii, ușor de tradus și având încărcătura de uman a autenticității.

După succesul *Planetei Tokyo*, a urmat, firește, un al doilea roman, înrudit cu primul, *Tokyo by night* (Nemira, 2000) și prima mare dezamăgire. Nu pentru că noul cadru, viața *underground* a capitalei japoneze, ar fi lipsit de interes – dimpotrivă! – ci pentru că autoarea a mizat totul pe cartea literaturii de consum. Acțiunea noii cărți nu este altceva decât o nesfârșită înșiruire de orgii sexualo-bahico-narcotice. Tonul confesiunii coboară uneori la cote inadmisibile ca în descrierea foarte naturalistă a felației pe care naratoarea i-o face unuia dintre oacheșii asistenți ai spitalului bucureștean în care a fost internată pentru dezintoxicare și care se încheie sublim cu voma femeii aplicată abundent pe mădularul bărbatului. Construcția acestui roman este nulă, stilul coboară spre abisurile vulgarității, iar de problematizare nu (mai) poate fi vorba. Complet debusolată și mai mereu narcotizată, naratoarea (mă bucur să cred că nu se identifică deplin cu autoarea) se confesează dezlinat, fără pudoare, dar și fără vreo urmă vizibilă de inteligență (sau, măcar, de luciditate) narativă.

Vară în Siam (titlul trimite la un foarte cunoscut hit al trupei The Pogues, *Summer in Siam*, care ar putea fi luat foarte bine drept fond sonor la lectura cărții), cel mai recent roman al Claudiei Golea este un fel de combinație între *Planeta Tokyo* și *Tokyo by night*. Din păcate, mai aproape de ultimul. Singura deosebire marcantă față de precedentul roman o constituie

locul de desfășurare a acțiunii. Japonia a fost înlocuită cu Thailanda, țara recunoscută pe toate meridianele globului drept paradis al drogurilor și al sexualității. O senzație de *déjà vu* izbește cititorul de la primele pagini ale romanului. Același balans între o Românie sumbră (inevitabil asociată cu un peisaj de iarnă, frig, mizerie, străzi desfundate, spitale de dezintoxicare, „cafeneaua artiștilor”, experiențe sexuale

specială se bucură procesul tehnologic de fabricare a diverselor tipuri de droguri, micile secrete pentru sporirea calității lor, consumul și evaluarea fiecăruia dintre ele, dar și experiențele sexuale reale sau imaginare, pe care le descrie cu o perfectă dezinhibare). Nimic din ce i se întâmplă nu o miră, necum să o șocheze. Mai aproape de romanele erotice din seria *Emanuelle* decât de Michel

nu sînt căsătorită, fac sex cu femei, pardon, una singură pînă acum, visez că fac sex cu animale...”

Claudia Golea are o experiență de viață de invidiat și o cultură care i-ar putea permite să devină o prozatoare de succes la scară europeană. Cum spuneam, primul său roman era încărcat de promisiuni în acest sens. Din păcate tot ce a urmat a fost o cruntă dezamăgire. Să fim bine înțeleși. Nu sînt un

problematic, de conturarea unor personaje vizibile. Așa cum arată, acest roman seamănă cu jurnalul mascat al unui scriitor debusolat, incapabil să ierarhizeze oamenii și faptele din jurul său. Claudia Golea dă sentimentul că trăiește, pur și simplu, fără a încerca să își înțeleagă sau să își judece viața. Existența ei este o acumulare cantitativă de experiențe (nu contează dacă acestea sînt plăcute sau neplăcute, reale sau imaginare), descrise placid, cu deplină detașare, de-o manieră frizând schizofrenia. Dacă autoarea ar putea trece dincolo de behaviorism, spre o zonă existențială sau spre o dimensiune etică, proza sa ar avea numai de câștigat. Claudia Golea are o șansă imensă: a călătorit enorm, a acumulat experiențe de viață cît pentru două-trei generații, știe limbi străine care îi permit să citească în original cele mai valoroase produse ale literaturii contemporane occidentale și extrem orientale, are sensibilitate artistică. Ar fi păcat ca o scriitoare cu un asemenea *background* să se cantoneze în subsolurile literaturii, mulțumindu-se cu gloria discutabilă provenită din admirația amicilor de la „cafeneaua literară” în fața frondei exhibiționiste a etalării propriei sexualități.

Afirmația unuia dintre clienții „cafenelei scriitorilor”, potrivit căreia ar fi „o scriitoare cu coaie” i-a mers, se pare, la suflet Claudiei Golea. Altfel nu se explică citarea ei de două ori în textul romanului. Mă tem însă că dacă autoarea *Verii în Siam* nu va ieși din fundătura în care singură a intrat, termenul inadecvat și scandalos al acestei formule va deveni, cu siguranță, „scriitoare”. ■

lecturi la zi
de Tudorel Urian

Biruit-au sexul

Romanul Claudiei Golea, *Planeta Tokyo* (Premiul de debut al Editurii Nemira, 1997), avea darul să fie deschizător de drumuri în proza românească. Era primul roman românesc a cărui acțiune se petrecea în Orientul îndepărtat și în care era relatată experiența adaptării unui român la o civilizație construită pe cu totul alte temeuri decât cea (sud-est) europeană. Pe fondul unei acțiuni vag-polițiste, autoarea făcea o radiografie din interior a societății japoneze, de la familia tradițională pînă la viața cluburilor de noapte și înfricoșătoarele bande Yakuza.

Claudia Golea

Vară în Siam

Claudia Golea, *Vară în Siam*, prefată de Lucian Vasilescu, Editura Polirom, Iași, 2004, 186 pag.

dezgustătoare – felației din precedentul roman îi corespund un act sexual efectuat de naratoare în timpul perioadei menstruale) și un Orient paradiziac (soare, vegetație luxuriantă, droguri și băuturi la discreție, oferte sexuale coplesitoare, hetero și homosexuale – nu degeaba este Thailanda țara turismului sexual). Egală cu sine scriitoarea descrie cu seninătate toate experiențele pe care le parcurge (de o atenție cu totul

Houellebecq (și el autor al unei cărți, *Platforma* a cărei acțiune se petrece în Thailanda, dar de cu totul altă factură), Claudia Golea nu descrie decât ceea ce simte pe propria piele. Cititorului european i se servește un meniu *à la carte*, după o rețetă pe care, cu un dram de efort, ar putea-o întîlni în orice alt punct al globului. Firește mă refer la cluburile de noapte cu programele lor erotice, la saloanele de masaj, la drogurile de toate felurile, mai puțin la șerpui și insectele degustate ca mari delicatese. Pentru autoare viața în Thailanda este ceva la fel de natural ca o plimbare prin Cismigiu. În puținele sale momente de contemplare dintre două prize, o beție sau o partidă de sex mai mult sau mai puțin sălbatică (uneori toate trei la un loc) ea se străduiește să facă mici acuarele ale paradisului tropical. Că cititorii români nu vor înțelege mare lucru din descrieri precum aceasta nu are cine știe ce importanță: „Copacii tabek cu flori violete. Lantom cu flori albe. Shayapik, cu flori galbene. Boscheții cu flori portocalii kem. Florile albe și roșii pam kuai. Florile roz shaba” (p. 13).

Mult mai inteligibile devin lucrurile atunci cînd naratoarea vorbește despre propriile sale trăiri. Mica spovedanie făcută unui preot budist la pagina 144 este rezumatul perfect al acestei cărți, dincolo de care aproape că nu ar mai fi nimic de spus: „Fumez, beau alcool, iau droguri, fac sex cu bărbați cu care

spirit ipocrit-pudibond. Nu disprețuiesc literatura erotică și aș minți dacă aș spune că am sărit paginile de sexualitate explicită din acest roman. Ele trebuie dublate însă și de altceva. De o tehnică narativă în ton cu vremea (aspect deloc preocupant pentru scriitoare care repetă la infinit același tip de confesiune nudă, pe alocuri spasmodică, de multe ori la limita incoerenței), de reflexivitate și

HUMANITAS

bunul gust al libertății

Raftul întâi

Cartea de pe noptieră

KAREL ČAPEK
Cartea apocrifelor

ANTÓNIO LOBO ANTUNES
Cuvânt către crocodili

Mihaela Albu, *Iscusită zăbavă*, eseuri și cronici literare, New York, H&H Promotions, 2004 (prefață de Cassian Maria Spiridon). 246 pag.

Autoarea – profesor la Catedra „Nicolae Iorga” de la Columbia University și redactor-șef la revista *Lumină lină* din New York – scrie comprehensiv și generos despre M. Eminescu, Al. Macedonski, L. Blaga, T. Arghezi, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Marin Preda, O. Paler, Marilena Rotaru, Gellu Dorian, Eugen Șerbănescu, Octavian Blaga și alții. Fiecare scriitor pare *sărbătorit*, ceea ce este înduioșător, dar și regretabil, întrucât duce la o uniformizare a valorilor.

(Unele fraze omagiale din carte se potrivesc prea multor scriitori ca să mai fie relevante:

„O Operă și un Om! Opera complexă, omul trudind din «dragoste pentru literatura română», cum singur mărturisea” etc.

Nimeni n-ar putea să ghicească la cine anume se referă exegeta, dacă numele „Omului” n-ar fi menționat la începutul comentariului).

Jozsef Racz, *Sonete-n albnegru*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2004, prefață-poem de Adrian Bodnaru; prezentare pe ultima copertă de prof. Iacob Roman). 60 pag.

Versuri compuse în mereu aceeași metrică, aproape exclusiv din neologisme. Intonație de robot de la o centrală telefonică. Autorul este un Ion Barbu lipsit de temperament artistic:

„coroanele fiordurilor poate scandinave/ sistatele sintaxe din phoenix ori simurg/ hexagonale sunt zăpezi de miere pură/ vocabule calcare sub lut taumaturg” etc.

Dumitru Popescu, *Omul zăpezilor*, roman, București, Ed. Economistul, 2003. 544 pag.

În centrul romanului se află doi îndrăgostiți trecuți de mult de prima tinerețe, George Păun, șef de catedră la un institut de științe juridice, și Salomeea Drugă, fiica unui responsabil de restaurant. Adaptarea lor – nu lipsită de momente de criză – la viața de

cărți noi răsfoite de Alex. Ștefănescu

N-ar fi exclus ca Dumnezeu să trimită o dezmințire...

cuplu începe înainte de 1989 și continuă după căderea lui Ceaușescu. Dumitru Popescu folosește însă acest *love story* mai mult ca pretext pentru a descrie moravurile epocii, de pe poziția unui mizantrop inteligent și sarcastic. În stilul său energic-autoritar (care îl evocă, din nefericire, nu numai pe scriitorul de succes dinainte de 1989, ci și pe dictatorialul secretar cu propaganda al CC al PCR, prin unele reminiscențe ale limbii de lemn), autorul răstoarnă într-un mod stupefiant imaginea ingenu-eroică a multor intelectuali despre ceea ce s-a întâmplat la 22 decembrie 1989. Versiunea sa reprezintă nu numai un act de impietate, ci și o dovadă a lipsei de sensibilitate artistică față de un moment de grație al românilor:

„Pe neașteptate și anapoda, ca într-un basm primitiv, țara se răsturnă cu fundul în sus. Ceea ce trăiseră până atunci se făcu țândări. Establishmentul politic și social fu dislocat și anulat, instituțiile de bază ale țării, spulberate prin câteva fraze citite la televizor de pe un petec de hârtie numit decret. Câțiva artiști mediocri, nomenclaturiști marginalizați și profitori de ocazie, flancați de figuri necunoscute, dubioase, deveniră peste noapte personaje centrale. Tricolorului i se făcu o gaură la mijloc, și fu agățat pe balcoane sau târât prin piețe publice.”

P.S. Mai trebuie spus ceva, chiar dacă n-are legătură directă cu literatura. Țara s-a răsturnat, într-adevăr, în 1989, dar nu cu fundul în sus, ci cu fundul în jos, după patruzeci și cinci de ani de existență inversată. Trebuie să stai, ca observator, în cap, ca să vezi lucrurile altfel.

Ion Ianoși, *Dostoievski și Tolstoi. Poveste cu doi necunoscuți*, ed. a III-a, revăzută, București, Ed. Fundației Culturale „Ideea Europeană”, 2004 (prezentare pe ultima copertă de Aura Christi). 160 pag.

Reconstituire literară și detectivistică a relației de fascinație reciprocă, respingere și rivalitate dintre cei doi mari prozatori ruși din secolul nouăsprezece. Ion Ianoși își mobilizează erudiția, experiența de specialist în texte și subtilitatea pentru a descifra în scrisorile și însemnările de jurnal ale lui Dostoievski și Tolstoi, ca și în măturile rămase de la soțiile și cunoscuții lor, mecanismul complicat al unui duel literar câștigat – dar numai posteritatea va ști aceasta – de ambii adversari. Cartea se încheie cu o metaforă impresionantă:

„«Leu» [în limba rusă] înseamnă «leu». Îmi amintesc cum, copil fiind, mă tot străduiam, înainte de a adormi, să-mi închipui doi lei care se devorează unul pe altul în același timp! Imaginea mă urmărește...”

Marin Ifrim, *La spartul târgului*, Buzău, Ed. Anastasia-Ina, 2004. 88 pag.

Culegere de articole publicate inițial în săptămânalul *Viața Buzăului*. Subiecte minore, de interes local. Autorul este dezinvolt și spiritual câtă vreme rămâne în acest perimetru. Când se pronunță în probleme (culturale, politice etc.) de mai mare anvergură își divulgă amatorismul.

Florentin Smarandache, *Legi de compoziție internă*, poeme cu... probleme, ediția a patra, Râmnicu Vâlcea, Ed. Almarom, 2004 (postfață de Janet Nică; prezentare pe ultima copertă de Mircea Monu).

Autorul (matematician român stabilit în SUA) pretinde că a creat un nou curent literar, „paradoxismul”, pe care îl menționează entuziast, ca o mare realizare, în cv-ul său. Are și numeroși adepți devotați,

situați, ca și el, în afara adevăratei literaturi.

Poeziile din recentul volum sunt (ca și cele din volumele anterioare) rezultatul unei gimnastici lingvistice hazardate. Lipsit de bun-gust, Florentin Smarandache vrea să fie original, dar nu reușește decât să fie strident, vrea să epateze, dar nu reușește decât să provoace cititorului (cultivat) un zâmbet ironic:

„Ah, Timpule, tâmpitule,/ Prezentul nu există./ El este un puțin trecut,/ dar încă netrecut.” (*Ontologie*)

Singurele momente în care atinge poezia sunt acelea în care îl imită pe Nichita Stănescu:

„Eu nu sunt// Acela este/ Acela ESTE pentru că/ alții îl sunt” (*Oamenii zboară prin oameni*)

Dona Roșu, *Numele tău/ Your Name*, poeme, ediție bilingvă româno-engleză îngrijită de Kathleen și W. D. Snodgrass, prefață de Alice Fulton, traduceri de Ann Woodward, Dan Duțescu, Kathleen și W. D. Snodgrass, Agness Hughes și Luciana Costea, Karl Natanson, Deborah Ann Percy și Arnold Johnston, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 2004. 112 pag.

Cuvinte vechi și solemne, ca în *Biblie*, muzică tânguitoare a versurilor, o vocație a dragostei și o sinceritate ritualizată – așa ar putea fi caracterizată, sumar, poezia scrisă de Dona Roșu. Poeta cultivă o *bucurie a umilinței*, ca expresie ultimă a iubirii:

„Singură sunt pe această câmpie unde fiecare copac a fost odată bărbat, și fiecare floare a fost odată femeie// Pământul arde sub tălpile mele și tânjitor mă îndeamnă să aleg forma mea viitoare// Ci eu nu mă pot hotărî, fiindcă nu știu care copac vei fi tu și vreau să-nfloresc la picioarele crengilor tale.” (*Cie nu mă pot hotărî*)

Ioan Ganga, *În audiență la F.M. Dostoievski*, Botoșani, Ed. Gee, col. „Debut”, 2004 (versuri). 60 pag.

Cornel Moraru (citât, alături de Alexandru Mușina și Gheorghe Crăciun, într-o suită de referințe de critice de la sfârșitul volumului) nu exagerează când remarcă dimensiunea metafizică a poemelor lui Ioan Ganga:

„Între noi/ zboară un porumbel/ Când obosește se așează/ pe umărul meu, ori pe al tău.../ O clipă azi, o clipă mâine/ o zi și o noapte/ seara, dimineața.../ De nu mai știm,/ locul unde doarme/ obosit și ușor ca soarele.” (*Îngerul lui Alioșa*).

Titina Nica Țene, *Pietre de aducere-aminte*, povestiri, Cluj, Ed. Napoca-Star, 2004. 48 pag.

Amintiri din copilăria pe care autoarea și-a petrecut-o, ca atâția alți scriitori români, la țară. Ea nu imită însă pe nimeni. Modestă, cuviincioasă, plină de duioșie, ne câștigă simpatia tocmai prin această „cumințenie a pământului”.

Ioan Silvan, *America, o escală spre cer*, Arad, Ed. Căbița, 2003. 268 pag.

Ioan Silvan are nepolitetea să-i atribue lui Dumnezeu intenții și calcule – uneori chiar și replici – a căror autenticitate nu poate fi dovedită:

„Dumnezeu s-a gândit să-și creeze un corespondent material. Acesta era Universul. [...] spațiul și timpul, odată create, aveau nevoie de limite și Dumnezeu a acceptat să meargă mai departe [...] atunci a făcut compromisul, materializând timpul și spațiul din afara Sa [...] Timpul și spațiul, ca elemente cuprinzătoare ale neființei, nu puteau să sfârșească decât în moarte. De aceea Dumnezeu a privit în spațiu și timp și a spus: «De acum voi veți fi veșnice împreună cu mine...»” etc.

N-ar fi exclus ca Dumnezeu să trimită o dezmințire... ■

lecturi la zi

Portrete în mișcare

Așa cum aflăm din bibliografia comentată care introduce volumul de schițe și povestiri *Crochiuri în peisaj israelian*, Tania Lovinescu

debutază în poezie, dar și în proză în anii '70. Tematica iudaică, cum scrie Shaul Carmel, semnată al „Cuvântului înainte” și președinte al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă română, rămâne dominantă și în romanul *Femeia lui Lot*, respins de cenzura defunctului regim și publicat în Israel. Tot în această țară vede lumina tiparului romanul *Mă numesc Alzheimer*, subiectul abordat, terifianta boală omonimă, fiind o premieră, cel puțin în literatura de limbă română.

Protagonist multiplu în acest peisaj israelian este femeia, cu plinile sufletului ei fragil și deopotrivă eroic, resemnă și clocotitor de afectivitate, grevat uneori de frustrare, gelozie și nesăbuiță, bucuros de minuni revelatoare, neînfricat în fața incurabilului și a morții.

Peisajul israelian nu înseamnă doar Mediterana, grădini răsărite-n desert, șosele fără cusur, cocotieri, palmieri și portocali, Beer-Sava, Tel Aviv, cartiere de lux, ci și invalizi de război, traume psihice indelebile, accidente biografice, copii-problemă, dar mai ales sentimentul de insecuritate a vieții de zi cu zi, penalizând viitorul tinerilor (*Transmisie în direct*). De aceea, personajele Taniei Lovinescu se întâlnesc ca și cum ar fi pentru ultima oară, dialogul și confesiunea spontană fiind rețetele epice preferate. Focalizate mai abilit sunt personajele imigrate din România în diverse etape, care mai suferă de o oarecare scindare sufletească, s-au integrat sau se află în curs de asimilare, alături de alte sute de mii de etnici evrei veniți din toată lumea, păstrându-și sau nu legăturile cu țările de origine, dar în orice caz, cu rudele din Occident și SUA, în virtutea unei firești vocații internaționaliste, înverdate și de onomastica folosită de autoare.

Talentul epic al Taniei Lovinescu merge mână-n mână cu performanța intuiției psihologice, prozatoarea excelând nu numai în psihologia bătrâneții, ci și în psihologia femeii singure. Marica, acostată de Morel, bărbatul „fluture” domic de palmares erotic și deci incompatibil cu

sentimentele solide, dăinuitoare, intervine exact într-un moment de criză a acestuia (atac de cord) spre a-l salva, providențial, dar și spre a-i da o lecție de omenie, de forță morală, de atașament afectiv. Din galeria femeilor care pot trăi singure (temă dragă sud-africanei Nadine Gordimer), dar gata să întindă o mână iubitoare, samaritană celor doar aparent puternici și imuni, este și septuagenara Lena, care, brusc, se simte debordând de tinerețe, entuziasm și proiecte, și nu pregetă să se privească goală în oglindă: fără însă să se sustragă unei analize lucide, necruțătoare, autoironice.

Sub semnul acestei lucidități stă și scrisul Taniei Lovinescu, filonul fantastic fiind rareori prezent în acest volum (*Mâna de piatră*, o piesă de alabastru, cu un traseu misterios, simbolizând un certificat ocult de moarte anunțată, și *Banul de aur*, a cărui pierdere însemna tot moarte).

Tania Lovinescu geometrizează detalii, dialoguri, portrete (Titu din *Mica publicitate*) oferind climate și personaje credibile, din a căror confruntare naște emoția cititorului. Făcând apel la rețeta sigură și perenă a prozatorilor clasici, români și euro-americani, identifică aceleași resorturi ale conviețuirii umane

Tania Lovinescu, *Crochiuri în peisaj israelian*, Ed. Hasefer, București, 2004. 200pag.

(banii, lipsa de scrupule, agresivitate) apte să dinamizeze personajele, să genereze acea story, inepuizabilă, legitimată de naturalețea incipitului, dar și de epilogul sugerat prin tușe simbolice.

Important pentru rigoarea și stilul „crochiurilor” este că Tania Lovinescu nu amestecă poezia cu proza și evită melodrama. Miza morală a cărții este fățișă, fără a fi stridentă: pesimismul, izolarea înverșunată, macerarea egolatră cedează în fața solidarității și încrederii în frumusețea vieții, altruismul fiind singura soluție de a fi a personajelor. Oricum, palpitul și zumzetul vieții se aude limpede în fiecare povestire (cu excepția câtorva, ceva mai discursive), Tania Lovinescu simțindu-se cel mai bine în patria limbii române, spre a ne da vești din sacrul și eternul „peisaj israelian”.

Geo VASILE

cerșetorul de cafea de Emil Brumaru

Doamne, mă îndemni să-ți scriu

Doamne, mă îndemni să-ți scriu
Cît nu-mi putrezește-n carne
Sufletul stricat de viu
Și cuvîntul nu-mi adoarme
Lenevos ca-ntr-un sicriu
Ce-n pămînt o să se sfarme
Doamne mă îndemni să-ți scriu
Cît nu putrezesc în carne

Nu-mi lua puterea dulce
Dăruită-n miez de rai
Nu lăsa roua să-mi spurce
Băleguțele de cai
Presărate ca să-ncurce
Drumul galeșelor curce
Printre vineți zimți de scai
Nu-mi lua puterea dulce
Dăruită-n miez de rai

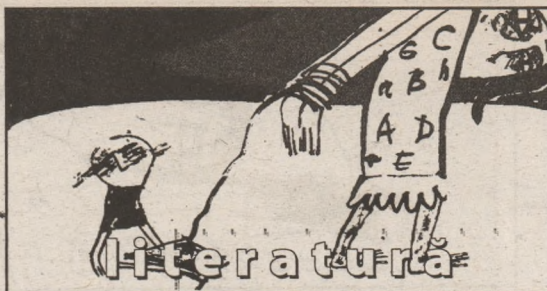
Ci mă-ngăduie-n miresme
Blînd sub pete de putoare
Unde sîngele meu este
Pîrîiaș de apă-n floare
Cu zîne-nclîcite-n iesle
De raze și de răcoare
Ci mă-ngăduie-n miresme
Blînd sub pete de putoare

Și-oi călugări văzduhul
În chilii de piatră fragă
Cînd paingii își dau duhul
Pe pînze de zuză dragă
Ce-și desface-n soare puful
Și-n ea melci bătrîni își bagă
Coarnele pe-o viață-nreagă
Și-oi călugări văzduhul
În chilii de piatră fragă

Căci mai pîlpîie în mine
Candele de-amurg lumina
Ce ți-a-mbujorat grădina
Cu ciuperca mari și cu rîme
Gardurile să-ți dărîme
De din mîine spre poimîine
Pîn' doar cuiele-or rămîine
Cît mai pîlpîie în mine
Ca-ntr-un deal scobit lumina ■

EDITURA PARALELA 45		LITERATURĂ DE INFORMARE	
NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA PROXIMA			
<p>Grzegorz Musiał În porumbar</p> <p>format 14 x 20, 266 p., 130.000 lei</p>	<p>Mitja Čander Martori suverani: tânără proză slovenă a anilor nouăzeci</p> <p>format 14 x 20, 232 p., 99.000 lei</p>	<p>COMENZI la: tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492 e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro Pentru detalii vizitați: www.edituraparelela45.ro</p>	

leben und werk

doamnelor și domnilor
de la înălțimea ușii se aude privighetoarea

iată cum timpul traversează
o pagină scrisă și una nescrisă

sunt din est și nu-mi plac medaliile
celor de acasă

despre așa ceva nu se poate vorbi

în lanul galben se află sigur
o cutie goală

o balanță dezechilibrează soarele într-o vitrină
dintr-o țară democratică
domnul de pe celălalt trotuar nu e un misionar
ci profesorul irlandez
aducându-mi bibliografia
care mi s-a părut cîndva apă de ploaie

dintr-o gratuitate în alta treci mai greu decît
printr-un război mondial

cei care așteaptă metroul au mai multe indicii
despre teroare decît oricine

toți dăm pînă la urmă din umeri socializați
de editorialele citite pe jumătate

artiști adevărați plutesc deasupra gropilor de aer
se joacă îngerii cu diavolii pe alte căi decît ale citatelor
din limba originară

cei mai buni dintre noi au mers sub cerul
sub care nu se mai poate face un pas

ca într-un mic sat din grecia
numai morții știu cu adevărat
încotro se îndreaptă lumea

puterea trece în mîinile altora sub copacii aurii

nu se va ști cum circulă timpul în operă
la sfîrșitul războiului

lucrurile bine aranjate dispar cu oamenii locurilor

eu aș vrea să mănînc un pește din mediterana.

sfîrșit

au oprit ploaia peste cenușa de la ieșirea din cinematografe
au amestecat norii mai bine decît o pot face
oamenii ordinii
cei cu pelerina confundabilă
prin care nu trece ploaia
au surfs cînd întunericul se lăsa pe
versanții de piatră
au schimbat direcția strigătului
sunt prea multe locuri de unde
n-ar trebui să revii
cu instrumentele distruse în brațe
aș putea visa
acolo unde se mai aud utilajele noului regim
auzim numele
care va fi înghițit de ocean așa cum vrea
o asociație a scriitorilor tineri
delfinii vor fi dresați de alții
din cuvinte n-a mai rămas decît pontonul
spre care ne îndreptăm
nu știu de ce nu se întîmplă nimic
în lagărul din care a dispărut frica.

șoapta în aceste vremuri

Doamne, nu-ți mai duci visul în spate
nu mai așezi vreascuri
îngă torentul inaccesibil

lungă explicație te așteaptă cînd încă dormim

astăzi totul continuă după moarte

mîinile bolnave ale celor care cred nu ating pămîntul

ne întîlnim îngă clădirile
unde ne petrecem cel mai mult timp

te poți lega definitiv de cei care au călătorit
pe malul fluviului

ioan vieru

pentru a convinge

anotimpurile țin la oarecare distanță
instrumentele noilor arte

mai buna noastră relație strînge cioburile
sub ziduri vechi

în jurul dezastrelor cu ochii spre indicatoarele inversate
în fiecare seară auzi ecoul vocii noastre
de temut

și-un arbore din occident se prăbușește ireproșabil
la propria-i rădăcină
cu toate camerele de supraveghere din jur

ca o imagine din cărțile viitorului.

recunoaștere

avem suficiente motive
să urmărim calea păsărilor
cuvîntul dublu
qrizontul amestecat cu tăcerile de aici
neguțătorii care îți ating mîinile
în penumbra camerelor luxoase lumina zilei
o trimiteți voi
din prada războiului se mai poate trăi
cît din enciclopedii
cît cuvintele sunt mai ușoare decît corpul
cît bărcile de salvare intră în apele internaționale
cît afli actul de moștenire
întro poezie scrisă cu foarte mulți ani
în urmă

nu voi aduce saltul în gol
al sclavului oriental

în această amiază să nu avem amintiri

să auzim ecoul aici unde nu mai este nimeni
cu masca pe chip

din libertatea refuzată n-a mai rămas decît
spaima din copilărie
ascunse într-o veche tiparniță.

împărțirea alcoolului

e foarte bună băutura asta mult mai bună
decît istoria literaturii române
n-aș fi crezut

după atîtea invocații miracolele au apărut
mereu în alte locuri

păsările se ridică altfel decît
și-ar fi imaginat oricare dintre noi
unii desenatori celebri
înregistrați la fisc

oricînd apare cineva
din străinătate probabil
să-ți verifice optimismul

mi s-a întîmplat să nu uit un poem de hugo
doar pentru că l-am citit în le monde

încotro picioarele versului rythmul emigrației

veacul nu mai este util decît
celor care se împotrivesc
călătoriilor în grup

pleoape de metal se vor deschide mîine dimineață

despre munca forțată știu cel mai bine artiștii
nu cei de la muzeele teroarei

cititorii se vor oferi să aducă norii în locurile
acelorași interdicții

ce este larma celor închiși într-un spațiu
din ce în ce mai îngust
la tîrgul de carte

mașinăria care a trecut peste zei
ne așteaptă

numai amanții citesc. ■

semn de carte
de Gheorghe Grigore

Metalirismul lui Aron Cotruș (I)

O nouă școală, simultaneismul, publicat în 1915, în *Fada*, iar autorul belgian fiind apreciat de Ovid Densusianu, care, cultivând valorile poeziei moderniste în *Viața nouă* (1905-1925), a celebrat, la rîndul său, „orașul tentacular” și energiile industriale, făcînd și elogiul versului liber. În acest context, nu putem a nu aminti *Gîndirea*, bastion al tradiționalismului și ortodoxismului, ai cărei reprezentanți, avînd o componentă germanică a formației lor, au manifestat, cu toate acestea, un interes aparte pentru expresionism.

Dar să precizăm un aspect definitoriu al creației lui Aron Cotruș. „Noul patos” emblematic al expresionismului tindea spre postura artistului mesianic ce proclamă, peste creștetile mulțimii anonime, adevăruri transpersonale. Unul din doctrinari de căpetenie ai curentului, Wilhelm Wörringer, scria că numai în strigăt se pierde timbrul individual, că numai prin strigăt se atinge iluzia unei comuniuni, strigătul omului solitar fiind apt a se preschimba într-o expresie a colectivității (v. și Michel Rabon: *L'expressionisme*, Lausanne, 1968). Așadar, țelul poetului de tip expresionist ar fi fost acela de a accede la o treaptă de spiritualitate comunitară, conform unei „tehnici a entuziasmului” al cărei arhetip îl alcătuiește ditirambul nietzschean. În concordanță cu un astfel de program sînt compuse și poemele lui Cotruș, cărora E. Lovinescu, detectîndu-le sursa germană, le aprecia „intemperanțele verbale”, „expresia torențială și abruptă”, „violenta și exagerarea”. La polul opus poeziei clasice, picturală și bizuită pe armonie, producțiile social orientate ale lui Cotruș se întemeiază pe valori ritmice și muzicale, sugerînd forța, mobilizarea, lupta: „Scrise în vers liber, textele acestea, consideră Ion Cristofor, par a fi redactate special pentru a fi citite *viva voce*, rostite în forum, supuse conștiinței publice. Poezia devine aici expresia unei exasperări colective, a cărei voce exponențială este poetul, prorocul venit să sufle în trîmbițele retorice ale deșteptării. El se confundă cu eroii anonimi ai neamului sau se regăsește în postura eroului providențial, a martirului tras pe

roată. Horia, Ion Ciura, Pătru Opincă, Toader Săcure, Ion Roată sînt avatari ai poetului inspirat, ai celui ce se identifică pe deplin cu destinul colectivității asuprite, vocea răzbunătoare care izbește cu biciul de foc al verbului său în temelile societății însăși. Ființă carismatică, poetul dădea adeseori impresia de a

se confunda cu personajele sale”.

Creația lui Aron Cotruș e, prin urmare, una supraindividuală, cu o adresă obștească, și cu o tonalitate amenințătoare, străbătută de un grandios zgomot surd, ca și cum ar transmite zguduirile viscerelor pămîntului din timpul unui cutremur. Aidoma altor scriitori expresionști, captivați de istorie și de viața colectivă, mai cu seamă în gradul în care aceștia înfățișează oameni și fapte de excepție, demne de mitografiere, Cotruș s-a fixat asupra lui Horia, imagine simbolică a trecutului național. S-a simțit martir și profet printr-o extrapolare a propriilor sale afecte asupra Craiului neîncoronat al Apusenilor, dar și receptînd vibrațiile eroice ale figurii acestuia, transfigurate de folclor. Vorbînd despre Horia, vorbea, grație unui transfer simpatetic, despre sine însuși: „de jos, / te-ai ridicat drept, pietros, viforos, pentru moți, / pentru cei săraci și goi, pentru toți... / și-ai despîcat în două istoria, / țaran de cremene / cum n-a fost altul să-ți semene / Horia!”. Pe fundalul social pe care e proiectat, personajul mitic se multiplică, posteritatea sa fiind de natura colectivității insurgente a oropsiților. Duhul său răzvrătit apare sub alte măști, se rostește prin alte guri: „te-ai ridicat, peste mormînt, mai dîr, mai tare... / și te-ai însutit, / te-ai înmiit, / neconținut, / ca iobagii-n suflet să te poarte, / în lupta lor pe viață și pe moarte...”. Astfel

încît poetul nu se mai înscrie în prim-plan, nu mai e focarul mărturie sale personalizate, ci un „mijlocitor” un ins din mulțime, precum Pătru Opincă, al cărui grai e pe cît de viforos, pe atît de exponențial: „Io, / Pătru Opincă, / ce-ntr-atîtea moșii n-am doar o șirîncă, / Înfrunt strîmtele legi și năpasta, / Și-n răzmerița ce-n mine crește, / Sudui vîrtos, mocănește, / Și scuipe pe toată rînduiala asta!”. Explicabil, o asemenea retorică dîră a ajuns la contingențe cu ideologiile extremelor momentului politic, revendicată atît din stînga, cît și din dreapta. Unele texte ale lui Cotruș par pliate pe programul marxist, proclamînd o revoltă violentă pomică de un Horia *redivivus*, cu scopul unei întemeieri sociale mai echitabile: „Cine dintre toți / s-o iși ca un munte, / strîmbătatea s-o înfrunte, / s-o arunce-ntr-o roți! / Să fie-același cer, / pentru plugar, pentru boier, pentru împărat, pentru miner”. Însă alte stihuri pun accentul pe factorul etnic, vituperînd, ca-n *Doina eminesciană*, invazia capitalei noastre de către „lăcustele” nesățioase ale ciocoismului alogen: „Fanarul s-a mutat la București – Noi, cruzi Tudor Vladimirești / Îți trebuie ție / Românie / cu năprasnice vreri românești, / cu năprasnice arme / să-l izbească, să-l darne... / Fanarul prins-a rădăcini la București / și din palate ciocioiești / vrea cu pumnul să cîrmuiască / răbdarea, vrea, truda românească... / Fanarul e stăpîn la București / și nu mai pleacă, nu mai pleacă... / pe unde

prin lăcustele să treacă, / ca-n vremurile năvălirilor turcești / după-un iute, uriaș pîrjol, / rămîne țara tristă și săracă, / cu trupul sîngerînd și gol...”. Incontestabil însă, opțiunea lui Aron Cotruș a fost pentru dreapta. Fără a fi înregimentat în Legiune, s-a arătat, precum Cioran, fascinat de viziunea unei istorii convulsive, lustrale, care să acrediteze un destin românesc eroic, un destin de latini, santinele ale civilizațiilor europene la fruntariile sale din Est. Analizînd legăturile poetului cu mișcarea legionară, se cuvine să subliniem că Aron Cotruș a fost evident un naționalist atras de proiectul revoluției morale pe care legionarii o proclamau, de ideea omului nou pe care aceștia se iluzionau că îl forjează, în respectul tradițiilor naționale, a credinței ortodoxe, a jertfei patriotice, sedus de elementele de mesianism ce făceau din Corneliu Zelea Codreanu un trimis justițiar al Arhanghelului Mihail. Așa se explică poemul omagial pe care Aron Cotruș îl dedică celui în care o bună parte a tineretului vedea un martir al cauzei lor.

Poemul a apărut în *Buna Vestire*, în 1940, fiind un portret al conducătorului legionar suprimat în condiții deloc democratice, fapt care i-a creat statura unui martir al naționalismului creștin, de victimă a regelui Carol al II-lea, cel care a ordonat uciderea liderului legionar: „Din mulțimile orbe unul s-alege / gîndul lui: rege... / vorba lui: lege... / vrerea-i: platoșă de neînfrînt... / pasul lui: cutremur de pămînt / veacul, sub trăsnete, în zbatere grea / zice cum vrea / îl botează cum vrea... / la masa de lucru adună / auzul văzduhului lîngă o furtună / și lîngă o inimă mai bună ca pîinea - / cruzimi de tigr, auzu-i de cîine... / noua lui limbă fața țării o schimbă”. ■

EDITURA POLIROM

■ Dragoș Bucurenci
RealK

■ Liviu Antonesei
Literatura, ce poveste!

■ Graham Greene
Consulul onorific

■ Daniel Pennac
Fructele pasiunii

www.polirom.ro

lecturi la zi

Identitate, sine, psihic

Eseul Andreei Deciu se constituie într-o lecție elocventă despre cum se poate scrie o lucrare extrem de bine structurată și erudită pornind de la întrebări care, la prima vedere, par să fie prea generale pentru a li se găsi vreun răspuns: cum se adaptează imigranții? „E identitatea personală modelată de o arome comunitate sau poate fi transplantată în alte comunități” (pag. 3)?¹ Cum înțeleg anumiți indivizi ajustarea la noul mediu și de ce procedee se folosesc pentru a se adapta?

O disciplină recent acreditată în universitățile americane, *Migration Studies*, susține că termenii „imigrant”/„emigrant” trebuie scoși din uz deoarece nu sunt adecvați, ba chiar distorsionează realitatea: nici imigranții nu rămâne pentru totdeauna în țara sa adoptivă, nici emigranții nu părăsesc pentru totdeauna țara de origine. De pildă, când se vorbește de milioanele de oameni care au venit ca imigranți în secolul XIX în Statele Unite, rămânem cu impresia greșită că aceștia au și rămas acolo, pe când statisticile demonstrează că 40% dintre ei au revenit în Europa. Andreea Deciu se confruntă cu această capcană; dacă memoriile Verei Călin și ale Evei Hoffman îndreptătesc clasificarea autoarelor ca imigrante, nu mi se pare că lui Ulise, ori Robinson Crusoe li se poate aplica același concept. Mai degrabă, ei s-ar încadra, prin extrapolare, la categoria „migrație forțată” (disciplina americană grupează sub această etichetă refugiații și victimele traficului uman): Robinson Crusoe vrea să călătorească, să cunoască exotismul pe pielea sa, nu să rămână izolat pe-o insulă ani la rând – oricum definiția termenului de „imigrant” presupune stabilirea într-o țară, nu colonizarea – iar Ulise este smuls, în pofida voinței sale, din mediul său; e imposibil să-i atribui intenția de a se stabili altundeva. Și totuși, acești eroi se instituie în paradigme culturale prin modul lor de a-și trata identitatea amenințată (?) și alterată de nostalgie, paradigme pe care Andreea Deciu le regăsește în cazul imigrantelor (Vera Călin – Robinson Crusoe, Eva Hoffman – Ulise).

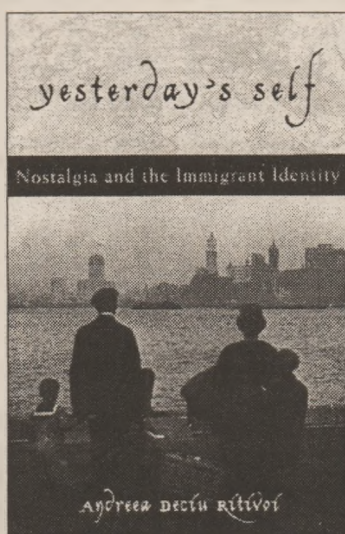
Punctul de pornire al eseului e deconstructivist: Ricoeur consideră că există o antiteză între *idem* (identitate imutabilă) și *ipse* (identitate accesibilă variațiilor și transformărilor). Prin recursul la cele două paradigme culturale și apoi la memoriile celor două imigrante, Andreea Deciu demonstrează, în spiritul aristotelicii căi de mijloc, că există o permanentă negociere

între *idem* și *ipse*, cele două neexcluzându-se. Acest demers e precedat de o analiză istorică a conceptului de „nostalgie” (urmărit de la procrearea sa în interiorul comunității medicale și până la expulzarea din ea, pe baza lipsei unității cauzelor și simptomelor sale) și de o trecere în revistă a diverselor abordări filozofice a identității. Dintre acestea, Andreea Deciu o preferă pe cea a lui Daniel Dennett (eul ca centru narativ de gravitate), teorie care poate fi conectată cu distincția lui Ricoeur. Care e atunci funcția nostalgiei? „Nostalgia ne sfătuiește să recunoaștem și nevoia de *idem*, și natura eluzivă a acestui tip de eu în numele căruia *ipse* devine consistent și semnificativ” (pag. 68).

În conformitate cu standardele impuse de rigidele reguli ale eseului academic anglo-saxon, Andreea Deciu trebuie să-și precizeze poziția teoretică: „Dar nu vreau să las aici loc ambiguității: nu pledez pentru o perspectivă constructivistă asupra identității personale. Cu alte cuvinte, nu susțin că identitatea personală este în totalitate un construct, un proiect individual, fără realitate obiectivă, ușor de chestionat și

de pus la îndoială de către ceilalți” (pag. 46). Problema e că nici constructivismul nu susține asta. În primul rând, paradigma constructivistă acoperă un foarte larg spectru, de la constructivismul sociali, moderați, ca Thomas Laqueur, până la cei radicali, ca Judith Butler. Chiar și în cazul celor radicali, părerea lui Andreea Deciu nu se aplică; de exemplu, Butler pledează pentru o politică identitară în contextul Statelor Unite, deși crede că

Andreea Deciu Ritivoi, *Yesterday's Self. Nostalgia and the Immigrant Identity*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham/Boulder/New York/Oxford, 2002, 183 pag.

identitatea e un nod discursiv instabil, o iluzie. În al doilea rând, constructivismul nu neagă doar realitatea obiectivă a identității personale, ci neagă întreg conceptul de realitate obiectivă, care ar necesita o perspectivă complet neutră care nu e accesibilă nimănui. S-ar putea spune că această paradigmă e neo-kantiană: avem acces doar la fenomene și acest acces e invariabil mediat de limbaj, care nu doar oglindește fenomenele, ci le și modifică percepția. Constructivismul nu neagă conceptul de realitate pură (noumenul, la Kant), spun doar că noi, condiționați fiind de limbaj, nu putem determina dacă există sau nu. În ceea ce privește afirmația că identitatea e un proiect individual, constructivismul afirmă exact contrariul: că identitatea coerentă și interioritatea ne sunt impuse. De aceea, principala categorie cu care operează constructivismul este „subiectul” (care poate fi epistemic sau subiect al unui regim), nu eul sau identitatea.

Paradoxal, Andreea Deciu, deși desfiind un constructivism simplificat până la caricatură, înțelege să se folosească de teoriile reprezentanților acestei paradigme (și tocmai de Judith Butler!) când demersul hermeneutic i-o cere. Mai exact, ea face apel la teoria „internalizării melancoliei” pe care Butler o dezvoltă în *Viața psihică a puterii*. Diferențele de premise își spun cuvântul: ce la Butler e un reflex psihic, care asigură heterosexualizarea dorinței și

prohibirea homosexualității, devine la Andreea Deciu „strategie” metaforică, asumată conștient (pag. 159). Butler operează cu categorii foarte clar definite (în acest eseu, face o legătură între „subiect” și „psihic”), pe când conceptul de identitate avansat în eseu de față e mult prea superfluu; în plus, legătura între psihic și identitate nu e precizată în *Yesterday's Self*. Contradicția dintre cele două autoare merge chiar mai departe: Butler se opune unei coeziuni narative a individualității – coeziune pe care Andreea Deciu, urmându-l pe Dennett, o utilizează ca bază teoretică a eseului – pe care o găsește totalizantă și în locul căreia preferă „performanța teatrală”. Finalmente, Butler încearcă să explice cum identificările care devin cruciale pentru formarea genului (masculin sau feminin) sunt produse prin identificare melancolică, iar cele discutate de ea sunt foarte clar precizate, au un obiect anumit, nefiind vorba de identificarea cu întreg trecutul unei persoane pe care o deduce autoarea acestui eseu.

Și astfel ajungem din nou la o altă disciplină academică de import american, recent împământenită la Universitatea din București, disciplină careia îi aparține acest eseu: *Studiile culturale*. O disciplină care conferă legitimitate unei astfel de abordări care implică literatura, psihiatria, istoria științei, hermeneutica și filozofia.

Dar există și probleme inerente acestei discipline, probleme pe care discuția precedentă le scoate la iveală: cum se aplică filozofia la literatură? Se poate decupa un fragment dintr-un text filozofic pe care să-l integram apoi într-o interpretare a unui text literar? Unul dintre puținele defecte ale eseului Andreei Deciu mi se pare chiar această lipsă de consecvență; folosește un text care are la bază presupuziții post-structuraliste, mai exact, tocmai acele presupuziții împotriva cărora ea se declară. În plus, literatura/critică literară permite o fluctuație terminologică mult mai accentuată decât discursul filozofic, ca atare texte care par compatibile, se dovedesc a fi ireconciliabile chiar în sensul larg al hermeneuticii pe care o utilizează autoarea.

Alexandra OLIVOTTO

¹ Traducerile aparțin autoarei articolului.

În ziua de **15 septembrie 2004** vor avea loc, la sediul Uniunii Scriitorilor (Sala Oglinzilor), Calea Victoriei 115:

MASA ROTUNDĂ

dedicată scriitorului portughez **ANTÓNIO LOBO ANTUNES** laureat al Marelui Premiu „Ovidius” – Neptun 2003 cu tema *Scrisul apără de suferință*

Orele 10.00 – 13.00

LANSAREA ROMANULUI CUVÂNT CĂTRE CROCODILI

tradus de Micaela Ghițescu și apărut la Editura Humanitas

Orele 16.00 – 18.00

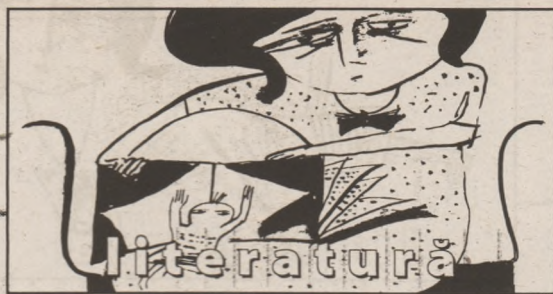
Alături de romancierul António Lobo Antunes, vor participa: Prof. Carlos Reis, Prof. Maria Alzira Seixo (din Portugalia), Prof. Eduardo Lourenço, Dinu Flămând, poet și publicist (din Franța), Prof. Mihai Zamfir, Prof. Mircea Martin, Prof. Andrei Ionescu, Vlad Zografi, dramaturg și editor, Micaela Ghițescu, traducătoare

EXPOZIȚIA DE FOTOGRAFII ȘI MANUSCRISE

Scrisul apără de suferință (A.L.A.)

Srijin și sponsorizare:
Ambasada Portugaliei la București, Institutul Camões,
Institutul Portughez al Cărții și Bibliotecilor,
Uniunea Scriitorilor din România, Editura Humanitas

Vă invităm să participați!

Cu cele două volume, *Soleil de nuit* (*Soare de noapte*) și *Pour dire encore* (*Ca să mai spun*) imprimate la Cluj în 2002 și, respectiv, 2004, poetul depășește cifra 15 a culegerilor sale de poeme, inaugurate în 1971, când Pierre Emmanuel îi întâmpina scrisul cu o prefață entuziastă. De atunci, Gérard Bayo și-a conturat, cu o discretă tenacitate, un profil imediat recognoscibil în peisajul liric actual al Franței. Dacă ar fi să-i găsim un reper în context, numele la care ar putea fi, eventual, raportat e Yves Bonnefoy, cu o similitudine miză pe simplitate și cu aproape renunțarea la expresia propriu-zis metaforică.

Aproximând în românește, de-a lungul anilor, câteva zeci dintre poemele sale, am putut constata consecvența cu care poetul își urmează drumul, de la un titlu la altul: a scris, de la început, o poezie de notații și stări, ca și lipsită de metafore, înscrind mereu în fragmente de peisaj, în jocuri de lumini și de umbre, în gesturi dintre cele mai simple și familiare, câte-o frântură de amintire, o emoție, un gând abia schițat, lăsat în evanescența lui. Foarte atent la arhitectura textului, propune o sintaxă voit "săracă", reduce propoziția la esențial, pune punct, uneori, înainte de încheiere, șterge adesea pronumele de lângă verb, dând un anume accent de impersonalitate discursului, o ținută vag ermetică, provocând mici distanțe între secvențele concentrate, sugerând spații ale contemplației, singurătăți așteptând comunicarea, absențe receptive, tăceri gata să se exprime. Selectate cu precădere din spațiul marin, elementele care compun aici ambianța - orizontul infinit, stâncile albe, solare, pe care crește, "fără pricină", o "iarbă fără nume", carena unei bărci, tremurul unei ramuri de pin, fântâni care "vorbesc fără să știe", nisipuri, nori, spume și pietre - sunt convocate să deseneze cadrul unor reflecții rămase cumva suspendate, deschise ele însele spre zarea nesfârșită.

Mai ales în *Soare de noapte*, motivele recurente sunt chiar cele ale tăcerii, absenței, solitudinii, numelui și fără-de-numelui, luminii în care se pierde totul. Sub aceste semne ale aproape-nimicului stau, însă, straturi de viață secretă,

tensiuni ale așteptării, reverii ale apropierei de celălalt, tăcerile sunt dense de voci dizolvate, de cuvinte subînțelese. Între peisaj și privitorul-contemplator jocul dintre apropiere și distanțare e permanent, cuvântul caută obiectul, lucrurile mor în cuvinte și rămân veșnice în cei ce

altul într-atât se îndepărtează / încât spune "Destul!" nu știu ce. // Valul / vântului urcă dealul cu tufe de galbene flori. / Atunci tac, de la unul spre celălalt. / De la unul la celălalt"...

Pour dire encore sugerează, încă din titlu, preponderența

"Într-o zi / inima se oprește // când e lună plină. / Ca să / dea de citit, se oprește", Cuvânt și lume rămân, iată, mereu solidare, cu spusul și nerostitul lor, golul din peisaje și un vid de cuvinte, nimicul poate fi și el ascultat, propria ființă e auzită de tăcerea lumii: "Sub

deveni astfel instituire de viață, fixare a trecătorului ("Creanga înzăpezită care din noapte / lovește-n geam, / o auzi. Sporește-i / viața, / dă-i un nume"). Un penultim poem se încheie sub semnul identificării dintre secvențele temporale și "cuvintele pe care nu le-am putut purta", cu "ceea ce ne rămâne de spus" și cu propria ființă a rostitorului: "Coborâm în umbră / cu cei ce vin. // Tu știi / numărul - la / trecut, / la viitor. Numeri".

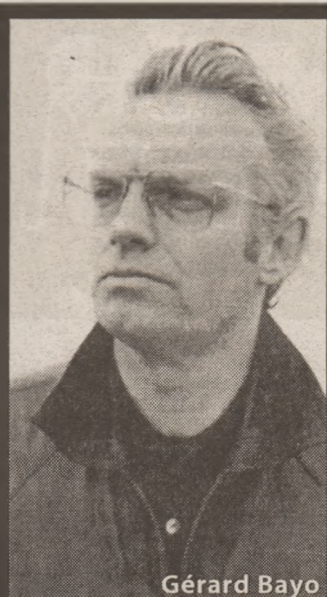
Cu această extinsă *ars poetica*, Gérard Bayo probează osmoza dintre viziunea sa mai largă despre lume și orizontul deschis către universul cuvintelor: o ecuație în care trăirea concretelor în câteva repere ce și-au consolidat, cu timpul, pozițiile în scrisul său, și problematica rostirii/scrierii poemului se confruntă mereu, în jocul vecinătăților, depărtărilor, interferențelor, al participării vizând contopirea, al conservării unui spațiu al contemplării luminoase. Și al unor stări de spirit ce se împart, într-o expresivă ambiguitate, între sentimentul precarității și al trăinicieii lucrurilor, al consistenței și evanescenței lor, al solitudinii și nevoii omenești de comunicare și comuniune. Publicul românesc francophon, încă îndeajuns de numeros, ar putea găsi la el acasă, în ambele cărți semnalate aici, locuri de întâlnire privilegiată cu poezia autentică.

Ion POP

Un poet francez în România

Au trecut, practic, neobservate două frumoase cărți de poezie tipărite în limba franceză la editura clujeană Casa Cărții de Știință. Autorul lor este Gérard Bayo (n. 1936), tradus deja la noi cu alte două volume, - *Poeme*, 1991, la Editura Dacia, în tălmăcirea lui Mihai Zaharia, cu un cuvânt înainte de Horia Bădescu, volum distins cu marele Premiu "Lucian Blaga", la festivalul clujean, și *Exod*, tradus de Horia Bădescu și pe care am avut plăcerea să-l prefătez, scos de Editura Fundației Culturale Române în 1997. Un foarte interesant și original eseu, *Revolta lui Arthur Rimbaud, i s-a tipărit la Editura Eminescu în 1998, transpus de Ioan și Robert Adam. În 2002, editura timișoreană Amarcord i-a publicat placheta Chant d'un autre (Cântecul altcuiva). Să notez că în scrisul său sunt nu puține ecouri românești și că Gérard Bayo e de multă vreme interesat de literatura noastră: a participat la adaptarea în franceză a unor poeți precum Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Popescu și a tradus, pentru Editura Gallimard, romanul Zborul găștei sălbatice de Horia Bădescu.*

Gérard Bayo

le-au trăit, prezența umană se află într-un soi de solidaritate mută cu lumea din jur, simțindu-i durată și neantul, frumusețea perenă sau numai scânteierile de o clipă: "Pe colina unde nu au / dansat decât odată. / În inima a, pe inimă. Mort // e numele a ceea ce se îndepărtează / veșnic ceea ce / a trăit o dată"; "Ceea ce se va naște / se ntipărește, de-așemenea, / în peisaj / atât de simplu, / atât de limpede"; "și tu te-ai născut / cu mult / înainte de tine"; "Apatrid universul. Supusă frumusețea / umple întinderea / cu absență. // Tăcut / și cuminte, rămâi acolo. Prea / blând. Prea departe. Fără limită și-ncheiat, universul cu / și fără de vârstă"...

O Definiție a frumuseții armonizează deplin gândul și numele cu cadrul natural, tăcerea și distanța translate în mișcări ale comuniunii: "Și două sau trei / dintre numele date, de departe / se recunosc. / Ori patru / ori cinci. // Și unul de altul într-atât se apropie / încât spune 'Destul!' nu știu ce. // Și unul de

tematicii verbului, într-o poezie în deplină continuitate față de versurile precedente. Căci rostirea cuvintelor apare din nou solidară cu lucrurile printre care are loc. Ca și tăcerea, de altfel, în care se topește murmurul lumii, al timpului. Pasul uman înaintează deopotrivă spre viitor, către ilizibil și începutul scrierii ("Tu mergi, mergi către mâine. Spore / ilizibilul care picură - și-n / voce - de-un singur nume scris"), "Cu cretă cerul / scrie. Cu cretă / Pământul", "Litere de spumă / diminează pe ciucurele / nisipului / și pe care seara-l înflăcărează, litere fără cuvânt / lângă pietre, suspendate. /... / Litere ghiftuite / de lumină, fredonate, / cu una singură / lipsă", - poemul "dă de vorbit" rugului de spini ce amintește de suferința cristică, "La dreapta / sau la stânga, coperta / fără de titlu. Tufiș / verde iarba și frunze / de ciulini, stânci ieșite din apă. Cer / desprins /... / Cer / verde-auriu, fără oră, fără / de margine, cu / cei dispăruți. // Numai / ale noastre paginile. Pe care tu / le recitești. Nu departe"... Înaintarea prin peisaje și una către strămoși, pe un drum în același timp ca de soartă scrisă: "se pringle sub aripa / mantiei negre singur / oceanul. Azuriu firul / în coasta stâncii sumbre. Ascultă. // Ori adu-ți aminte. Către / ai tăi te duci. // Către / ei. Nu te / pierzi. Și vor fi rostite // cuvintele până acum / înscrise". Chiar și oprirea inimii devine un prilej de lectură, lunară:

stâncile / negre și pe landă, nimic, / nici / un cuvânt. // A spune ar însemna să consimți / la. // Să fii de acord cu. Ca și cum / aș asculta nimic. // Ca și cum m-ar asculta / tăcerea / nimănui". Rostirea poate

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Raspenilor 32, ap. 2
sector 2, cod 020548, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro

Tel.: +4021 210.89.08 +4021 210.89.28
Fax: +4021 212.35.61
www.prior.ro : Librărie virtuală: www.ebookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

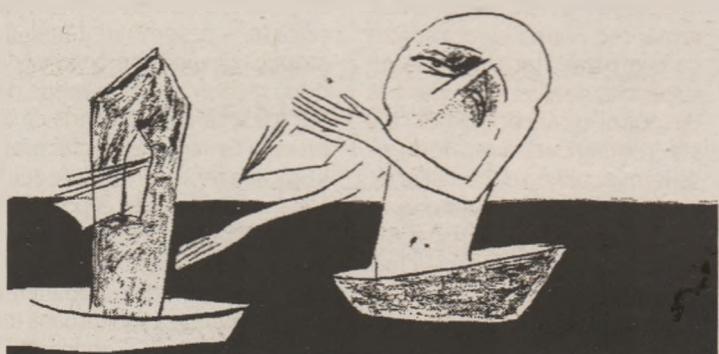
Macmillan Reference, 2003

Hardcover, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decât în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută până în prezent, face o adâncă incursiune atât în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversile acestui dialog știință - religie.

prepeleac de Constantin Toiu

12 septembrie 1942

Ducându-mă la Brașov pe ziua de 5 august 2004, m-am întâlnit cu bunul meu coleg de bancă de la Liceul Dr. Ioan Meșota, Gelu Gologan, în casa lui părintească de pe str. 15 noiembrie. Într-una din odăile ei, transformată în sanctuar al bibliotecii părintești și al amintirilor de școală, am răsfoit împreună albumul cu fotografiile tuturor colegilor de clasă, clasa opta, ultima, înainte de bacalaureat. Autorul serialului – un foto-montaj –, fusese însuși Gelu, care ne pozase unul câte unul în fața tablei, pe care, - uitasem – eu, care eram socotit poetul școlii, trebuise să scriu cu creta câte un catren de adio, ca o propoziție de analizat la ora de l. română sau ecuație la matematică.

Gelu este inginer. Tatăl a doi feciori falnici, amândoi ingineri și ei, Radu, primul, iar Călin, acesta, mi se spune cu mândrie, mare constructor de avioane în Germania.

Gologan, care era băiatul primarului Brașovului – români din neamul brav transilvan –, făcuse primele clase la Liceul german Honterus, cu care ne războiam la handbal, venind de acolo cu o purtare a lui liberă de schior năvalnic, doborând toate obstacolele. De unde îi ș. scrisesem pe tablă, unde era pozat pe sky în plin avânt de coborâre: *E omul nou al lui Nichifor Crainic/ Vitezei lui ameteitoare/ E mică chiar și Piatra mare.../ E omul nou! Războinic, el lovește/ Distruge tot în calea sa/ Cuier și ladă și podea... Avea o faimă de haiduc.*

Altui coleg, Valentin Stroescu, mare pokerist, îi scrisesem pe tabla, cu el alături, arătând încruntat versurile: *E moș Tarzan zis. – are un ful/ intrat deodată servit gras cu porecle/ În viață merge*

sigur cu-o chintă hazardată/ Persată, se pricepe la toate, pușlama/ Întotdeauna-n mână doar doi șeptari el are/ Și regulat cu dâșii îți trage cacealmau...

Sau N. Stănicel, ale cărui performanțe bărbătești, cu care se lăuda, făcuseră să-i zicem *torpilorul*, era fixat pe tablă în catrenul: *Pentru banchet cum n-aveam bani/ (Nimic fără prezența lor)/ Să-l vindem la americani/ Pe Pussy, bravul torpilor! Era în război.*

Olaru Vuța, pentru firea lui milităroasă, de care dădea dovadă la instrucția săptămânală obligatorie: *Aici sunt eu, Olaru Vuța/ Tambur la premilitărie/ Subcentruuuu... drept! pe loc repaus! Și vă salut cu frenezie!* – frenezie fiind vorba lui preferată la lecții...

Cel mai tare însă pe mine m-a surprins poezia ce o scrisesem la terminarea școlii și de care nu mai știam, și pe care Gelu a păstrat-o cu sfîntenie printre hârtiile lui vechi din sanctuarul părintesc. E un sonet făcut la despărțire, purtând data de sus, din titlu, și din care reproduc numai ultimele două terțene:

*...Vreau zâmbetul să-mi fie ca de miere,
Dar inima mi-e plină de venin.
Pornit cu pasul lent spre alte ere,*

*Spre lenta descompunere înclin,
Și prins pe poza asta, tot voi piere,
Chiar dacă sunt eu... Toiu Constantin.*

Ce mă miră mai mult este orgoliul meu direct din adolescență. Vasăzică, modestia veni doar cu anii *rezonabili*, sub ea zăcând de fapt un prefăcut... ■

Se știe că banii aparțin unuia dintre câmpurile semantice foarte productive în argou: ca și băutura, relațiile sexuale, violența, înșelarea – zone acoperite de un lexic de bază și de permanente dezvoltări figurate, metaforice și metonimice. Domeniul banilor este însă și foarte dependent de realitățile istorice concrete: foarte adesea denumirile familiar-argotice sînt legate de materialul monedelor sau bancnotelor în circulație și mai ales de culorile și imaginile de pe acestea. Așa se explică termeni de prin 1930 precum *tărăncuță* sau *barbișon* ori, prin 1970-1980, desemnarea bancnotei de o sută de lei ca *bălcescu*, *albastră* sau *foaie*. Dolarii sînt încă, prin excelență, *verzi*, *verzișori*, *verdeață*, *salate*, *zarzavat* etc. Pe la 1860, monedele de aur erau numite *ochișori* sau *ochi de vulpe*, cele de argint *albișori* sau *albitură*. Evident, asemenea denumiri presupun o perioadă destul de lungă de stabilitate monetară: reprezentările și culorile din vreme de inflație n-au timp să se fixeze în imaginarul popular și nici în limbajul argotic. Unele denumiri mai generale trec însă de la o monedă la alta (așa s-a întîmplat, o vreme, cu *băncuță*). Există și universalii metaforice: de pildă, banii sînt văzuți în mai multe limbi ca materie consumabilă și mai ales comestibilă (în română se folosesc cuvintele *mălai* și *material*). Monede ieșite din circulație rămân în locuțiuni și expresii și pot căpăta sens generic: *parale* („ai parale?”) *gologani* („n-am un gologan”), *franci* („e vesel, e în franci”) etc. O listă românească în care să intre deopotrivă termeni argotici actuali și forme ieșite din uz ar conține, alături de cele citate mai sus, alte metonimii – *sunători*, *zimți* –, metafore – *solzi*, *lozuri* – și cuvinte de diverse origini: *biștari*, *carboave*, *ghelzi*, *lovele*, *mangafeti*, *mangări*, *mangoți*, *marafeti*, *mardei*, *pitaci*, *pițule* etc.

În numărul 6 din 2003 al revistei electronice *Marges linguistice*, consacrat argourilor, au apărut două articole despre reflexele în limbajul familiar-argotic al trecerii la moneda unică europeană. Autorii – Louis-Jean Calvet și José Antonio Millán – pornesc de la un proiect comun de înregistrare a transformărilor lingvistice provocate de *euro* (pronunțată în diverse limbi a termenilor *euro* și *cent*; transferul unor denumiri familiar-argotice, apariția altora cu totul noi, substituiri în expresii etc.), prezentînd în primul rînd situația din franceză și spaniolă, însă cu referiri și la alte limbi (italiană, catalană, germană, greacă). Materialul – adunat din presă, conversații cotidiene, forumuri din Internet – cuprinde

formații ad-hoc, jocuri de cuvinte accidentale, dar și cuvinte care par să se impună în limbajul colocvial. În spaniolă, mai ales, productivitatea lexicală e impresionantă: sînt atestate diminutive (*eurito*, *eurillo*), jocuri de cuvinte, modificări fonetice voite (*leuro*, *neuro*, *negro*, *oro*) etc. Din citirea eronată a grafiei grecești provine un *eipo*, cu diminutivul *eipita*; bancnota/biletul de 500 de euro e numit *Bin Laden* „pentru că nimeni nu l-a văzut”. Și așa mai departe. Autorii articolului repetă, prudent, că deocamdată nu se pot trage concluzii, nici nu e cazul să facă previziuni...

Desigur, situația românească nu e comparabilă cu cea din limbile

două milioane de *coconumai* pe lumină” (*Academia Cațavencu* 24, 2004, 10); „promoționalul preț de doar 50 de *coco*” (ib.; din context se deduce că cifrele sînt exprimate în euro). De la *coco* se produc alte jocuri de cuvinte: *cocar* („sari cu *cocar*’pe cardul lui Z.M.”, ib.), *coconaut* („costa 100-200 de *coconaut*’recepția de constatare” – ib.). Cred că în selectarea acestei forme a intrat, pe de o parte, o anume asemănare fonetică (finala neasimilabilă morfologic, în -o neaccentuat); pe de altă parte, relația funcțională dintre *euro* și *dolar*. În fond, deocamdată *euro* s-a adăugat dolarului (ca monedă forte, în care se calculează schimburi; concurența cu dolarul se vede și

păcatele limbii de Rodica Zafiu

Euro: noutăți argotice

mai sus pomenite: la noi, se vorbește tot mai mult despre *euro*, dar moneda nu a înlocuit *leu*; nu e așadar momentul să ne întrebăm dacă în expresii de tipul „de doi bani” sau „de doi lei” se vor produce substituții prin *centi* sau *euro*. Cum am arătat acum cîțiva ani (în *România literară* 6/1998), forma *euro* ridică în română probleme de adaptare morfologică, din cauza structurii sale fonetice; de aceea rămâne invariabilă („zece euro”), ca și în italiană (în schimb, în franceză pluralul se notează în scris, iar în spaniolă apare și în pronunțare: *euros*). Despre substantivul *euro* a scris doamna Florica Dimitrescu (în *Drumul neîntrerupt al limbii române*, 2002), indicînd și unele tendințe de adaptare la sistemul gramatical românesc. Forma *euroi* a apărut ca o glumă, dar e destul de răspîndită; de altfel, e comparabilă cu modul în care popularul *para* s-a „regularizat”, adaptîndu-se seriei masculine a denumirilor de bani și producînd pluralul argotic specializat pentru dolari: *parai*. În ultima vreme am găsit însă chiar atestări care indică apariția unui echivalent argotic pentru *euro* – forma *coco*: „și-a propus să dea

din necesitatea – chiar în limbajul oficial – de a folosi termenul *eurocent* pentru a distinge subdiviziunile monedei europenei de cele ale dolarului; nu e deci de mirare că a preluat ceva din sinonimia sa argotică. În cele mai recente dicționare de argou, cuvîntul *coco* apare cu mai multe sensuri, printre care și „dolar”. Nu e greu de imaginat un transfer urmat de o specializare: dolarii rămîn *parai*, iar *euro* devine *coco*. Alte motivații sînt pure ipoteze: putem totuși aminti că repetiția silabică *co-co* are o expresivitate tipică limbajului infantil; putem evoca asociațiile semantice ale unor cuvinte vulgare sau deprecative de origine țigănească (*cocar*, *cocala*); ne-am putea gîndi, în fine, chiar la o reînviere a termenului *cocoșel* – desemnare familiar-argotică din anii interbelici (și de după război) a unei monede de aur (despre care s-a spus că ar proveni dintr-o referire afectuos-ironică la reprezentarea regelui Mihai copil). Ca de obicei, posibilități de explicație etimologică sînt multe, iar previziunile riscante. Rămîne o certitudine: impunerea *euro*-ului va avea și în română tot mai multe reflexe argotice. ■

Primele două volume (cele antume) ale jurnalului petrescian sunt „refăcute”, în sensul prelucrării artistice și al epurării de excrescențe nejustificate, dar nu sunt „contrafăcute”, în sensul moral al falsificării. Căci scriitorul, cu o manie flaubertiană a frazei exacte, nu dorește să-și confecționeze o imagine profitabilă, ci numai să transmită, în principal, modul său de a trăi în religia artei. Ca nimeni altcineva de la noi, Radu Petrescu scrie un jurnal calofil – cel mai estetizant din câte cunosc (nu ar trebui, totuși, să-i uit pe colegii săi din Școala de la Târgoviște: Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu sau Tudor Țopa, care procedează în același fel). Se află, astfel, la antipodul a ceea ce credem despre autenticitatea jurnalului ca directoare a impresiilor și limbaj „natural”. „*Fericirea pe care ne-o dau amintirile vine din ținuta lor estetică*” (p. 17) – observă prozatorul citind jurnalul lui Delacroix. Urmele acestei obsesii a literarității jurnalului se văd foarte bine și în intervalul temporal cuprins în volumul *Prizonier al provizoratului*. Consemnarea de agendă îl intrigă, o consideră o decădere a jurnalului său, după cum notează în 18 martie 1966: „*Încă o dată, jurnalul devenit agendă, prin urmare inutil, și l-aș părăsi dacă n-ar fi întrebarea ce mă voi face fără el. Obiceiul de a nota zilnic, o intoxicație ca cea tabagică*” (p. 212), sau din nou peste trei zile: „*Jurnalul acesta nu merge deloc. Agendă seacă și aproximativă, poate nici măcar o agendă completă, fiindcă atâtea lucruri le uit imediat după producerea lor, deși mi-au luat toată atenția în timp ce se produceau. Uitare curioasă*” (p. 213). Deși traversează momente de îndoială, nu poate abandona jurnalul, considerându-l fie un concurent stimulator, fie un substitut consolator al creației epice: „*Și totuși nu pot părăsi jurnalul. El îmi dă impresia că lucrez*” (p. 270). E, prin urmare, o formă de întreținere a tonusului estetic. Își promite să revină cu o prelucrare acolo unde a fost prea expeditiv. Nemulțumit de versurile tinereții, recitite în 15 iulie 1965, speră într-o compensație: „*Dar cu acest jurnal am să fac treabă bună. Să-l comentez aici pe larg când voi transcrie caietul*” (p. 154), sau își propune să procedeze

cu intransigență în vederea publicării: „*La transcriere, de tăiat trei sferturi de aici*” (p. 268). Căci jurnalul este în cele din urmă pentru Radu Petrescu o miză importantă, un joc de-a literatura, dacă nu chiar literatură. Observația orientată înafară este diminuată sau cenzurată, pentru a se focaliza spre sine și spre interior. Pentru prozatorii Școlii de la Târgoviște (sunt nevoiți să extind constatarea)

trist, mai trist decât să-mi cadă dințele din față, că nu am bani să-mi aranjez dantura și că, sluit, voi inspira dezgust și nici o femeie nu se va uita la mine și orice speranță de a comite, o dată măcar, un adulter, ca să știu cum este, va fi pierdută, este pierdută de pe acum. Mi-e rușine să spun că mă topesc de poftă și acum de disperare că nu mă voi sătura niciodată, în timp ce, în pustiu în care

soției (numită frecvent „maestrul”) și ale celor doi copii (Iorgu și Ruxandra). Un mare eveniment al biografiei lui, ca și al celorlalți târgovișteni, e audierea lui G. Călinescu: „*am întâlnit un oraș genial, pe G. C.*” (p. 68) – notează la 10 iulie 1964. Va reflecta la moartea lui G. Călinescu din martie 1965 (p. 127-129) și apoi la aceea a lui Tudor Arghezi din iulie 1967 (p. 307-309) ca la adevărate catastrofe ale literaturii

însemnările cuprinse în volumul *Prizonier al provizoratului*, în mare măsură dependent de roman: „*o dată cu apariția lui Matei Iliescu trebuie să închei Jurnalul*” (p. 420). Nu se va întâmpla totuși astfel, pentru că scriitorul se confundă cu textul confesiunilor sale: „*eu sunt chiar rândurile acestea, imaginile acestea*” etc. (p. 50), iar „*jurnalul este operă de creație*” (p. 51).

Orgoliul său de creator este însă imens, depășind cu mult obișnuitul simț al propriei valori. La 1 iulie 1964, cu mult înainte de apariția primei sale cărți, autosituarea e flatantă: „*Impresia mea, din ce în ce mai tare, este că Matei Iliescu e cel mai important roman actual, nu numai dintre cele românești, și că linia Balzac, Stendhal, Flaubert, Joyce o continui direct, eu, dar și că pentru mine actualmente nu există public*” (p. 70). Mai mult decât atât: „*Nu știu câtă dreptate aveam și cât se datora vârstei zăpăcite, dar la 15 ani, în 1942, eram atât de izbit de constatarea că sunt un geniu*” (p. 155). Debutul în revistă când îl deprimă, când îl entuziasmează, dar în 12 iulie 1966 gândește pozitiv: „*Să presupun că prezentarea va fi onestă, că textul va fi integral și fără greșeli de tipar? Atunci de ce n-aș presupune și că mulți vor simți, citindu-mă, că au a face cu geniu! Și acesta e pretutindeni acasă, chiar și în suplimentul „Ramurilor”*” (p. 233). Își recitește frecvent romanul, ajungând la aceeași concluzie optimistă: „*În ce mă privește, și știind tot ce știu, după Joyce nu văd alt romancier care să se poată măsura cu mine, Faulkner și Hemingway sunt cam diletanți, iar despre francezi, italieni etc. nici nu se poate vorbi, prea sunt din cale afară de modești. Îmi face bine constatarea? Posibil, dar nu e mai puțin o constatare*” (p. 262). Se verifică prin lectura cu voce tare a soției sau prin lecturi în fața prietenilor, cum e cazul la 19 decembrie 1966 cu Tudor Țopa ascultând capitolul VII din *Matei Iliescu*.

Prizonier al provizoratului e jurnalul pentru literați al unui mare artist. E de mirare că a fost aproape ignorat până acum, dar e explicabil prin prisma declinului jurnalului în conștiința criticii și a publicului. ■

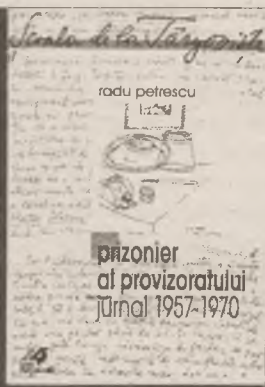

cronica edițiilor de Ion Simuț

Pariu cu posteritatea

Prizonier al provizoratului (jurnal 1957, 1964-1970) e al cincilea volum din jurnalul lui Radu Petrescu și editarea lui integrală nu s-a încheiat, pentru că au rămas în manuscris însemnările din 1971 până în 1982, la moartea scriitorului. Primele două volume au apărut sub supravegherea autorului, cu un text revăzut, selectat, asambalat pentru a pune în evidență uneori corespondențe semnificative între ani, chiar rescris pe anumite porțiuni: în 1977, Ocheanul întors reflectă perioada 1951-1956; în 1981, Părul Bernicei transcrie jurnalul anilor 1961-1964, având în centru febrilitatea redactării romanului Matei Iliescu, publicat în 1970. Postum au apărut volumele A treia dimensiune (în 1984, referindu-se la anii 1957-1960) și Catalogul mișcărilor mele zilnice (în 1999, cuprinzând anii 1946-1951 și 1954-1956). Radu Petrescu nu crede în autenticitatea nuda a jurnalului, ci în artisticitatea lui confecționată, de aceea, într-un mod neobișnuit pentru acest gen, a preferat să intervină în construcția episoadelor biografice și a intervalelor temporale pentru a realiza o compoziție epică și pentru a da personajului (care se constituie inevitabil în diarist) o diagramă fluidă și coerentă a interiorității.

Radu Petrescu, *Prizonier al provizoratului. Jurnal 1957-1970*, ediție îngrijită de Ruxandra Mihăilă, Ed. Paralela 45, 2002, 448 p.

jurnalul face parte din operă, nu e un simplu document însoțitor. Scriind din 1946 la jurnal, cu un fel de obstinație a cronicii personale („*Jurnalul. Scriu ce fac în fiecare zi*” – p. 104), e previzibil să apară și oboseala, teama de clișeizare, plictiseala, exasperarea monotoniei: „*Jurnalul nu mă mai interesează deloc, probabil pentru că din prezentul meu viitorul a dispărut*” (p. 287) – notează în 25 martie 1967, deși atunci era foarte aproape de momentul afirmării. Însă scepticismul și susceptibilitățile sunt reflexele sale de reacție, ca și trecerea dintr-o extremă în alta. Debutul din 1966 în revistă îi produce mai mult amărăciune decât bucurie: „*La 15 iulie anul acesta a apărut în românește un text de înaltă clasicitate și a trecut, iată, o lună de zile și balta în care a căzut nu dă nici un ecou – așa cum mă așteptam dar, oricum, e*

m-a lăsat Dumnezeu, trei îngeri, Adela și copiii, mă veghează cu lumina lor blândă. Îmi este rușine că în această lumină mă sfășie o foame atât de desușeată și, acum, tristețea că voi muri înfometat” (p. 248-249). Toată tragedia unui „artist al foamei” e rezumată aici.

Radu Petrescu își trăiește și în anii 1964-1970 drama marginalizării. Avea gata romanul *Matei Iliescu*, dar se simte pierdut într-un anonim nedrept. E funcționar la un institut cu profil agricol. Traduce și stilizează traduceri din italiană. Scrie rar critică de artă, la solicitarea prietenilor. Cu sprijinul lui Miron Radu Paraschivescu publică în 1966, în suplimentul „Povestea vorbeii” al revistei „Ramuri”, primul fragment din roman (*Sărutul*), iar apoi alte capitole (*Drumuri*) în „Viața românească” din 1967. Clasează cu pasiune în cataloage speciale picturile

române contemporane, care își pierduse astfel ultimele mari repere interbelice. Partea socială a jurnalului se reduce la observațiile asupra prietenilor și a micilor întâmplări de la serviciu. E supărat pe Mircea Horia Simionescu și pe Costache Olăreanu, mai tolerant o vreme față de Tudor Țopa și mai apropiat de Petru Creția, dar suferă de o suspiciune bolnăvicioasă să nu-i fie furat stilul sau procedeele specifice: „*N. T. m-a întrebat dacă prietenii mei cunosc toată cartea și am negat; se intenționează poate să se pună mâna pe Matei pentru folosință proprie?*” (p. 285). Se teme chiar să dea cartea la prelectura editorială. Dar apariția romanului *Matei Iliescu* în 1970 este, într-un fel, o rezolvare a unei etape din destinul prozatorului. Căci jurnalul de creație este, fără îndoială, partea cea mai bogată și mai captivantă din

Contabilitate și extaz

(urmăre din pag. 3)

Mereu același răspuns: n-avem bani

De atunci încoace, am continuat să scriu, dar n-am mai reușit să public vreo carte. Și asta în ciuda faptului că, la un moment dat, eram bun prieten cu oameni din conducerea a trei edituri; în ciuda faptului că, grație meseriei de jurnalist, mi-am făcut, cât de cât, un nume și ceva relații; în ciuda faptului că, așa cum spuneam, am publicat proză și eseuri în mai multe reviste de cultură.

În disperare de cauză, dar și dintr-o naturală pornire de a nu „încremeni în proiect”, m-am străduit să-mi diversific oferta: am scris romane, volume de proză scurtă, o carte-documentar care încearcă să prezinte o imagine din interior a presei – ca să nu mai spun că, după mai bine de un deceniu de jurnalism, cu rubrici permanente susținute de-a lungul mai multor ani, mi-ar putea da prin gând să-mi strâng articolele în volum, cum se poartă, ceea ce sper că nu o să fac niciodată.

Ce-am încercat? Ceea ce mi se pare de bun simț să încerc orice individ care crede despre sine că e scriitor. Mai întâi, să mă asigur că toți oamenii cu care intru în contact știu că mă ocup cu așa ceva. Apoi, să-mi „mențin” numele, propunând revistelor, spre publicare, diverse texte. În al treilea rând, învingându-mi timiditatea, să încerc să-mi folosesc amicitia din breasla jurnalistică pentru a obține semnale ale realizărilor mele. În fine, să bat la ușa editurilor.

Primele trei puncte s-au conturat mai mult decât aș fi sperat. Toată lumea știe nu numai cu ce mă ocup, ci și ce problemă am. Toate textele propuse spre publicare au apărut – e drept, nici n-am abuzat. Cât despre semnale, ele n-au lipsit, nu întotdeauna „sugerate”. Am avut chiar neașteptata onoare ca *Viața lui Corneliu Coposus* să fie citată de mai multe ori, fără știrea mea prealabilă, într-unul dintre cele mai mari cotidiene, inclusiv în editorialul acestuia!

Ce răspunsuri am avut de la edituri? De cele mai multe ori, unul singur: n-avem bani. Au existat doar câteva excepții la acest lait-motiv. Un roman despre Revoluția din decembrie 1989 (ar fi fost primul, la aceea oră) a zăcut câțiva ani într-o editură, după care secretara acesteia m-a chemat să citesc

referatul cărții, care în esență spunea cam așa: nu e mare lucru de ea, dar, dacă n-aveți altceva mai bun, publicați-o (!). Stingherită, secretara m-a întrebat: „Vreți totuși să-l publicăm?” Am spus că da. M-a întrebat dacă vreau să-i fac modificări. Am zis că nu. Au trecut de atunci zece ani.

O altă editură mi-a comunicat că nu publică literatură română contemporană. Era adevărat. Ulterior, au început s-o facă, așa că am îndrăznit să revin, cu trei propuneri diferite. Despre prima, un roman, mi s-a spus că e prea mare (e drept, ar urma să aibă peste 500 de pagini). Despre a doua, un volum de proză scurtă, că e slabuț. Despre a treia, cartea cu ziariști, că n-ar interesa pe nimeni.

În fine, același roman exagerat de mare a fost citit, la o altă editură, de un responsabil (scriitor el însuși) care mi-a zis, citez: „Cred că se poate scoate o carte din el, dar așteptați să vină din concediu redactorul care ar urma să se ocupe de asta”. Cum nu vroiam să se „ocupe” nimeni de „asta” și, mai ales, nu vroiam să se „scoată” nimic, am spus politicos bună ziua și am închis ușa în urma mea. Greșit, nu?

„Vă căutăm noi după Paști!”

A-am să vă plictisesc (și mai mult) povestind toate discuțiile despre subvenții – de la Ministerul Culturii ori de la vreo fundație – despre prețul tiparului, cheltuieli, venituri, tiraj și profit, despre difuzare și promovare. Cu un mic efort, puteam să-mi dau doctoratul în domeniu. Vreau doar să amintesc o istorie amuzantă – în măsura în care mă poate amuza așa ceva.

Deja celebrul roman prea mare l-am propus unei alte edituri, după care am început să dau telefoane. Nu cu nesimțire, ci, așa, o dată la câteva luni. De fiecare dată, după ce-mi spuneam numele, secretara zicea: „O clipă, să văd dacă doamna directoare e aici”. Urma o scurtă

șușoteală, apoi, invariabil: „Nu e momentan, puteți reveni?” Puteam. După vreun an, surpriză: șușoteala a fost urmată de „Doamna directoare a citit cartea, răspunsul e pozitiv (*Dumnezeule! – n. TCZ*)”, vă căutăm noi după Paști!”

E drept, n-a precizat care Paști. Știu că pare un calambur căutat, dar jur că dialogul este redat fidel.

După mai multe luni, m-a sunat secretara: „Dv. aveți un manuscris la noi?” – Da. – Și mai vreți să apară? – Da... – Io l-am găsit pe o listă, că doamna directoare e plecată din țară și mi-a cerut să verific ce manuscrise mai avem... E ciudat... Vreți să-l luați înapoi și să-i mai faceți modificări? – Nu! – Deci vreți să apară așa cum e? – DA! – Foarte ciudat... O să-i spun doamnei directoare”. Și acest dialog e autentic.

A mai trecut un an, timp în care o variantă condensată a romanului a apărut în foileton în *Ziarul de Duminică*, grație lui Stelian Țurlea. Atunci m-am trezit cu un telefon de la doamna directoare însăși, care, puțin nervoasă, în fraze rupte, m-a lăsat să înțeleg că i-a reproșat cineva: „Tu îi manuscrisul ăla de peste doi ani și el apare prin reviste?” „Eu n-am de unde să știu tot ce apare!”, mi-a zis, iritată, doamna directoare, după care a precizat că, sigur, ea vrea să publice cartea, dar numai dacă obține pentru ea subvenție de la Ministerul Culturii, că altfel de unde bani?

Ați ghicit: n-a obținut subvenția.

Ce nu am făcut?

Dacă tot am avut tupeul să aștern pe hîrtie aventurile mele, care presupun că nu-i interesează pe cei care publică, dar nici pe cei care n-au nimic de publicat, mă simt dator să mai răspund la o întrebare importantă: ce nu am făcut?

1. N-am dus toate cărțile mele tuturor editurilor sau cel puțin unui număr semnificativ dintre ele. N-am făcut asta din două motive:

a. mi-e jenă să mă duc, așa, de pe stradă, fără să cunosc pe nimeni

– nu ca să-mi pună o pilă, ci ca să mă îndrume și, mai ales, să-mi spună dacă am vreo șansă, în principiu; această condiție este necesară din cauza celui de-al doilea motiv:

b. oricît ar fi de penibil, nu am posibilitatea financiară de a produce mai multe exemplare ale cărților; ele sînt, toate, culese pe calculator, dar, pe bună dreptate, un editor nu prea citește cărți pe ecranul computerului; or, un print al romanului la care țin cel mai mult m-ar costa cîteva sute de mii de lei; nu mai am de mult un exemplar tipărit, au rămas pe la „se poate scoate o carte din el”.

2. N-am reușit, ba nici măcar n-am încercat să-mi găsesc un sponsor. În ciuda profesiei de jurnalist, cunosc foarte puțini oameni cu bani la care aș putea să apelez și mi-e jenă s-o fac.

Cele de mai sus determină, inevitabil, o poziție subiectivă față de ceea ce se întîmplă în literatura română contemporană. În urmă cu cîțiva ani, într-o emisiune TV (singura la care am fost vreodată invitat, și anume în urma unui articol din *România literară*) am îndrăznit să am un schimb de replici cu directoarea unei (alte) edituri, care susținea cu tărie că nu există cărți bune care să nu se publice. Acum, ca și atunci, mă îndoiesc – și vă rog să mă credeți că nu mă gîndesc (doar) la unele dintre cărțile mele.

Fără publicitate

Dar de-ar fi numai atât! Hai să zicem că, de bine, de rău, mai devreme ori mai tîrziu (deși pentru scriitor faza asta cu „mai tîrziu” nu e tocmai indiferentă), toate cărțile de valoare apar pe piață. Cu această eventuală constatare, discuția este departe de-a se fi încheiat, căci:

1. Nu poate fi neglijabilă modalitatea de publicare, respectiv faptul că, în foarte multe cazuri, *titlurile publicate nu reprezintă (doar) o opțiune valorică a editorului*, ci (și) urmarea asigurării fondurilor de către autor – fie din buzunarul propriu, fie din sponsorizări. Înainte de 1989, un scriitor consacrat mi-a deschis ochii asupra unei realități halucinante pentru foarte-

ținărul care eram pe-atunci: nu numai că apăreau cărți inepte, pe bază de pile, de șpagă și de complicități cu cenzura, Partidul, Securitatea – dar chiar și cărțile de valoare apăreau nu pentru calitatea lor, ci pentru că, pe lîngă valoare, uzau și de pile, șpagă ori complicități. Similar, azi, o mare parte dintre cărțile bune apar nu pentru că sînt bune, ci pentru că și-au găsit soluții de finanțare.

Ce e rău în asta? Doar două lucruri:

a. rămîn cărți valoroase nepublicate din lipsă de fonduri – numai bunul Dumnezeu știe cîte;

b. cărțile bune publicate se amestecă în aceeași oală cu cele proaste publicate, lipsind cititorii de un important criteriu de selecție; și să nu-mi spuneți că acesta este suplinat de critica literară, care acoperă tot ce apare, bun sau rău!

2. Publicarea, indiferent de condiții, este rareori dublată de promovare. În mod absurd, multe edituri fac eforturi de marketing atunci cînd publică Coelho sau Kundera, care s-ar vinde oricum, în schimb cînd lansează un nume necunoscut ori prea puțin cunoscut nu însoțesc acest laudabil și, s-o spunem, riscant gest, de nici o promovare. Sînt cărți care nu beneficiază nici măcar de o lansare sărăcăcioasă, iar la altele, la care am fost martor, se întîmplă să lipsească reprezentantul editurii (nu glumesc!) sau mediatizarea și organizarea evenimentului să cadă în sarcina autorului! Mai mult, am remarcat la un tîrg de carte că unele dintre edituri nu promovau nici măcar Premiile US obținute cu puțină vreme în urmă! Altfel spus: zei mersi că te-am publicat, mai vrei și publicitate?

3. Cîte dintre cărțile bune semnate de scriitori români în viață și apărute în acești 15 ani (au fost zeci, poate chiar sute) au provocat vreo discuție publică, o dezbatere, un schimb de argumente pro și contra? Cîte au reușit s-o facă măcar după ce au obținut un premiu ori au fost nominalizate la unul? Dv., care citiți *România literară*, ați putea enumera, de pildă, zece titluri de cărți premiate în ultimii ani de Uniunea Scriitorilor?

Nu, scriitorul nu trebuie să se priceapă la marketing, mailing, promovare directă, public-țintă și alte asemenea. Nu, scriitorul nu trebuie să-și consume timpul *curtînd* pe unul și pe altul. Nu, scriitorul nu trebuie să facă bilanțuri contabile, cel puțin nu pe opera lui.

Dacă se întîmplă astfel, nu e vina scriitorilor.

Tudor Călin ZAROJANU

Autorul romanelor *Calea Văcărești* și *Foc în hanul cu tei*, apreciate și nu numai în epocă, a lăsat și câteva culegeri de amintiri: *Evocări* (1936), *Cum i-am cunoscut* (1964), *Amintiri despre...* (1967), *Amintiri din viața literară* (1974). Din paginile lor, Florentin Popescu a alcătuit o antologie (cu un titlu cam lung). *Am scris numai pentru promovarea omeniei*, apărută anul trecut la Editura Hasefer.

I. Peltz a început să scrie din adolescență (o dată afirmă că de la 8 ani!), bătând foarte devreme la ușile redacțiilor și publicând prima sa plachetă (un poem în proză), când abia împlinise 20 de ani. Pe confrății, pot zice, pe măestrii, din generațiile mai vechi i-a cunoscut și mai înainte. Astfel, pe C. Dobrogeanu-Gherea, cu ocazia unui 1 mai, sărbătorit de socialiști. Avea „un cap frumos de evreu familiarizat cu *Talmudul*.” Când i-a fost prezentat, memorialistul i-ar fi spus copilărește: „Semănați cu bunicul meu.” Pe Delavrancea l-a văzut la un Crăciun, când el, evreul, care ca socialist, se declara ateu, s-a lăsat convins de o ceată de copii (creștini) din propria mahala, Dudești, să meargă cu Moș Ajunul, ca să câștige „biștari”. Așa ajung să colinde și sub fereastra lui Delavrancea, care aflându-i numele, nu rămâne prea mirat, îndreptând spre el o privire „de om, de frate și de tată”.

I. Peltz sentimentalizează nu o dată, ca în cazul de față și uneori e tentat să exagereze. E adevărat că Duiliu Zamfirescu se interesa de publicațiile cele mai recente și de scriitorii tineri, dar a spune că a avut „multe” întâlniri cu el, persoană publică foarte ocupată, și mai ales că inima lui „se dovedea capabilă să bată la *unison* cu inima unui răzvrătit” e mai greu de închipuit, autorul *Vieții la țară* fiind, cum se știe, un conservator *nec plus ultra*, adversar al socialiștilor.

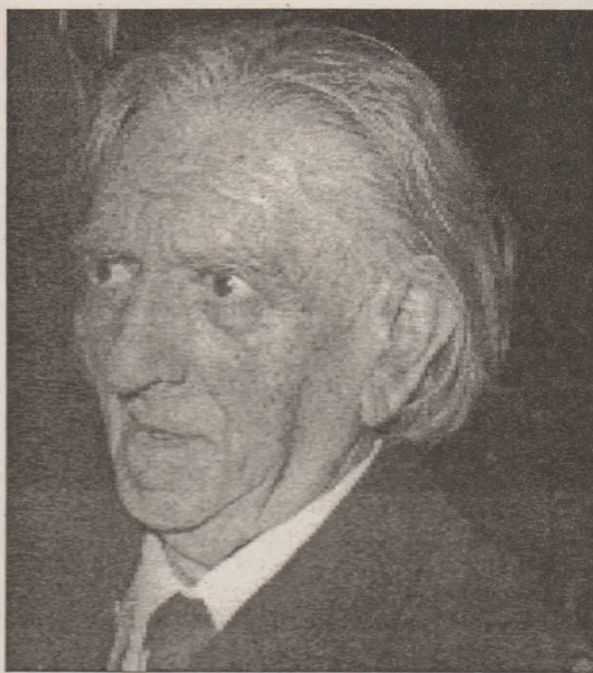
O atenție excesivă îi acordă și N. D. Cocea „derbedeului de 17 ani”, care-l invită la Terasă (Oteteleșeanu), unde îl cunoaște pe Coșbuc. Acum Peltz realizează un portret mai încheșat. Poetul *Firelor de tort* era un „bărbat de statură potrivită, cu o privire tristă. Purta un fel de redingotă neagră-verzuie și o pălărie de fetru cu boruri mari”. Avea o figură de om prematur îmbătrânit. Era după moartea fiului său Alexandru într-un accident de automobil. S-a întâlnit și în alte rânduri poetul povestindu-i lucruri de pe atunci bine cunoscute despre Eminescu și „fratele lancu” Caragiale. În afară de considerațiile privind marea cultură a lui Coșbuc și de propoziția într-un fel concludivă: „Era firesc și simplu și uman”, I. Peltz reține o întrebare semnificativă a colocutorului adresată prea tânărului debutant: „Bine faci că scrii – dar de citit – citești?”

Imediat după război, prin 1919-1920, Peltz îl cunoaște pe Slavici, „un om chinuit”, care ca filogerman și ziarist activ în timpul ocupației, fusese condamnat la închisoare, fiind indignat că aceeași soartă n-o împărtășise și Alexandru Marghiloman, și mai filogerman, șeful guvernului din acea perioadă. Bătrînul scriitor, și pe care nu-l amendează în nici un fel memorialistul, făcea abstracție de rolul jucat de omul politic de conivență cu liberalii și în primul rând cu Ionel Brătianu. Să mai spunem că în timpul guvernului Marghiloman dobândisem Basarabia? I. Peltz se hazardează și atunci când îl definește pe Slavici, recunoscut ca având un stil bolovănos, „marele meșter al cuvântului”.

Din evocarea lui Al. Macedonski merită a fi reținute ceremonialul servirii ceaiului în tot felul de cești și ceșcuțe – și afirmația deconcertantă a poetului *Noaptea de decembrie* că veninoasa epigramă antieminesciană, de toată lumea condamnată, nu i-ar fi aparținut lui, ci lui... D. Teleor. Penibilă autoapărare ce exprimă purul neadevăr.

Notabil este portretul fizic al lui Octavian Goga, în linia celui consacrat lui Coșbuc: „Potrivit de statură, Goga era mai mult scund, bine legat, cu o față deschisă, cu o frunte bombată, cu ochi mari albaștri, în apele cărora jucau lumini”. Și mai plină de interes este relatarea modului cum îl evocă E. Lovinescu pe poetul Oltului din anii tinereții lor pariziene: „Cel mai agitat dintre noi era Goga. Ne cucerea pe toți cu veselia lui. Știa să povestească și să improvizeze, să imite ticurile unuia sau ale altuia, să descriească frunțile celor mai morocănoși dintre noi.”

Portretistica lui I. Peltz culminează la „Sburătorul”, cenacul pe care l-a frecventat asiduă. Iată cum îl vedea pe

Istorie literară

I. Peltz, memorialist

Am scris numai pentru promovarea omeniei... (Amintiri și evocări), ed. și pref. de Florentin Popescu, București, Ed. Hasefer, 2003. 282 pag.

E. Lovinescu: „Era un bărbat masiv, cu părul prematur încăruntat, cu un zâmbet sceptic pe buze, cu o inimă comprehensivă a semenilor. Scepticismul nu l-a împiedicat niciodată să acorde tinerilor care băteau la ușa lui tot sprijinul.” Memorialistul descrie interiorul camerei de primire și felul cum erau așezați participanții, începând cu mentorul: „...se așeza în spatele biroului. Când invita pe cineva să citească, îi oferea locul și el trecea alături, pe alt scaun.” Și urmează o mică galerie, îmbogățindu-le pe cele existente ale altor evocatori. Ion Minulescu era „o fire deschisă, entuziastă, explozivă - se exprima direct, fără izmeneli, fără flori de stil.” El dăduse numele revistei „Sburătorul”. Ion Barbu îi apărea „extrem de irascibil, violent chiar – și se dorea distant, inaccesibil. A avut conflicte cu mulți colegi de-ai săi de generație. I se părea că nu e îndeajuns de... respectat și prețuit”. I. Peltz repetă apoi lucruri știute din *Memoriile* lui Lovinescu, așa cum ar fi declinarea numelui de Ion Popescu la debutul originalului poet în cenacul, și relatează fapte anecdotice din timpul stagiului de doctoranzi în Germania a lui Ion Barbu și Tudor Vianu, care au circulat ca un fel de folclor până în vremea noastră.

Un alt portret ce merită să fie remarcat este acela al lui Dinu Nicodin, tip de snob, pe numele lui adevărat Nicolae Ioanid. E destul de asemănător cu acela din abia citatele *Memorii* ale lui E. Lovinescu: „Bine zidit, cu un obraz mare, totdeauna ras proaspăt, cu o privire calmă de om care a văzut multe și știe multe...”; „se îmbrăca după ultima modă londoneză, se parfuma cu cele mai scumpe produse pariziene, vorbea cu accent *voit* străin, își făcea corespondența pe o hârtie ultrafină...” Un elogiu îi aduce I. Peltz generosului și idealistului editor Benvenisti care a lăsat cu limbă de

moarte să fie îngropat cu cărțile lui Lovinescu, pentru că purtau dedicații de mare apreciere la adresa lui.

Desigur, nu este uitat Liviu Rebreanu, cu înfățișarea lui impunătoare și părul ca spicul de grâu, cu prezența lui aproape taciturnă la cenacul și modul său de lucru (noaptea), fapte pe care le știm din memorii anterioare, precum și din jurnalul și interviurile romancierului. I se pune însă în seamă o afirmație (inexactă) că s-ar fi pronunțat în cadrul unei anchete literare „pentru arta cu tendință și care să folosească straturilor largi populare.”

Încă din 1919-1920, tânărul corector și redactor de gazete l-a cunoscut pe un alt „sburătorist” (intermitent și temporar) Camil Petrescu. Și lui îi dedică un succint, însă pătrunzător portret: „În acest omuleț blond șters, care, la prima vedere, nu impresiona în nici un fel, trăiau intens numai ochii agitați, febrili, neastâmpărați.”

I. Peltz mai semnalează și mici fapte insolite sau mai puțin cunoscute, ca, de exemplu, că Al. Davila ar fi fost fiul natural al lui Franz Liszt, că Panait Istrati, întâlnindu-l pe monseniorul Ghica și-ar fi manifestat dorința de a trece la catolicism, că Anton Holban detesta cafeaua, spre deosebire de memorialist, care ține să precizeze o frecvență de la 19 ani, „considerând-o o adevărată mină de aur pentru romancier”.

Ceea ce mi se pare mai puțin stimabil în amintirile lui I. Peltz, scrise după anii '60, sunt încercările lui de a politiza, cu orice preț, de a-și însuși limbajul de lemn spre a fi pe placul puterii, ca și alții din generația lui. Pentru el, care, ca gazetar era versat în politică, P. P. Carp este, fără nici o rezervă „cel mai reacționar dintre reacționarii de pe vremuri.” Vorbește și Peltz de partidele și guvernele „burghezo-moșierești” despre țara care era condusă de „regi și lacheii lor”, despre fabricanți care „exploatau până la sânge pe muncitori” etc. Asemenea formule și alegații sunt pe cât de false, pe atât de întristătoare, ele aparținând unui romancier valoros, și care, din câte știu, a avut de suferit și el de pe urma regimului comunist. Acest efort penibil de „captatio benevolentiae” urmărea să convingă „forurile” să-l publice și să-l retipărească așa cum s-a și întâmplat. Și totuși a susține că Bacovia „a fost receptiv la năzuințele maselor și poezia sa are accent revoluționar”, că G. Topîrceanu, îi iubea „pe cei sărmani și umili, pe cei exploatați într-o proastă și nedreaptă orânduire” sunt afirmații care deformează sensul operei celor doi poeți. Inoportună este și adeziunea (subînțeleasă) a memorialistului la ideile lui N. D. Cocea (altfel, agent dublu al Siguranței și al Moscovei, potrivit lui Petre Pandrea) privind revoluția bolșevică. „Sunt convins însă - ferm convins că pilda Rusiei revoluționare o vom urma și noi.” Într-adevăr, numai că sub tancurile sovietice și teroarea stalinistă. Sunt numai câteva din acele pete care pun o umbră pe anumite pagini din volumul pe care-l comentez.

Sigur, I. Peltz este un portretist înzestrat, el îmbogățind galeria celor mai semnificativi scriitori contemporani cu el, uneori e plin de vervă și de un umor subiacent, însă cred că prefațatorul ediției exagerează când îl consideră „unul dintre *memorialiștii de frunte* ai literaturii române.” I. Peltz merge nu o dată, am spus-o, pe urmele lui Lovinescu din *Memorii*, e un condeier pasionat, curios de toate, împărțindu-și viața, cum însuși notează, între masa de scris și cafea, de unde și preferința pentru anecdotă și înclinația pentru relatarea fugară, gazetărească chiar superficială (ex. Ionel Teodoreanu). Mai în tot locul, el urmărește ideea generoasă de omenie, aproape fără nici un resentiment față de manifestările antisemite ale epocii. Copilul evreu din mahalaua Dudești care mergea cu Moș Ajunul împreună cu prichindeii creștini, va fi un admirator al lui O. Goga, chiar după ce acesta intrase adânc în politică și încă una de extremă dreaptă. Omenia poetului era fără de partid. Modul acesta de a aborda lucrurile caracterizează esențial amintirile lui I. Peltz, conferindu-le o valoare în plus.

AI. SÂNDULESCU

P.S.: Atrag atenția că pe copertă apare și portretul lui Mircea Eliade al cărui nume nu e pomenit niciodată în carte.

Către sfârșitul primului meu an de Facultate, deci în primăvara anului 1963, unul din colegi (Dănuț Munteanu? Costache Teleagă?) ne-a adus o știre alarmantă: pasămite se întâlnise cu profesorul nostru de sport - pe care numai el îl cunoștea pentru că se dusesse, în treacăt și fără nici un chef, la o oră de-a lui, pe când noi ceilalți chiuliserăm tot anul de mai mare dragul -, care îi spusese să ne comunice că ne pică pe toți fără osebire, dacă nu apărem, cu echipamentul de rigoare, chiar a doua zi pe terenul de la Drept, unde era și Rectoratul. Nu era de șagă. Putea într-adevăr să ne facă să repetăm anul! Dar situația în care ne vedeam puși toți de-a valma își avea explicația ei: abia scăpați din chingile liceului, unde ora de sport era absolut obligatorie (uneori era o adevărată plăcere), noiăștia "marii" aveam de-acum oroare să reîmbrăcăm foarte puțin aspectuoasă ținută sportivă a elevilor și a "bobocilor", compusă din maieu alb, chiloți negri și teniși. Unii, mai sportivi de felul lor, aveau și trening albastru cu cât mai multe insigne GMA și FGMA (traducere pentru cei de azi: Gata pentru muncă și apărare, și Fii gata pentru muncă și apărare), cu care se făleau prin oraș, fățându-se și cu sacul de sport în mână ori pe umăr. Mă numărăm printre ei, fiindcă îmi plăceau înotul, săriturile de la trambulină, canotajul și în general tot ce ținea de apă. Deschizând încă o paranteză, trebuie să vă spun că am învățat să înot singur, forțat, și în unicul fel pe care și acum îl consider indicat pentru băieți, și anume aruncatul unde-i apa mai adâncă. Așa a procedat taică-meu cu mine când aveam vreo opt-nouă ani, ducându-mă la un strand, enervându-se că nu vroiam în ruptul capului să intru în elementul lichid față de care nutream o sfântă frică, prefăcându-se că se împiedică de ceva și proiectându-mă cu capul înainte în lumea tăcerii, în bazinul plin de lume, tocmai în partea rezervată adulților. Bineînțeles că am început să urlu cu disperare, văzându-mi moartea cu ochii, însă nimeni nu mi-a sărit în ajutor, fiindcă tata - bun înotător și capabil să mă salveze singur dacă lucrurile scăpau de sub control -, de pe margine, avea grijă să le spună tuturor că n-am nimic și doar mă prefac. Dându-mi seama cu oroare că nimeni nu mă va ajuta, am început să băstăcăn din mâini și din picioare, înghițind la apă cu nemiluita, și

am înaintat așa câine-câinește până la treptele salvatoare ale scăriței de fier ducând la liman. Odată ajuns sus, cu pământul ferm sub picioare, am scuipat, am plâns, l-am învinovățit pe taică-meu de toate păcatele făcute și nefăcute încă, mi-am revenit cu greu și... m-am aruncat singur în apă! Dădusem de gustul și de plăcerea ei, care mi-au rămas până acum întipărite în subconștient, la fel de tenace ca mersul pe bicicletă, despre care se spune că nu-l mai uiți niciodată.

Dar ne-am abătut de la subiect, dacă chiar are vreun subiect depănarea aceasta a amintirilor mele, ce mă face fericit. Vasăzică eram cu toții în pom: zor-nevoie să mergem să ne dregem nota (mizerabilă) cu care ne încondeiasse, frustrat, profesorul. Culmea e că sportul nu se făcea, la Facultate, decât în anul I, deci efortarea noastră era pe cât de justificată de teama de a fi picați, pe atât de inutilă. Or, pentru mine, taman aici se situează unul din momentele acelea de cotitură care îți pot da peste cap întreaga viață, așa cum mai târziu, după alți cinci ani și la terminarea stagiului militar, era cât pe ce să se întâmple cu parașutismul (veți vedea cum și de ce, numai să ajungem acolo). Dimineața aceea, probabil de iulie, îmi rămâne încastrată în memorie fiindcă un fleac, un nimic în ochii mei, cum era marea-mi viteză de reacție - de care eram conștient, dar fără a-i acorda nici cea mai mică atenție - ar fi putut să-mi determine atunci tot restul existenței. Despre ce e vorba?

Știam dintotdeauna că mă caracterizam printr-o viteză excesivă a reacțiilor; mai bine zis, prin viteză pur și simplu. Această calitate, foarte ușor transformabilă în opusul ei, adică într-un defect, se manifesta încă din copilărie în absolut toate ocaziile: veșnica-mi nerăbdare, mișcările de-a dreptul electrice prin care îi luam prin surprindere și îi stupefiam pe camarazii de joacă, reacțiile neașteptate (și pentru mine) cu care răspundeam imediat la stimuli, detenta uimitoare la alergări. Contraponderea acestei înzestrări era însă lipsa de rezistență, suflul scurt. De exemplu, la fugă pe stradă știam că nu mă poate întrece nimeni, dar dacă partida sau cursa se prelungea cu încă un cvartal, atunci aproape toți mi-o luau înainte. La liceu, în sala de sport destul de vastă dar alunecoasă din cauza parchetului de pe jos, calitatea ori defectul de care am

pomenit treceau neobservate, însă pe un teren în aer liber, bine amenajat, cu zgură, deveneau neprețuite, cel puțin pentru profesorul de care tocmai dădeam cu ochii atunci pentru întâia oară și care ne privea cu un amestec de plictiseală și dispreț față de bicsnicii aia neînștate nici măcar de o oră de sport săptămânală. Asta până ne-a pus să fugim. Nu știu ce s-a întâmplat atunci: poate organismul tânăr și perfect își cerea drepturile, poate energiile nefolosite de atâtea luni răbufneau cu tărie, poate vremea minunată și aerul văratec și-au spus cuvântul, fapt este că am țâșnit ca săgeata din arc pe suta de metri și am ajuns la finis înaintea de a-mi fi dat măcar seama că am pornit! Picioarele nu mi se mai vedeau în goana aceea turbată, tenișii abia atingeau zgura de pe jos cu un ușor fâșâit, mi se părea că ajunsesem înainte de-a fi plecat. Stupoare! Profesorul mai că nu-și revenea de bucurie: în sfârșit dăduse peste un "fenomen", de care, pare-se, tare mai ducea lipsă. Nu i-a venit să-și creadă ochilor; ne-a pus să alergăm încă o dată. Același rezultat stupefiant, de data asta cronometrat de el cu îngrîjire...

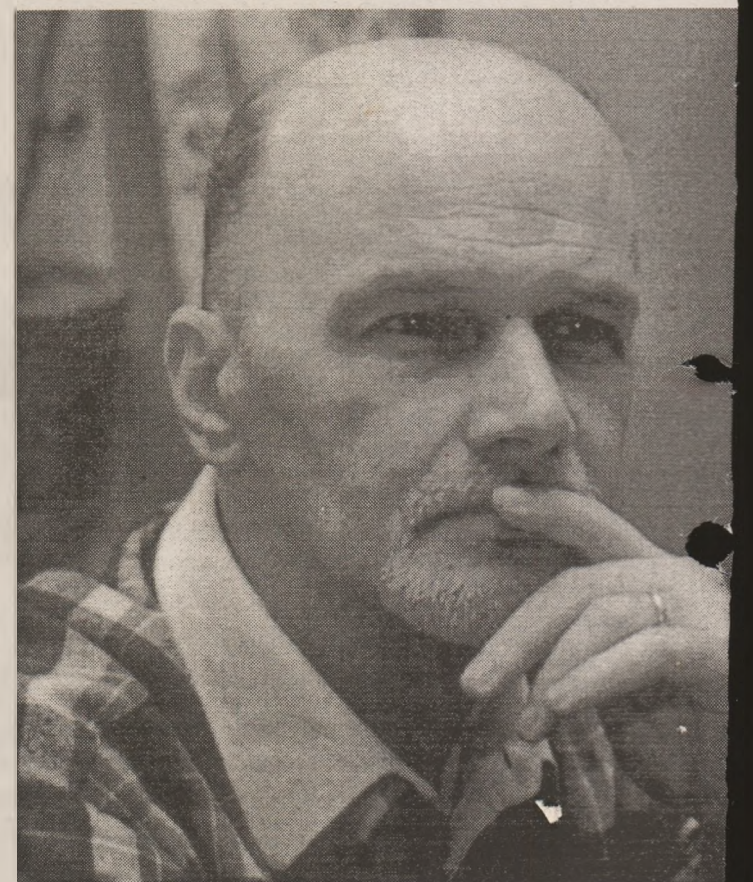
După ce și-a mai consultat o dată cronometrul, parcă necrezându-și ochilor, profesorul de sport din anul I de Facultate le-a dat drumul colegilor mei, cu note foarte bune fiindcă era încântat, și m-a reținut, deși tot ce-mi doream era fie să mă întorc cu ei în oraș, fie să dau o fugă (bine zis!) până acasă, în Victor Manu, să fac un duș. Numai că profesorul avea alte planuri cu mine; urma să sosească o grupă întreagă de la Politehnică, sau de la Construcții, și dorea să mă confrunte cu cei mai buni alergători pe care îi selecționase deja în timpul anului, când noi, cei de la Filologie, trăgeam la fit chiulind pe rupele. M-a asigurată că am la el un 10 cât mine de mare și m-a poftit să mă odihnesc jumătate de oră, până la venirea lor. Stadionul de la Drept rămăsese pustiu, soarele ardea, eu mă plictiseam și mă întrebam în ce Dumnezeu mă vârăsem și cum se va termina daravăra aceea căreia nu-i găseam nici un chichirez. Eram abia către sfârșitul anului I, mă mai așteptau alți patru plini de promisiuni, îmi plăcea ce fac, îmi plăceau colegii și mai cu seamă colegele, îmi plăcea spaniola: deci ce căutam eu acolo fugind de-mi sfârșiau călcăiele și ridicând volburi de praf și zgură? În același timp, însă, un demon mă îmbia să fiu și să rămân primul, mereu în frunte, să nu mă dau bătut decât dacă, într-adevăr, altul era mai rapid decât mine, caz în care, cu destulă ușurare, aveam să-mi strâng catrafusele și să dispar de pe pistă pentru totdeauna. Ar mai fi fost o soluție de a ieși din impasul în care singur intrasem, însă

memor

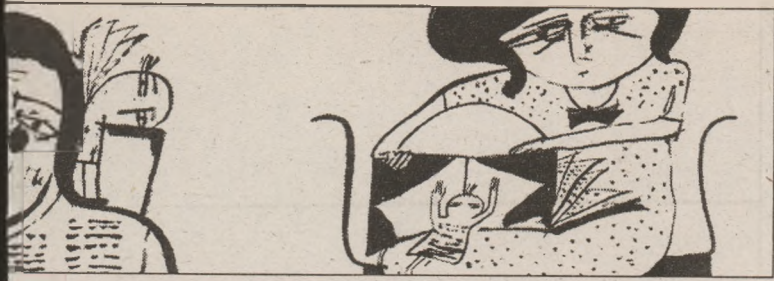
după ce am cumpănit-o doar o clipă în minte am alungat-o ca netrebnică: să fug mai încet, să-l las măcar pe unul să mi-o ia înainte, ieșind astfel basma curată din situația aceea căreia nu-i vedeam nici rostul, nici capătul. Pe când mă perpeleam așa neștiind cum să procedez mai bine, nedezamăgindu-l nici pe profesorul acela de bună credință care era convins că acționează spre binele meu, gălăgia din jur mi-a dat de știre că-mi sosiseră rivalii și că trebuia să mă pregătesc să-i înfrunt. Nici unul nu mi-era cunoscut; pe atunci, diferența dintre politehnicieni și filologi era incommensurabilă, distanța de netrecut, iar disprețul reciproc (fetele, ca de obicei, scăpau prin tangentă de animozitatea aceea, fiindcă viitorilor oameni de știință și ingineri le lăsa gura apă după frumoasele

proptite pe pământ linia de plecare. Pe locuri..., fiți gata..., START! M n-am auzit bine acel cuvânt, am și țâșnit de parcă mi-era via joc. Ce fantastică senzație! extraordinar e să simți spațiul îngust devenindu-ți bun prieten, purtându-te spre victorie; nu mai gândești, ești decât accelerație pură, perfecție de o clipă doar, dar perfecție adevărată. Nu mai ești tu, ești în viteză. Iar dacă ai fost vreodată pe doar atunci ai fost. Și știi asta? o poți uita... A fi campion pe sute de metri este preponderent o chestie de psihic, nu de fizic; devii campion doar când magma vulcanică te ține, nezagăzuită, abia așteaptă să se reverse, să umple conturul tău pe jos al căii ce te înboldește spre victorie. Campionul are în el un el un prea-plin de care se eline

de la limbi străine). După scurte salutări din cap, pe cât de nesincere pe atât de reci, ne-am aliniat la start vreo șase-șapte gămadăi reprezentând pare-se "crema" alergătorilor din cele două Universități. Emoționat, încordat, profesorul ne supraveghea să nu depășim cumva cu degetele

zburând, nu fugind, spre finis. I campion absolut cel care îndemnul START ca pe o el fulgerătoare din strâmă înch a condiției lui omenești: el se întru totul cu pasărea slobozită din colivie. Așa cum pe ea ins o mână drept și urgent spre

Istorică

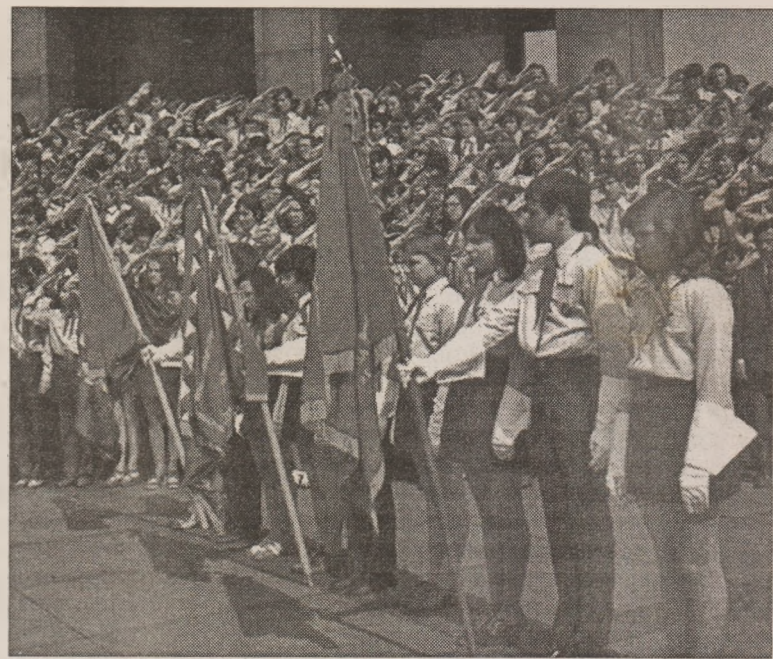
soarelui, și iese ca un mic bolid de pene pe porțița mântuitoare, așa și atletul se descătușează doar atunci în astfel de toate limitările din care era constituit și își asumă doar astfel și atunci un har supraomenesc, de neatins decât poate prin marea creație: prin muzică și poezie.

La suta de metri, practic, câștigi chiar din clipa când ai luat perfect startul, cu condiția ca avântul inițial, incomparabil, să te proiecteze înainte cu o viteză sfidând legile dinamicii: victoria se decide în chiar clipa lansării, restul devenind doar rutina depășirii accelerate a picioarelor. Ciudat cum de știam aceasta din pură intuiție; și mai ciudat cum de și-a dat seama profesorul, care acum dorea să-mi fie antrenor, de potențialul nefolosit al mine. Încrederea lui entuziastă atunci s-a bazat tot pe o intuiție

măcar n-o întrezăream; parcă niciodată n-am fost mai confuz ca atunci. L-am rugat numai să-mi dea un răgaz, câteva zile de gândire, fiindcă o asemenea decizie schimba toate datele vieții mele de până atunci. El mi-a dat întâlnire chiar a doua zi, pe stadion, la o nouă încercare a forțelor. Întors cu chiu cu vai acasă în Victor Manu, obosit și mai ales îngrijorat, am făcut un duș bun, am îmbucat ceva la repezeală, apoi m-am culcat cu fața în sus pe divanul meu, cumpănind bine în minte ce aveam de făcut. M-am întrebat cu toată seriozitatea ce îmi doream de fapt: vuietul stadioanelor sau calmul bibliotecii? Fuga sau studiul, o iute celebritate cinetică sau o temeinicie culturală? Dar se excludeau ele oare? Da, se excludeau, era limpede. Dacă urmam calea aceea, aveam să trec

cu vederea, întrucât legile colegialității elimină treptat orice corp străin. Urma să devin o ciudățenie printre semenii aceia ai mei cu care începusem să mă înțeleg atât de bine, un fel de paria cu ifose multe și cu o aură incertă dacă nu de-a dreptul dubioasă, dată de apartenența la o altă lume, cu care cea din Edgar Quinet nu avea nimic comun. Or, tendința mea de Vărsător sociabil și egalitar se opunea hotărât unei asemenea discriminări. Mai mult (mă tot gândeam sucindu-mă și învârtindu-mă pe divan), ce înseamnă suta de metri? Nu mare lucru, când știi că la două sute de metri, de pildă, nu mai ești bun de nimic. Teamă mi-e că nu aveam ambiția aceea oarbă, nici concentrarea, nici dârzenia, nici subordonarea tuturor forțelor unui unic țel, care toate la un loc fac un campion. Aveam de partea mea viteza; fie, dar numai atât. Restul se dilua în pofta de lectură, de fete, de plimbări, de înot la ștrand, de comoditate și eleganță și chiar de lux, de sporovăială cu prietenii, de mers la ceaiuri, de lenevit prin casă în halat, cu o carte bună pe masa de lucru. Bun, mi-am zis atunci, să lăsăm asta pe mâine și să ne întoarcem la volumul lui Zweig deschis chiar la splendida "Scrisoare de la o necunoscută" sub lumina dulce a lămpii de pe birou...

A doua zi de dimineață eram la fel de nehotărât ca în ajun. Seara și noaptea nu aduseseră nimic nou în percepția mea asupra acelei aventuri neverosimile ce parcă mă proiecta în altă dimensiune, amețitoare. Îmi dădusem însă cuvântul că mă voi prezenta pentru o nouă probă, pesemne mai convingătoare decât prima (care putea să fi fost doar o simplă întâmplare), și nu aveam de gând să mi-l calc. Dar mă torturau cele două gânduri contradictorii: că nu aveam dreptul să-l dezamăgesc pe profesorul acela cumsecade și că nu aveam stofă de campion. Cum să-l fac pe el să înțeleagă că îi eram și îi rămâneam recunoscător, dar calea mea era alta? M-am perpelit destul, tot amânând momentul întâlnirii, însă nu aveam de ales: trebuia să mă întorc pe stadion. Așa s-a făcut că m-am prezentat la ora stabilită pe terenul de sport de la Drept. Acolo totul era pregătit pentru noua încercare ce avea să mă înalțe nemăsurat, sau dimpotrivă să mă prăbușească, în ochii antrenorilor (pentru că, alarmat, am constatat că profesorul chemase încă un specialist - probabil - în alergări, bașca o duzină de sportivi din centrele universitare, care își făceau chiar atunci încălzirea). Lucrurile luau o întorsătură pentru care nu eram pregătit și amenințau să scape de sub control. Trebuia să tai nodul gordian, dacă nu în ziua aceea, atunci precis a doua zi. Mi-am propus instantaneu să alerg bine, chiar foarte

bine, ca să iese basma curată și să nu mi se reproșeze că au fost chemați oamenii degeaba; explicația urma să aibă loc după aceea, sau a doua zi. Cu acest gând am trecut și eu la încălzire, în echipamentul cel sărăcăcios rămas din ultima clasă de liceu, cu profesorul pe lângă mine spunându-mi mulțumit "dacă fără pic de pregătire ai rezultatele astea, dă-ți seama ce va fi când vei avea totul la dispoziție - teren, antrenament regulat, echipament de performanță... și vezi că ai un atu major în detentă; nu-l irosi". Am zâmbit strâmb și m-am declarat gata de alergare. De fapt, ce-mi doream era să se termine totul mai repede.

lată că au trecut peste 40 de ani de-atunci și stau de mă gândesc: regret oare ceva?, trebuia să fi urmat calea aceea atât de promițătoare?, care mi-ar fi fost viața?, cu ce izbânzi, cu ce eșecuri - altele, cu totul altele decât cele pe care le-am avut oricum, în alte domenii. Grele întrebări, imposibile răspunsuri. În sine, cariera sportivă mi se pare și acum la fel de admirabilă precum cea literară, sau ca oricare alta, cu condiția s-o urmezi din toată inima, s-o cinstești și s-o respecti respectându-te pe tine. Nu există ierarhii aici, există doar chemări. Or, trebuie s-o recunosc, eu nu aveam chemarea aceea, ci doar una din înzestrările absolut obligatorii. Atât. Din cele spuse v-ați dat deja seama că încercarea de forțe din ziua aceea s-a sfârșit cu un triumf așteptat și meritat, dar... fără urmări. Am alergat cu poftă, minunat, și l-am făcut fericit pe profesorul meu, care a primit felicitări de la antrenorul necunoscut și promisiuni de sprijin necondiționat pentru viitoarea vedetă... ce n-a fost să fie.

Nici una din momelile bine intenționate ale profesorului n-a funcționat în cazul meu, nici măcar promisiunea mult-visatelor (de toată lumea) călătorii în străinătate. Pur și simplu nu mă "vedeam" în pielea globtroterului cu teniși în picioare, doborând nonșalant recorduri. Eram prea interiorizat, prea nervos, prea fin, prea dornic de armonie, prea melodios, prea melancolic uneori, prea comod și boieros întotdeauna, ca să mă cred în stare de vitejii atletice; pe de altă parte, nici dotarea fizică - exceptând acel iureș al detentei, ce nu era deloc meritul meu și în care nu știam dacă să văd o binefacere sau un ponos - nu mă îmbia la excese: mai degrabă scund, cum

eram, deși bine proporționat, nu mă puteam nicidecum compara cu zeii stadioanelor, machos musculoși, transpirați, agresivi, dominatori, siguri pe ei, gălăgioși, necomplexați dar și necomplecși, lipsiți de finețe. Locul meu nu era acolo, și asta am simțit-o înainte de a o fi gândit. Un simț special al ridicolului m-a ferit și de data aceea. Veneam dintr-o lume mult prea veche, unde relativitatea era cuvântul de ordine și în care niște zecimi de secundă la alergări, ori de centimetru la sărituri nu însemnau cu desăvârșire nimic. Asta am încercat să-l fac să vadă pe profesorul meu cel încântat care, fără ca măcar s-o știe, îmi răpea cu o mână tot ce îmi oferea cu cealaltă. Mă îmbia cu strălucirea, frumusețea și vacarmul competiției, dar mi-i lua pe Cervantes, Lope de Vega, Gracián, Quevedo...

Și atunci m-am hotărât dintr-o dată: n-aveam să mai vin la convocările lui, oricât de tentante și de binevoitoare erau ele; aveam să mă fac nevăzut prin sălile de cursuri și prin aule, să mă ascund în spatele frumoaselor mele colege (aveam în direcția asta o practică îndelungată, încă din liceu), să dispar de pe firmamentul tuturor starturilor și ștachetelor. Așa s-a întâmplat. Vreo două luni bune m-a căutat cu osârdie bunul profesor prin Universitate, lăsându-mi vorbă la colegi, așteptându-mă cu o răbdare pilduitoare, pe care n-o meritam. Apoi și-a luat gândul de la mine, m-a lăsat în plata conquistadorilor, a cavalerilor de Calatrava, a Escorialului și a simpatiei mele fățișe pentru marele rege Filip al II-lea, înțelegând că alesesem definitiv.

Cât de ciudat mi se pare să-mi amintesc toate acestea acum, când, odată cu vârsta, am devenit mofluz, greoi, înțepenit, zgârcit în mișcări și în cuvinte, cică înțelept! Parcă ar fi vorba despre altcineva mort demult, dinspre care ne sosesc totuși, așa cum se întâmplă cu fantomele, răvașe ilizibile, mesaje de neînțeles. Eu eram tânărul cel iute de picior? Chiar eu? Nu-i nici o confuzie? Cum s-a făcut, Doamne, de a alergat Timpul atât de năprasnic, nu eu? El, Gonaciul absolut, cel ce nu cunoaște rival, cel ce ne plămădește, ne învește oasele în carne, se instalează dintru început în noi, ne consumă și ne trăiește până la capăt fără ca măcar să-i înțelegem nici definiția, nici esența.

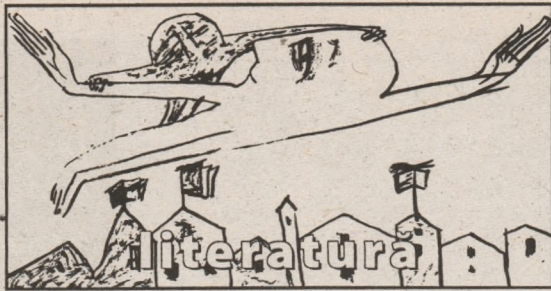
Din volumul intitulat *Îmbătrânind tăcut pe canapele roase*

Mihai Cantuniari F.G.M.A.

nu pe rezultatul vizibil al predestinării a fi primul. În ziua aceea ieșită "cu otului tot" din comun, mi-am pulverizat concurenții... iar apoi am mai știut ce să fac. Degeaba că momea profesorul cu laurii unei arii pe care el o vedea foarte bine stărnindu-mi-se în față, iar eu nici

prin facultate precum câinele prin apă, nedând pe la cursuri, ori apărând într-un târziu, în trening și cu sacul de sport pe umăr, cu toate absențele motivate ca prin minune și cu colegii tot mai îndepărtați, fie din neînțelegere, fie din necunoaștere, fie chiar din invidie, pe care nu trebuia s-o trec

Abia am dibuit ușa prin întineric. Era uriașă și, pentru o clipă, mi-a fost teamă că n-o s-o pot urni. Abia ce gândul s-a întrupat în minte că ușa s-a și deschis cu zgomotul metalic binecunoscut.

- Domnule Chivu, dar ce punctual sunteți? Îmi spuse diavolul mustăcînd și mișcînd jucăuș din coadă.

- Dar de unde știți că o să vin?

- Ha! Ha! Sunteți spiritual.

- Câteodată... Mă gîndeam însă că degeaba o fi iadul o bibliotecă, dacă nu coborîm în el ca niște copii! am adăugat eu dintr-o suflare.

- O să fie mai interesant decât mă așteptam! Își frecă mâinile diavolul bibliotecar. Așezați-vă pe canapea și să nu mai pierdem vremea. Mă rog, din partea mea... Înțelegeți, nu?

Mi s-a părut inutil să-i răspund, așa că i-am spus direct:

- Am venit aici îndemnat de Carlo. Carlo Frabetti. Știți, după ce a plecat de aici a scris o carte! Nu e nevoie să spuneți nimic. Inițial am crezut că ea se află deja în rafturile Cercului al Optulea, cel al ipocriților, al hoților și escrocilor cărții, adică al plagiatorilor. Când v-ați întâlnit, îmi amintesc, i-ați vorbit despre faptul că va scrie o carte pornind de la versurile lui Dante. Faptul că ideea nu i-ar fi venit, poate, dacă dvs. nu i-ați fi vorbit de ea era deja prevestit în însăși prevestirea discuției. Așa i-ați spus atunci, nu? Ei bine, Carlo a reușit să scrie cartea fără să plagieze pe nimeni, nici măcar versurile din Dante, mă tem însă că ați avut dreptate cel puțin într-un punct. Profund livrescă, cartea lui vrea să treacă drept un omagiu al Cărții, dar câtă risipă de cuvinte mai ales când nici o idee de acolo nu e nouă! Prin urmare, Carlo nu e doar un vanitos, dar și un mare „risipitor”, iar cartea lui a ajuns, de fapt, în Cercul al Patrulea, nu-i așa?

- Bravos! Ați intuit bine, domnule Chivu! Îmi spuse dracul, și în secunda imediat următoare mă găseam așezat la un birou răsfoind ediția în bologneză a *Cărții lad* și, în aceeași prelung-rapidă secundă, imediat înapoi pe canapeaua roșie din vestibul. Am continuat, întinzându-mă cât mai confortabil pe spate:

- Aveți dreptate, domnule diavol! Întârzierea e un păcat ca oricare altul, așa am scris eu într-un poem.

- Sunt numai ochi, coarne, coadă și urechi.

- O să încep de la șapte ani. Învătasem să citesc, dar nu-mi plăcea s-o fac. Totul a început într-o seară când mama a refuzat să-mi termine de citit și ultima pagină dintr-un basm de Vladimir Colîn, un scriitor mediocru român. A doua seară s-a oprit cu lectura la ultimele două pagini și tot așa. Am ajuns să citim, astfel, împreună până când, la un moment

dat, mi-a adus acasă o cărticică și mi-a spus că nimeni din cartier nu știe poveștile din ea. Era un volumaș din *Povești nemuritoare*, niște legende orientale. Atunci m-am apucat serios de citit. Singur. Dar prima carte adevărată pe care am citit-o a fost *Singur pe lume* de Hector Malot. Și de aici a început, de fapt, totul. Am citit-o într-o după-amiază de sîmbătă, era primăvară, în timp ce mama dădea cu aspiratorul prin casă. Când m-a descoperit în fotoliul din sufragerie plîngînd cu bulbuci la moartea maimuțicii Suflețel, mama mi-a vîrât sub nas o felie cu salată de vinete și mi-a spus: „Dacă ești atât de prost încît să crezi că te scrie în cărți s-a și întîmplat cu adevărat, nu te mai las să citești niciodată! Vrei să-ți strici ochii?”. Bineînțeles că n-am crezut-o și am continuat să plîng, intrigat sau înduioșat, și cu Romain Rolland, și cu Oliver Twist, cu micuțul Cuore și cam cu toată gașca asta universală de sărmani tovarăși de copilărie...

- Înduioșător! se smiorcăi prefăcut diavolul ștergîndu-și preținse lacrimi cu vârful cozii. Dar continuați, domnule Chivu!

- Ei bine, o prietenă de-a mamei mi-a vorbit, la un moment dat, despre *20.000 de leghe sub mări* și copilăria mea n-a mai fost la fel. Țin minte că m-a încurcat misteriosul „leghe” din titlu. Plăcerea cititului din acei ani, recunosc, n-am mai regăsit-o niciodată. Citeam cărțile acelea cu coperte albe cartonate și cu minunatele desene preluate din ediția franceză și îmi notam cu creionul traseul acelor aventurieri extraordinari pe colile de desen unde copiasem harta lumii. Urmăream călătoriile pas cu pas, cu creionul pe hartă. Acelea au fost, cum ar veni, primele mele fișe de cititor cvasi-profesionist. Dar de ce îl iubeam atât de mult pe Jules Verne și uitasesm de basme? Doar pentru că mă fascinau misterele enciclopedice ale lumii? Pentru că, între timp, mai crescusem puțin? Asta nu înțeleg eu.

- Mda, așa începeți cu toții! oftă dracul privindu-mă cu subînțeles. Mereu același Jules Verne care abia după ce a publicat 64 de romane și-a cumpărat un yacht și a ieșit și el, în sfîrșit, din bibliotecă! A scăpat de rafturile Bibliotecii lad numai datorită lipsei totale a sentimentului lui religios din cărțile sale. Altfel, ar fi fost mare păcat, deși însuși Papa l-a chemat la Vatican și l-a binecuvîntat. Probabil pentru că nici eroticul nu l-a interesat mai deloc...

În fine, pentru problema dvs., o să vă citesc o frază din Roland Barthes, mai adăugă, și în spatele lui apărui imediat un raft din care diavolul extrase o carte fără ca măcar să-și întoarcă privirea. Există aici o analiză intitulată *Nautilus și Corabia beată*. Iată ce scrie onorabilul domn Barthes: „Imaginarea

călătoriei corespunde, de fapt, la Verne cu o explorare a spațiului închis, iar acordul dintre autor și vârsta copilăriei nu vine dintr-o banală mistică a aventurii ci, dimpotrivă, din fericirea comună a finitului, pe care o regăsim în pasiunea comună a copiilor pentru colibe și corturi: să te închizi și să te așezi confortabil - iată visul existențial al copiilor și, deopotrivă, al lui Verne.”

- Domnule Chivu, închideți ochii și amintiți-vă cum vă jucați ore în șir în podul casei bunicilor de la Horezu, cu toate obiectele

lentă și imprevizibilă, ale cărui efecte fatale se pot manifesta după mulți ani de la înghițirea sa. De pildă, Saint-Exupéry, în loc să-l îndemne pe copil să depășească acea etapă a inevitabilei lipse de apărare și de întregire ce este copilăria, să se încumete spre lumea adultă (să crească, într-un cuvânt), tot ce face e să inducă stagnare sau chiar regresie, prin viziunea sa nostalgică și mitizantă a unei copilării considerate edenice, pură și necontaminată.

- Cu alte cuvinte, cititorul care deveneam avea de trecut o probă

Eram în sesiune, eram obosit... După examen, am interpretat cu Adina scene din *Nepotul lui Rameau*.

- Misterioase sunt căile bifurcate ale ladului, domnule Chivu! Un secret: violența are multe chipuri. Să luăm plictiseala, de pildă. Plictiseala e plăcută Managerului Șef al ladului, înțelegeți? Și coborî colțul unei urechi arătînd cu subînțeles în străfundurile pămîntului. Plictiseala afirmă că libertatea e dureroasă, e un ditamai obstacolul între om și fericire. Că să fii sincer, faimoasa libertate a creatorilor este tentativa de evaziune în afara încarcerării

eseu
de Marius Chivu

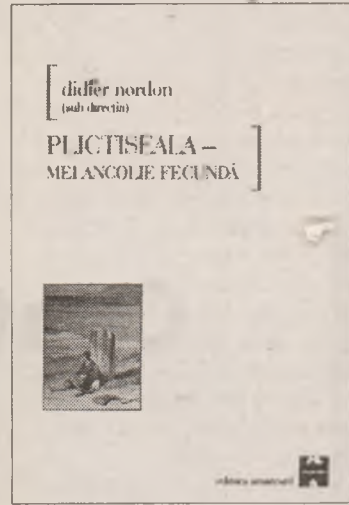
Rafturile cu nostalgie ale Bibliotecii lad

Jean Starobinski, *Melancolie, nostalgie, ironie*, traducere de Angela Martin, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2002, 220 p.

Carlo Frabetti, *Cartea lad*, traducere de Horia Barna, Editura Humanitas, București, 2003, 126 p.

Didier Nordon (coord.), *Plictiseala - melancolie fecundă*, traducere de Lizuca Ciobanu și Dana Gheorghiu, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, 196 p.

acelea vechi, inutile și prăfuite, dar atât misterioase!

- Asta pot pricepe, dar de ce n-am mai putut citi apoi, fără un oarecare disconfort, aventurile micuților orfani desculți aruncați de cruzimile vieții în lume?

- Când domnul Frabetti a trecut pe aici, vă mai aduceți aminte ce a văzut în Cercul al Șaptelea al ladului?

- Cercul violențelor.

- Exact! Aduceți-vă aminte și cât de uimit a fost să descopere acolo acele cărți pentru copii: *Împăratul gol*, *Printesa pe un bob de mazăre*, *Soldățelul de plumb* și, mai ales, *Micuț print*. Nostalgie e toxică - îi spuneam atunci -, în doze mari provoacă diaree mentală severă, deosebit de nocivă pentru copii, ale căror suflute ca de burete se deshidratează mult mai ușor... Amărăciunea (un amestec dezechilibrat de nostalgie și bleagă) reprezintă un venin cu acțiune

a rezonanței interioare cu vârsta respectivă, o probă a adecvării la maturitate? La... Marele Text?

- Îh! Nu-mi place expresia. În plus, minimizează ladul... În fine, lectura este o probă continuă, domnule Chivu. Primul pas este chiar trecerea de la nostalgia și amărăciunea pierderii inocenței la o luare în posesie a lumii. Fie și doar prin cărți. Căci în cărți e ca în viață! Numai că reciproca nu e întotdeauna valabilă. Asta încerca să vă explice mama dvs. și aici greșiți cel mai adesea, voi, literații! chicoti diavolul mișcându-și urechile.

Dacă în acea după-amiază de primăvară, micuțul cititor care erați s-ar fi oprit din plîns, poate că, peste ani, în anul doi de facultate, v-ați fi stăpînit lacrimile și la ultimele pagini din *Călugăria* lui Diderot. Hi! Hi! Hi! rîse dracul, satisfăcut că-mi știa secretul.

- Aaa, nu, atunci a fost altceva! m-am apărut eu oarecum stînjinit.

plictiselii. În Cercul al Șaptelea, al Violențelor, se află și scriitorii plicticoși. Cărțile lor amintesc de condamnarea pe vecie la ceea ce nu încetează niciodată: confruntarea cu timpul. Numai că la propriu. Plictiseala e semnul unei probleme cu timpul, cu un prezent care se destramă sau se tot repetă, cu un viitor confuz, incert, fără consistență. „Luați lumea, adăugați-i plictiseala, aveți omul!”... Când Didier Nordon a intitulat cartea lui *Plictiseala - melancolie fecundă* a ignorat tacit imoralitatea plictiselii orientînd discuția în partea opusă.

- Stimate Diavol, dar vă înșelați! m-am aprins atunci. Atracția plictiselii atestă tocmai grandoarea omului: prezentul nu ne este oferit în fiecare moment, deci trebuie instituit, produs fără încetare, sustras existenței, consumat egal și, eventual, resemantizat...

- Se vede că nu l-ați citit atent pe Pierre Sansot. Prezentul ar trebui

să solicite în și prin vacuitatea sa, dar el nu e burdușit până la sașietate, e inconsistent. Și știți de ce? *Voilà!* „Prezentul este inclus într-o mișcare ivită dintr-un trecut apropiat care propulsează spre un viitor pe cale să se concretizeze. Când acest elan se suspendă, prezentul își pierde consistența. În acel moment, totul fiind posibil, nimic nu e preferabil. Pentru a se perpetua, mișcarea presupune o convingere, un proiect implicit, căruia să i se atribuie o necesitate...”

Dracul spusese frazele cu repeziciune ducându-și copitele superioare la tâmplă. Și continuă: - Plictiseala e o formă de revoltă. Ea rezultă din faptul că un anumit lucru nu corespunde așteptărilor voastre. Clinic vorbind, Michèle Huguet descrie plictiseala ca fiind o intruziune a morții în viață.

- „...dar, în același timp, și o invitație la depășirea ei!” Trunchiați citatele, domnule Drac!

- Condiția îmi permite. Hi! Hi! Oricum, lucrurile sunt foarte clare. Cel mai bine a spus-o Pascal. Și vă citez chiar din ediția Brunschwig: „Nimic nu e mai greu de îndurat decât un repaus absolut, fără pasiune, fără ocupație, fără distracție, fără concentrare. Omul își simte atunci neantul, abandonul, insuficiența, dependența, nepăsarea, vidul. Din adâncul sufletului său se vor revărsa fără întârziere plictiseala, întunecarea, tristețea, necazul, deziluzia, disperarea.” Brrr! Iadul e mai aproape decât credeți, spuse satisfăcut diavolul și un ecou dubios îi ținu isonul.

- Cred că nu-mi sunt foarte clare distincțiile dintre plictiseală, nostalgie, melancolie, tristețe...

- Ciudat că le-ați enumerat chiar în ordinea aceasta! Între percepția unui lucru care nu corespunde așteptărilor și momentul în care așteptările sunt pe deplin contrariate drumul poate fi destul de lung. Marie Harmonic spune că plictiseala este „incubația unei iminente tristeți”. *Magnifique, n'est ce pas!* Ca să vă explic cum e cu melancolia, veniți cu mine la raftul cu Starobinski!

- Cum!? Cărțile lui Starobinski sunt aici? aproape am tipat eu, indignat la culme.

- Într-un fond special de cercetare, liniștiți-vă! Aici nu ajung doar cărțile damnable. Știți, mai citim și noi! mimă diavolul modestia. Violenta noastră vine din înțelepciune. Mă rog, un anume fel de înțelepciune.

În *Melancolie, nostalgie, ironie*, Starobinski ne arată cum a fost nevoie ca întreg Evul Mediu să compună tot soiul de comentarii teologice, să stabilească o complicată rețea de corespondențe și de analogii cosmice, să inventeze mii de rețete prevaluate de secrete străvechi și de origini îndepărtate, îndeosebi arabe sau orientale, să facă un comerț uriaș cu hapuri,

lichide și prafuri a căror putere era atribuită rarității ingredientelor sau științei miraculoase a farmacistului, vracului sau a vreunui cine mai știe care sfânt local. Ha! Ha! Rețineți ironia! Timp de secole, melancolia s-a crezut că e provocată de bila neagră, de gudron, s-a încercat a se vindeca prin exorcism, apoi prin metode de purgare cu elbor. Abia psihoterapiile moderne au ajuns să realizeze la nivelul eului efectele pe care terapeuții din trecut încercau să le obțină asupra corpului.

- Ceea ce mie nu-mi spune nimic despre melancolia în sine! am încercat eu să pun capăt avântului enciclopedic diavolesc.

- Aveți răbdare! Istoria ne învață tocmai că nostalgia e un cuvânt inventat pe de-a-ntregul pentru a introduce un sentiment mai special în vocabularul normendaturii medicale. Abia în 1688, Johannes Hofer i-a găsit *Heimweh*-ului un nume grecesc: nostalgie, adică *întoarcere + durere*. Acum cuvântul vă e atât de familiar, încât e greu de crezut că e format atât de recent și, mai ales, pe cale savantă. În Dicționarul Academiei Franceze a intrat abia în 1835, iar succesul l-a transformat aproape imediat în termen literar. Spre norocul ladului... Hi! Hi! Apoi, după studiile lui René Spitz și ale lui Bowlby, nostalgia se va numi, clinic, carență socio-afectivă sau patologie a despărțirii, iar la Freud regresie. Din nefericire, istoria ocultă a melancoliei se sfârșește aici! mai adăugă dracul cu glasul scăzut.

Revenind, dacă plictiseala e percepția unui lucru care nu corespunde așteptărilor, abia melancolia stabilește deficitul. Incapabil să efectueze actul

„protensiv” ce unește prezentul de viitor, melancolicul vede surpându-i-se fundamentul prezentului. Următorul pas este, crede Hofer, dereglarea imaginației, iar Kant ne spune că, de fapt, dorința nostalgicului nu tinde spre un lucru anume pe care l-ar putea regăsi, ci spre un timp pentru totdeauna recuperabil. Ei bine, când această întoarcere se dovedește că nu este una spațială, ci temporală, așadar imposibilă, în momentul în care așteptările sunt pe deplin contrariate, iar dorințele se arată imposibil de împlinit, nostalgicul cade în tristețe. QED! După cum vedeți, de la așteptare până la rătăcire nu este decât un pas.

- Numai că, spre deosebire de plictiseală și poate chiar de tristețe, de stările extreme, cum ar veni, melancolia e creatoare, fecundă. O spune și Nordon...

- Melancolia în sine nu. Ea corporalizează absența a cărei expresie devine, în același timp, compensație simbolică și traducere sensibilă. Charles d'Orléans se numea singur „scolar al melancoliei”, un fel de poet din lipsă de plăcere, cum l-a numit Starobinski. Scrisul transformă imposibilitatea de a trăi în posibilitatea de a o spune, scrisul pune în schimbul lipsei de viitor o multiplicitate de vocabule distincte, cum s-ar zice.

- Cum e posibil aceasta, domnule Diavol? Nu avem aici un paradox?

- Hi! Hi! Paradoxurile sunt adjuocate în întregime de lad! chicoti diavolul legănându-și satisfăcut coada. Un misterios surplus de putere intervine mereu ajutându-l pe poet să scrie pentru a spune că e redus la tăcere.

- Un *divin* surplus de putere...

- Ssst! Nu știți că e interzisă folosirea acestui cuvânt!? se sperie dracul și privi în toate părțile ciulindu-și smocul de păr de pe vârful urechilor. Dacă-l rostim ni se usucă măduva spinării...

- De aceea ajung cărțile nostalgicilor aici?

- Doar acelea care care au efect nostalgic asupra cititorilor. Așa cum multe volume scrise de scriitori posedați de legiunile noastre nu se află aici, d... Dincolo! Renașterea este epoca de aur a melancoliei, dar prea puține cărți scrise atunci se găsesc în aceste rafturi. De obicei, însă cărțile scrise pentru copii sunt mai toate aici. Copiii sunt prea sensibili pentru a citi cărți și lectura îi afectează dacă nu sunt atent supravegheați.

- De pildă, eu mă tot gândesc, atunci, în acea după-amiază de sâmbătă, chiar să nu-mi fi trecut prin cap, măcar pentru o secundă că, de fapt, adevăratul Suflețel ar fi putut bine mersi îmbătrâni la Zool? Și, oare, atunci când m-am despărțit de Jules Verne - dacă o poți face vreodată cu adevărat! - n-a fost, de fapt, pentru că am simțit insuficiența acelei „fericiri comune a finitului”?

- Când e vorba de cărți, orice e posibil. Chiar și ca efectele fatale să le simțiți mult mai târziu, adică abia acum.

Domnul Manolescu știe dilemele dvs. de tânăr critic? se hlizi diavolul ridicând din sprânceana lui stufoasă. Cel mai pervers efect al practicii

criticii literare e faptul că, cu cât citești mai mult(e), cu atât îți pierzi mai repede plăcerea hedonistă de a citi! continuă diavolul mimând un ton grav. Iar faptul că un critic este, de fapt, un cititor avizat, ei bine, asta este o sursă grozavă de orgoliu. Vanitatea este, cu siguranță, păcatul nostru favorit! rotunji dracul cuvintele în timp ce o sclipire apără și se mistui instantaneu în ochii lui roșii.

- Dacă cineva mi-ar fi spus asta la timp și ar fi reușit să mă și convingă, poate că n-aș fi ajuns aici. Acum e însă prea târziu.

- Întotdeauna e prea târziu pentru voi, oamenii. Dacă n-ar fi așa, n-ați fi niciodată sinceri.

- Recunosc, uneori sunt un cititor nepermis de naiv și, de fapt, nici nu mai contează motivul pentru care unele cărți mă emoționează până la nodul în gât, nu-i așa!? Căci ce bine mă simt câteodată!

- Dar cât de rău alteori! Hi! Hi! Își cutremură dracul grumazul. Ședința s-a cam încheiat, domnule Chivu! mai spuse diavolul bibliotecar și dispăru instantaneu închizându-se într-o umbrelă de fum.

M-am ridicat de pe canapeaua care - abia atunci am observat - era, de fapt, o imensă carte roșie deschisă amintindu-mi de canapeaua în formă de buze a lui Dali.

- O să scriu un eseu în *România literară*! am strigat tare să se audă dincolo de pereți. O carte chiar!

- N-ar citi cei care n-ar fi trecut deja pe aici! mai veni un ultim și firav ecou din spatele rafturilor Bibliotecii lad. Întinericul căzu ca o cortină îngreunată de praf și se auzi zgomotul ușii de fier închizându-se înfiorător undeva în apropierea imediată. (fragment) ■

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Festivalul Artelor

București, 5-12 septembrie 2004

Recital de muzică și poezie

Transmisiune directă

Interpreți:

Ionel Voineag

Andreeana Roșca

Recită actorii:

Florina Cercel

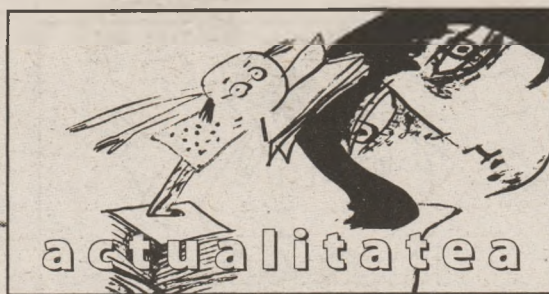
Marius Bodochi

Miercuri, 8 septembrie, ora 17.00

Sala mare a Ateneului Român

Mhz kHz

Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	100,1	
Brașov	105	
Constanța		1314
Craiova	89,5	
Deva	105	
Focșani	102,8	
Iași	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Sibiu	66,44	1404
Suceava	101,6	
Tg. Jiu	89,5	
Tulcea	105,4	1530
Zalău	105	

Cum ajungi în Cumpătu-Sinaia, urci puțin și, la prima bifurcație, apuci drumul la stînga. Mergi o aruncătură de băț, apoi cobori, lin, tot spre stînga și, deja o zărești printre arborii umbroși: vila *Luminiș*, casa lui George Enescu.

Cu proporții dumnezeiești, solemnă, izbitor de imaculată de la albul varului, îndulcită de liniile curbe, casa aceasta este, încă, plină de mister, de necunoscut. I-am dat ocol pe vremea copilăriei și adolescenței mele, atunci cînd, deși donată statului român în 1946 de Enescu însuși, nu era pusă la dispoziția vizitatorilor, nu era introdusă în circuitul turistic. Era un loc unde soseau numai privilegiații, în circuit închis, oamenii sistemului, cei care, probabil, habar nu aveau prea bine cine este Enescu. Și care, de multe ori, au petrecut desfrînat, desconsiderînd valoarea proprietarului și a casei, înfiorînd memoria martorilor. Cînd, deși Castelul Peleş s-a vizitat o bună bucată de timp, și azi mai aud tîrșitul pașilor în papuci de postav pe culoarele Castelului și ale memoriei mele, casa lui Enescu nu a fost pusă la dispoziția marelui public. Decît acum, foarte tîrziu, în 1995. Întotdeauna am văzut-o doar din două unghiuri: profilul față-stînga, atît cît se putea descoperi de pe aleea ce coboară către intrare și de pe drumul forestier către Zamora, ce însoțește calea ferată. Acolo se ivește semeață, la buza rîpei, cu turnul rotund înțepînd pădurea, scaldînd în lumină desîșul frunzelor de foioase și negurimea brazilor.

Înainte de 1989, lumea șoptea prin Cumpătu despre această vilă și numai cîțiva bășinași, bătrîni, nu se sfiau să mai povestească cîte ceva despre *Maestru*. Întîmplarea face să-i cunosc pe descendenții familiei de la care Enescu a cumpărat terenul, onorabili medici iubitori ai profesiei. Domeniile se învecinează, iar armonia locului acesta discret, ascuns în pădure, ferit de ochii curioșilor, vorbește despre unitatea aceiași bucăți de pămînt. Într-o seară din vara aceasta am stat în marchiza doctorilor și, într-o liniște binecuvîntată, am ascultat povești încă de la începutul casei, atunci cînd Enescu, în 1923, întors din extraordinarul turneu din America a cumpărat terenul de la un preot, străbunicul gazdei noastre, angajîndu-se să-i construiască, în suma convenită, o casă. Ea există și tocmai în ea îl pomenim și noi pe Enescu, privind spre locuința sa.

Vila a fost construită, după planurile sale, de către arhitectul Radu Octavian Dudesco, se pare între 1923 și 1926-27. Este ridicată în stilul neoclasic românesc, fațada fiind inspirată de modelul curților fortificate ale secolului al optsprezecelea,

marina constantinescu a ales:

Luminiș

cu o terasă odihnitoare în stil brâncovenesc la etaj și cu un turn, foișor, din care măreția Bucegilor se predă, toată, privitorului. Albul varului îi dă o strălucire aparte, noblețe și rafinament, un soi de dulce austeritate. Enescu a venit aici timp de douăzeci de ani, pînă în 1946, cînd a plecat definitiv în Franța. Și tinerețea l-a legat de Sinaia, deseale invitații la Castel, popasurile de aici, concertele susținute la Peleş sub protecția directă a Reginei Elisabeta (Carmen Sylva). La *Luminiș*, în anul 1927, Yehudi Menuhin a luat lecții de vioară timp de două luni cu George Enescu. "Mi-a aprins imaginația, dăruindu-mi calitatea divinatoare, care a fost întotdeauna a sa, deschizîndu-mi astfel o perspectivă în tumultul și măreția lui Bach. Enescu va rămîne pentru mine absolutul prin care eu judec pe alții.", spunea Lordul despre profesorul său. Nu vreau să descriu acum interiorul, obiectele, structura casei, ce s-a recuperat, ce s-a păstrat și ce nu. Cine n-a reușit să ajungă pînă acum, trebuie să știe că a pierdut și trebuie să se urnească degrabă. Cine a făcut-o, știe că are unde să revină. Mereu și mereu.

În apropierea datei de 18 august, cînd se împlinesc șase ani de la dispariția lui Iosif Sava, am vorbit cu doamna Magrit Sava. Nu doar pentru că știam cît de greu îi este, în fiecare zi și în fiecare noapte. Domnia sa mi-a spus că Marin Cazacu, marele nostru violoncelist, întors de la Paris, organizează un mic Festival Enescu la vila *Luminiș*. Așa am aflat că festivalul "Enescu și muzica lumii" a ajuns la ediția a cincea, că există, cu alte cuvinte, o tradiție, că vin la Sinaia muzicieni mari și, deopotrivă, tineri valoroși, că poți asculta Bach, Schubert, Brahms, Mozart și Enescu chiar în casa lui. Am profitat din plin de împlinirea asta și mărturisesc că mi s-a părut formidabil, la limita cu ficțiunea, să ascult muzică de coarde și să privesc, în același timp, șemineul și sobele de teracotă date cu var, să-mi plimb privirea pe mobilierul românesc, oriental sau Bidermayer, să admir pianul Ibach, porțelanurile, colecția de ceramică veche de Korund, să-mi imaginez drumurile lui Enescu și ale soției sale, Maria Cantacuzino, prin casa aceasta normală, armonioasă, odihnitoare, cu proporții pline de echilibru.

G. Enescu și Yehudi Menuhin

Marți, 17 august, în atmosfera de mai sus, am ascultat-o pe tînăra violoncelistă Olga Mănescu, studenta lui Marin Cazacu, cîntînd *Suita a III-a în do major* de Johann Sebastian Bach, *Suita solo* de Gaspar Cassado și *Sonata solo* de Paul Hindemith. Mă uitam la băiețelul meu cum îi urmărește, în transă, mișcările ample, viguroase, respirația nervoasă. Era marcat absolut de faptul că este în casa lui Enescu pe care, datorită faptului că a fost la cîteva concerte din marele Festival de la București, are sentimentul că îl cunoaște cumva personal, că sînt prieteni. Straniu. Deși înțelege că nu mai trăiește. În fine, în partea a doua, concertul a fost susținut de Cvartetul de coarde *Aria*, un ansamblu elvețian înființat în 1994, din care fac parte și doi muzicieni români, Adelina Oprean, vioara a doua, și Silvia Simionescu, violă. În program au avut Zimmerlin, *Cvartet*, și Schubert, *Cvartetul în sol major*. Nici nu pot să spun cum suna! Emoția serii a fost sporită de felul în care Marin Cazacu, amfitrionul, i-a introdus pe muzicieni. Ne-a sugerat să ne uităm atenți la vioara întâi, la simpaticul domn Thomas Furi. Îl vom recunoaște pe cel care l-a interpretat, în supraproducția cinematografică *Titanic*, pe șeful micii orchestre de pe vas. Care cîntă fără oprire, pînă la sfîrșit, dincolo de moarte, parcă. Vă amintiți scena tulburătoare, nu? Eh, domnul Furi a fost la cîteva centimetri de mine, în casa lui Enescu, făcînd parcă, în sunetele coardelor, să se amestece și mai tare realitatea și imaginarul, secolele, timpul, șansa și neșansa, miracolul muzicii și al vieții.

Seara, cînd am ajuns la hotel, băiatul meu, fără să înțeleagă pînă la capăt ce spune, excitat înșă teribil, striga în gura mare: "Am fost pe *Titanic* la casa lui Enescu!"

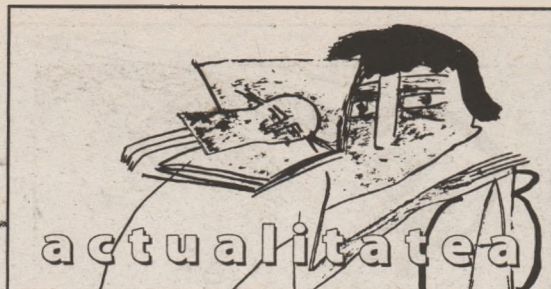
Mulți au zîmbit cu îngăduință. ■

G. Enescu și Regina Elisabeta

Vila „Luminiș”

cronica pesimistei de Ioana Pârvulescu

„Un profesoraș umil”

Am avut ocazia să văd câteva diplome școlare din prima jumătate a secolului trecut. Unele din Transilvania de pe la 1910, altele din România dintre războaie: media generală obținută la terminarea unei clase, media de bacalaureat. Notele, pînă la 10, la fel ca astăzi, se opreau mai toate, spre deosebire de cele de azi, înainte de 8. Surpriza - pe care am avut-o și la diploma bunicului meu - era să descoperi lîngă o medie generală mai degrabă modestă, iar pentru obișnuințele contemporane chiar slabă, o precizare de tipul: „Al 4-lea din 135 de elevi”. În diploma de bacalaureat a lui Emil Cioran, datată 5 octombrie 1928, notele arată așa:

„Limba română 10 (zece)
Istoria patriei 8 (opt)
Geografia României 8 (opt)
Instrucție civică 8 (opt)
Limba franceză 9 (nouă)
Științe naturale 6 (șase)
Fizico-chimice 7 (șapte)

Media generală 7,80 (șapte și optzeci).

Clasificat al 2-lea din 96 de candidați înscriși.”

După cum se vede, la al doilea clasificat din aproape o sută de elevi, singura notă de 10 e la română, iar singura

de 9 la franceză. Fără să știm cine a fost acest Cioran, i-am putea deduce corect, din simpla citire a notelor, vocația și destinul. Diploma nu e un obiect inutil, nici un soi de premiu cu coroană, ci seamănă mai degrabă cu rezultatul unui examen oftalmologic în urma căruia îți comanzi ochelarii potriviți sau cu o radiografie pe baza căreia trebuie să iei o hotărîre esențială pentru viața ta. Ar fi fost deci ciudat ca absolventul Cioran Emil, de la Liceul Gheorghe Lazăr din Sibiu, secțiunea modernă, să nu urmeze Facultatea de Litere și Filozofie, ci, să spunem, pe aceea de Științe naturale.

Astăzi, notele de absolvire sînt, ca să păstrez comparația, ca un test oftalmologic la care toată lumea iese perfect sănătoasă sau, eventual, cu același număr de dioptrii. Cu medii generale de peste 9 la bacalaureat, toți par să aibă vocații egale atît pentru științele exacte cît și pentru cele umaniste. Diploma nu reflectă nimic din plictiseala, chinul, chiulul și tertipurile cu care un elev a străbătut orele la nenumărate materii, care l-au atras una mai puțin decît alta. La „comandarea ochelarilor”, în funcție de rezultatul examenului de bacalaureat, ies însă dezastre, iar unii suferă toată viața de pe urma lor.

Problemele școlare erau dezbătute incredibil de des în presa interbelică și aproape că nu există publicist care să n-o fi făcut. În tabletele lui Călinescu din anii '30 se conturează un personaj nu tocmai fericit, Profesorul, pe seama căruia sînt puse afirmații incomode la adresa felului în care evoluează, sau mai degrabă se degradează, învățămîntul mediu. Problema îl obsedează pe critic și el o întoarce pe toate fețele în articole ca *Fine de an școlar*, *Note sau calificative*, *Examenele de bacalaureat*, *Noul an școlar*, *Elevii bandiți*, *Școală greșită*. Semnalele de alarmă sînt numeroase și, chiar dacă diplomele de bacalaureat dezminț temerile autorului și ale Profesorului său (real sau fictiv), ele arată că în învățămînt pericolele rămîn, în linii mari, aceleași. Cel dintîi, notele bune nemeritate: „Ce-ai zice de elogiile unui critic care face din Eminescu cel mai mare poet român, dar totodată scrie despre toți că sînt cei mai mari poeți români? O monedă care circulă prea mult nu mai are valoare, și prea multă indulgență școlară e un fel de inflație de valori.” Apoi veșnica problemă a lanțului slăbiciunilor, care dă Profesorului o stare de nervozitate, mai ales la sfîrșit de an, „pentru că în fiecare individ [întîlnit] vede o posibilă proptea...”. Situația îi creează probleme de conștiință: „Justiția din mine strigă: dacă îi treci și pe ei înseamnă că-i desconsideri pe ceilalți [...]. Dacă îi trec pe toți, ce rost mai are nota, și școala, și examenul, și clasificarea? Unde mai pui că școlarii ăștia de care te înduioșezi te vor persecuta mereu cu convingerea că 'nu poți să-i lași'. În anul următor, spaima de repetenție scade în chip simțitor și după cîțiva ani se prefăce în indiferență și sfidare”. Un alt neajuns general este lipsa lecturilor la elevi și încultura în care se complac: „Închipuie-ți că în clasele mele de curs superior nimeni n-a citit pe Dostoievski sau pe Tolstoi, pe Ibsen, pe Zola și altele de acestea. Abia cîte unul a avut în mînă cîte o broșurică din 'Biblioteca pentru toți'. [...] De cîte ori arunc cîte o vorbă mai abstractă, observ că ochii tuturor s-au întunecat. N-au înțeles. [...] Ar trebui ca copiii aceștia să facă o baie bună de cultură, să stea de vorbă cu noi nesiliți un an de zile, să citească lucruri de soi, fără spaima notei...” Una dintre cele mai grave probleme (și aceasta perpetuată, vezi *Filantropica*) este statutul profesorului în ochii elevilor: „Copiii au aflat de la părinți și din gazete că trebuie să ai inițiativă, să cucerești viața, că învățătura te ține-n loc și te face un umil profesoraș cu un salariu mai

mic decît al unui sublocotenent de 21 de ani, fost elev al tău...” Lista neajunsurilor din, atunci ca și acum, complicata relație profesor-elev continuă, în anii '30, cu programele încărcate, surmenajul elevilor, lipsa de combativitate a profesorilor cînd trebuie să obțină drepturi sau să-și apere revendicările. O singură observație: ceea ce pe vremea Profesorului din tabletele lui Călinescu era excepție a devenit pe vremea Profesorilor din școlile noastre regulă.

Dacă am numărat bine, în familia mea, incluzînd și rudele prin alianță au existat (și există), de-a lungul a trei generații, așadar de la bunici încoace, vreo 10 profesori de toate tipurile, de la învățători la universitari, de la profesori de geografie la profesori de matematică sau de chimie, cei mai mulți fiind, ca personajul lui Călinescu, profesori secundari. I-am cunoscut pe toți și i-am auzit vorbind despre elevii lor, despre orele lor, despre problemele lor. Fără să fiu subiectivă, pot spune că, poate prin noroc, poate prin vreo genă moștenită, nici unul n-a fost „profesor” în sensul peiorativ al cuvîntului. Am întîlnit, după ani, elevi de-ai lor, bătrîni acum, care simțeau nevoia să vorbească despre ei și își aminteau scenariul unei ore, ceea ce m-a uimit din cale-afară. Nu e de mirare deci că soarta „speciei” mă preocupă și că am în minte un prototip format din ce a existat mai bun în fiecare. Ce aveau în comun era că, în ciuda tuturor neajunsurilor, își iubeau meseria, materia și „materia primă”. E nevoie, probabil, de acea prospețime adolescentină a profesorului de literatură din *Clubul poezilor dispăruți*, dar și de ceva în plus. Dificultatea e să știi pînă unde să mergi în dialogul „de la egal la egal” și unde trebuie să redevii adult, căci elevii au nevoie de puțină distanță ca să te ia în serios. Firește, romanul de formare rămîne pe primul plan pentru un profesor adevărat.

Poate că profesorul seamănă cel mai bine cu un artist, chiar cu un actor. Adică trebuie să aibă și talent, dar să-și învețe totuși rolul, să facă din lecția lui un spectacol, fie și numai unul al ideilor și să transmită ceva nou de fiecare dată. Să se pună pe sine cu grijile lui în paranteză, ca actorul în seara premierei (închipuie-ți o Julietă acră și colerică de pe urma certurilor cu vecinii din bloc), să-și modeleze spectatorii, atrăgîndu-i în lumea piesei lui. Iar pentru asta e suficient să-i iubească. Din fericire, lucrurile se întîmplă întocmai mai des decît ne-am închipui, în cronicile noastre pesimiste. Sau nu?

P.S. Dintre foștii mei studenți, am pînă acum confirmarea unei singure vocații pedagogice reale, care mă face totuși optimistă cu privire la viitorul meseriei de profesor de română. Este vorba de colaboratoarea noastră ocazională, profesoară la Liceul I.L. Caragiale, Ștefania Adina Ciurea. ■

Universitatea din București
Facultatea de Litere

organizează
CONCURS DE ADMITERE
la
PROGRAMELE DE MASTER 2004-2005

- Literatură română modernă și contemporană
- Antropologie culturală, etnologie și folclor
- Didactici ale disciplinelor filologice
- Teoria și practica editării
- Consultanță și expertiză în publicitate
- Limba română actuală: structuri și strategii de comunicare
- Lingvistică formală
- Teoria literaturii, literatură comparată
- Bibliologie
- Administrație publică electronică
- Cultură și civilizație ebraică

Descrierea programelor, tematica și bibliografia se găsesc în broșura disponibilă la secretariatul facultății (str. Edgar Quinet nr. 14, București, telefon 3143508) sau pe Internet, la adresa www.unibuc.ro/ro/fac_ltr_ro

teatru

De ce iubesc Mînăstirea Arbore

că a spus tot ce se poate spune, că a satisfăcut curiozitățile de toate calibrele. Mișcările lui abile au apărut, însă, întotdeauna, intimitatea. Tablourile lui, aproape monocromatice sau în variațiuni pe aceleași tonuri, îi definesc sensibilitatea aparte, modul aproape grav, patetic în care a luat fiecare minut.

Discreția și modestia, atipice deseori în lumea teatrului, l-au introdus, nedrept, într-un con de umbră. Deși nu s-a simțit confortabil acolo, era și greu, n-a mișcat un pai ca să-l părăsească. Mi se pare, de exemplu, și astăzi, că s-a analizat prea puțin și prea la suprafață relația lui cu regizorul Alexandru Dabija, o relație specială încă de la primul lor spectacol, *Scapino*, de la Teatrul „Nottara”. Au trecut douăzeci de ani. L-am văzut, pe viu, de nenumărate ori, l-am revăzut, preluat, în nu mai știu ce variantă, la televizor. Este la fel de proaspăt și de modern în propunere și acum cînd, în ora, li se pare că am făcut mari pași în spațiul

urii, misterul. Simplitatea *commediei dell'arte*. Costume din pînză de sac. Un du-te vino incredibil pe un podium ce stabilește, discret, convenția, ce strînge acțiunea, tensiunea, ca o axă fundamentală. O axă esențială a teatrului, de fapt, în care scenografia este înăuntrul, vizibilă și totodată topită în regie, în lumină, în geniul actorilor. Simplitatea *commediei dell'arte*. Forma spectacolului deschis, de stradă, accesibil, umorul direct al lui Molière. Totuși, *Scapino* rămîne unul dintre cele mai elaborate spectacole, cu multiple registre, cu performanță în toate planurile creației, cu o dinamică susținută de și în jurul mecanismului inventat pe scenă de Sică Ruseșcu. A mai lucrat cu Alexandru Dabija. Mai puțin decît și-ar fi dorit-o. Aproape că nu mi se mai pare o întîmplare faptul că ultimul lui spectacol este *Înșirte mîrgărite*, făcut tot împreună. Spectacolul acesta a propus publicului o nouă sală, intimă, specială, studio. Toată din lemn, caldă, cu soluții de modificare a structurii, de așezare a scenei, a spectatorilor, a relației directe, imediate cu actorii.

Și decorul de la *Romeo și Jeannette*, este tot din lemn. O structură funcțională, cu trei elemente – casa, terasa, pontonul – într-o tentă tulburătoare de alb și mii de alburii, un spațiu plin de mister, de emoție, de un tip de romantism tîrziu, scăldat într-o lumină stranie, cea a lunii. Și trebuie să ne amintim și *Taifun*, *Burghezul gentilom*, *Craii de curtea veche*, *Trăsură la scară*, *Rinocerii*.

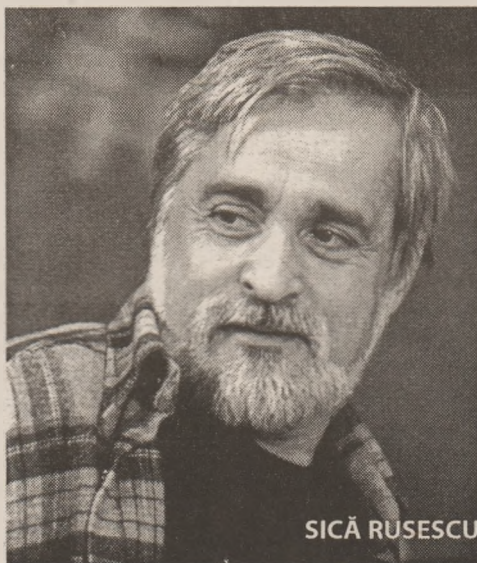
În Mînăstirea Arbore a locuit ceva timp un pom.

A crescut în ea. Cărmida a adăpostit lemnul...

De ce iubesc această mînăstire mai mult decît pe celelalte? Pentru că, o dată, SICĂ RUSEȘCU pictorul, scenograful, omul de teatru, artistul, prietenul meu discret m-a învățat să o privesc. Să o descopăr. Să văd frumusețea ei delabră, stinsă, palidă înaintea celebrității celorlalte – Voroneț, Putna, Sucevița – incontestabil desăvîșite, minunate. Ca într-un spectacol minimal, am primit o lecție esențială despre taina picturii, împodobirii unui lăcaș sfînt, despre elementele ce dau, într-o vechie, valoare.

Și nu numai. Atunci, în lumina stranie din Mînăstirea Arbore l-am văzut cu adevărat pe artistul și omul, minunat, SICĂ RUSEȘCU. Așa cum l-am văzut și cum l-am cunoscut prea puțini dintre noi. Discreția lui, a relației noastre m-a făcut să nu-i mărturisesc asta niciodată. Regret. Acum e mult prea tîrziu.

Seara aceasta este încă una din multele în care îl feresc pe Gabriel Liiceanu pentru că a avut forța să scrie cartea *Declarație de iubire*. Iar prietenii lui au putut să o citească. ■

SICĂ RUSEȘCU

scenografiei. Aș propune aici, în această mică paranteză, un exercițiu de memorie, de refacere vizuală, din perspectiva decorului și a costumelor, a spectacolelor semnate de Paul Bortnovschi, Dan Jitianu, Lia Manțoc. Poate cei mai mari scenografi ai noștri. Nu aș comenta, deocamdată, mai mult. Un podium de lemn în mijlocul scenei, două uși din lemn cu o bulină mare, roșie, care joacă tot timpul, concret, în *Scapino*, care sporesc misterul, gag-ul, comicul

muzică

O recoltă bogată

După o lungă perioadă de stagnare, cartea muzicală a început din nou să pătrundă – încă timid – în librării. Într-o lume în care discul este un produs de consum, cartea despre muzică rămîne marginală, cu un dezbuteu foarte restrîns și cu un profil nu totdeauna precis conturat. Cum cultura muzicală nu este la noi un must – cel puțin nu în formă scrisă – cîți dintre melomanii colecționari de discuri, casete, citesc și literatură despre muzică? De altfel, gustul contemporan pentru informație exactă cere o muzicologie „științifică” dar într-o tratare lizibilă, ceea ce este o contradicție în termeni greu de armonizat; în plus la ignorarea domeniului contribuie și indiferența din mass-media în care aparițiile de acest gen nu-și găsesc nici cel mai slab ecou. Și totuși, pe această „piață” dificilă în ultima vreme au apărut o

serie de cărți; campioana consecventă a acestei „lupte cu inerția” (chiar dacă și alte edituri mai fac câte o tentativă) este Editura Muzicală, e drept cu sprijinul Uniunii Compozitorilor și al Ministerului Culturii, dar și cu o meritorie străduință de a depăși dificultățile inerente (tiraje minuscule, difuzare defectuoasă pauperizarea cumpărătorilor etc).

Din producția mai recentă m-am oprit la câteva cărți cu profiluri și tipologii diferite tocmai pentru a exemplifica diversitatea preocupărilor, ceea ce nu înseamnă că nu mai sunt și altele cărora li se cuvine o semnalare mai largă; poate altă dată. Publicul țintă pentru această literatură se împarte în două categorii: cei care ascultă cu plăcere muzică și cei care vor s-o cunoască mai bine. Volumul *În universul simfoniilor lui Gustav Mahler* reușește performanța de a se adresa ambelor categorii. El s-a născut din dialogurile radiofonice inițiate de Ruxandra Arzoiu

cu Aurel Stroe; în forma unui comentariu fără portativele care gonesc pe cititorul obișnuit; Aurel Stroe abordează cosmosul mahlerian cu întreaga sa experiență de creator, de analist de mare subtilitate și cu zestrea sa de intelectual de rasă, descifrându-i nu numai conexiunile sonore, ci și întreaga dimensiune filozofică și umană.

Ca și alți mari creatori, după moartea sa, Mahler a intrat într-un con de umbră și abia după 2-3 decenii opera sa a explodat în conștiința muzicală, trezind prin contradicțiile și misterul ei adorație și respingeri, pasiuni și controverse. Aurel Stroe survolează o imensă literatură din care extrage doar ceea ce îi este necesar pentru a-și construi propriul său sistem de gândire: fiecare dintre cele 10 simfonii este analizată, nu în ordine cronologică ci în funcție de traseele ideatice care le parcurge. Întregul sistem și puse în convergență cu toate aspectele care au contribuit la conturarea lor. Ruxandra Arzoiu este un excelent partener de dialog, oferind rampe de lansare, informație colaterală, sublinieri necesare pentru ca întreaga strălucire a acestor opusuri enigmatice să vorbească malomanului interesat dar să ofere și specialistului satisfacția unei literaturi de înaltă calitate intelectuală.

cinema

Scenariul, eterna poveste

Relativ de curînd, au fost anunțate rezultatele "concursului de scenarii" (de fapt de proiecte, pentru că fiecare scenariu a fost dublat de numele unui regizor și al unui producător doritori să-l facă). Anunțarea

rezultatelor a fost urmată de un val de contestații (oficiale și neoficiale). E foarte greu să apreciezi, de la distanță, munca de selecție a unor oameni care se bat cu pumnul în piept că au citit și au ales corect. Totuși, unele lucruri, chiar și de la distanță, sună deconcertant. De pildă, printre altele și printre alții, în urma concursului, proiectul lui Mircea Daneliuc a fost respins, iar cel al lui Sergiu Nicolaescu, admis! Sigur, după orice concurs există câștigători și există învinși; totul e ca jocul să se desfășoare corect. E adevărat că, în zona atât de delicată a artei, e foarte greu de cîntărit corectitudinea arbitrilor, adică e foarte greu de apreciat cît e lipsă de gust sau cît e ticăloșie, într-o anumită opțiune. Comisia a fost compusă din cîte un reprezentant al celor cinci asociații profesionale ale cineaștilor din România; și, probabil, fiecare a încercat să tragă spuza pe o anumită turtă. Rezultatele, combinîndu-l pe "dom' Sergiu" cu cîțiva tineri debutanți, combină - conform unei rețete binecunoscute - "jocurile" obolului obligatoriu, cu alte cîteva opțiuni, de preferință cîțiva tineri (care să confere, micului aranjament, un procent de credibilitate).

E limpede că sistemul e defectuos și că, pe viitor, ar fi de preferat o comisie de selecționeri independentă de toate asociațiile, care să selecteze scenarii "cu numele lipit". Printre aberațiile recentului concurs: la rubrica "Potențialul de reprezentare internațională", candidatului Cristi Puiu, multipremiat în 2004, inclusiv cu un Urs de Aur pentru scurt-metraj, i-a fost acordată nota... 4! (de un membru al juriului, reprezentant al unei grupări rivale). Pînă aici, imoralitatea ar avea o logică; dar nebunia începe în clipa în care chiar un regizor tînăr, menit să

reprezinte, în comisia concursului de scenarii, chiar asociația din care face parte Cristi Puiu, îi acordă acestuia, la aceeași rubrică a posibilului interes internațional, nota... 5 (cinci)!? Cum s-ar spune, ferește-mă, Doamne, de prieteni... Sau încurcă-i, drace! Sau descurcă-i! Pentru că - am aflat la o destul de confuză conferință de presă, organizată pe terasa de la Green Hours, de Cătălin Mitulescu și de Cristi Puiu -, Cristi Puiu, după ce a fost trîntit cu brio de onorabila comisie, a făcut contestație la minister și, victorie, "ministru" culturii a îndreptat greșeala comisiei! Sună prost. Pentru că, ce verosimilitate mai are o comisie care "a greșit" atât de flagrant? Și celelalte "greșeli", cine și cum o să le îndrepte? Și dacă, prin absurd, toți ceilalți respinși vor face contestație la minister? Va sta ministrul însuși să citească într-o disperare scenarii, mai ales că nici nu e specialitatea lui? Iar dacă va exista un "for suprem" care va hotărî ce și cum o să se împartă fondurile anumitor proiecte, o elementară transparență ar impune anunțarea persoanelor care au calitatea și calificarea de a corecta deciziile unei comisii compuse, teoretic, din specialiști. Deci lucrurile sînt confuze și diavolul amar. De la acea conferință de presă de la Green Hours, la care ședeau, alături, câștigătorii din 2004 a două premii importante pentru scurtmetraj - unul, laureat cu Palme d'or, celălalt cu Ursul de aur -, am reținut afirmația lui Cătălin Mitulescu, către asistență: "Eu și Cristi nu vrem decît să facem film!"...

Toată lumea vrea același lucru, dar cu ce preț?

Eugenia VODĂ

ată - pentru cultura generală a cititorilor noștri -, care sînt rezultatele concursului de proiecte cinematografice organizat de Centrul Național al Cinematografiei. (Apropo de CNC, am citit, în ultimul număr din "L'Express", că la conducerea Centrului Național al Cinematografiei din Franța va fi numită, începînd cu luna septembrie, Catherine Colonna, fostă purtătoare de cuvînt a lui Jacques Chirac la Elysée; un bun prilej, pentru autorul articolului, de a reaminti că "CNC-ul e una din cheile de boltă ale sistemului de finanțare a cinematografului din Franța, dar și o trambulină pe la care au trecut actualii PDG de la *Arte* și *France Televisions*"...) La concursul românesc s-au înscris un număr de 53 de lungmetraje și 75 de scurtmetraje, din care comisia a ales 10 lungmetraje (plus unul venit din urmă, post-contestație, deci, în total și deocamdată, 11) și un număr de 11 scurtmetraje.

Reproducem lista lungmetrajelor care vor intra (teoretic) în producție, așa cum ne-a fost pusă la dispoziție de CNC:

LEGĂTURI BOLNĂVICIOASE - prod. Libra Film, Scenariul Cecilia Ștefănescu, Tudor Giurgiu, regia Tudor Giurgiu (debut).

CALIFORNIA DREAMING, Zootrop Prod., Scenariul Tudor Voican, Cristian Nemescu, regia Cristian Nemescu (debut).

CĂLĂTORIA LUI GRUBER, prod. Orion Film, scenariul Eugen Uricariu, regia Radu Gabrea și Copel Moscu.

"15", prod. Cine TV Film, scenariul D.R. Popescu, Sergiu Nicolaescu, regia Sergiu Nicolaescu.

UN ACOPERIȘ DEASUPRA CAPULUI, prod. Artis Film, scenariul Mara Nicolescu, regia Titus Muntean.

CUM MI-AM PETRECUT SFÎRȘITUL LUMII, prod. Strada Film, scenariul Andreea și Cătălin Mitulescu, regia Cătălin Mitulescu (debut).

DUPĂ EA... Prod. Temple Film, scenariul Lia Bugnar, regia Cristina Ionescu (debut).

RYNA, prod. Strada Film, scenariul Ruxandra Zenide, Merck Epstein, regia Ruxandra Zenide (debut).

HAPPY-END, prod. Paradox Film, scenariul Mihai Fătu, regia Radu Potcoavă (debut).

ȘI... TOTUL ERA NIMIC, prod. DGM FILM, scenariul Cristina Nichituș, regia Cristina Nichituș.

Proiectele de mai sus (dintre care cîteva sînt anunțate în regim de "coproducție") sînt pregătite pentru "etapa de finanțare și de acordare în condițiile legii a creditului financiar".

Doar că drumul de la prima etapă și pînă la premiera propriu-zisă poate dura și cîteva ani buni. (E.V.)

Cu *Măinile care cîntă* (inspirat titlul!), Afrodita Popa se îndreaptă cu precădere către specialiști, recidivînd în cercetarea amănunțită și pasionată pe care a întreprins-o într-un volum anterior asupra istoriei pianului. Dacă acolo se referea la evoluția instrumentului propriu-zis, aici dezvoltă investigația asupra muzicianului care în umbra claviaturii, cu dăruire și pricepere, a transmis din generații în generații arta de a cînta la pian, mai exact de a face pianul să cînte. Ca și în primul volum, autoarea încadrează cercetarea despre arta instrumentului iubit într-o globalitate a istoriei urmărindu-i evoluția într-un complex enorm de fapte din peisajul general al epocii, căutând conexiuni în limbajul muzical al epocii, în evoluția facturii de instrumente, a esteticii, a pedagogiei generale, a științelor medicale etc. Deduc din această complexitate că scopul lucrării este acela de a transmite o viziune științifică, dar, în fapt, are un ton pasional care uneori iese din nota firească. Astfel, descumpănește, în capitolul despre școala românească de pian denigrarea totală, nu prin analiza rezultatelor ei, ci prin ironii, răstălmăcirii, procese de intenție, false probleme, omisiuni, inexactități a marii profesoare care a fost Florica Musicescu, cea care i-a format Dinu Lipatti,

Măndru Katz, Maria Fotino, Lory Wallfisch, Alexandru Hrisanide, Albert Gutman, Ludmila Popișteanu, Marta Paladi și atîția pianiști și profesori valoroși.

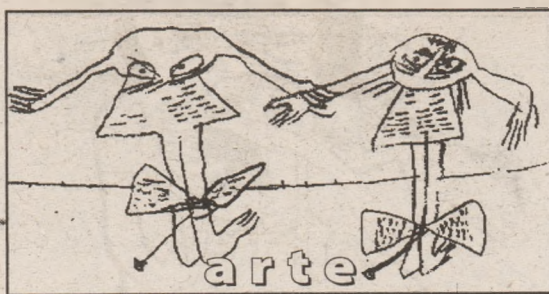
Nu cu aceeași măsură este discutată contribuția Constanței Erbiceanu, ale cărei merite sunt, pe bună dreptate, relevante cu entuziasm pe multe pagini. De aceea, concluzia că în acest fel s-a făcut dreptate acestor două personalități ale învățămîntului românesc este departe de a fi îndreptățită, dimpotrivă.

Publicului meloman, cu care dialoghează de peste trei decenii, Luminița Vartolomei i-a destinat culegerea de articole intitulată *Teatrul din umbra muzicii* în care a adunat texte despre spectacole lirice de tot felul (operă, operetă, musical, operă pentru copii). Sintagma din titlu s-ar putea inversa căci, în fapt, autoarea pune accentul pe spectacolul privit ca un tot și scrutează cu privire de cunoscător nu numai realizarea muzicală, ci mai ales pe cea teatrală. Cu un simț de observație foarte ascuțit remarcă orice inadvertență, mai ales din punctul de vedere al logicii scenice, al veridicității personajelor sau integrării lor în contextul dramatic. Componenta muzicală, la care nu e mai puțin atentă, este tratată global și apreciată

cu un auz neiertător.

Citind textele organizate cronologic observi și evoluția gazetarului talentat care învață prin experiență să-și perfecționeze mijloacele scriitoricești rafinîndu-și exprimarea și cîștigînd în autoritate și siguranță. Ea își afirmă curajos și direct punctele de vedere, adesea foarte personale, sau, dimpotrivă, cu vehemență refuzurile. Mi s-a întîmplat citindu-i aceste judecăți de valoare (sau altele) să nu fiu de acord cu ele (*de gustibus...*), dar întotdeauna le-am apreciat reponsabilitatea și atitudinea culturală pe care o au în fața actului artistic, atitudine care în ultimii ani, din păcate, și-a cam pierdut înțelesul. Este cert că Luminița Vartolomei este un critic cu personalitate, care gîndește teatrul muzical în raport de un ideal de echilibru și expresivitate, și că volumul de față este o sumă a trăirilor unui muzician împătimit de teatru.

Elena ZOTTOVICEANU

S-a încheiat, cu mai bine de o lună în urmă, cea de-a șaptea ediție a Simpozionului de sculptură în marmură de la Cărbunari (Baia Mare), proiect al unicei instituții muzeale private din România, Muzeul Florean. Și în această ediție, ca de altfel și în cele anterioare, condițiile generale au fost, în mare parte, aceleași. Adică, vreme de o lună, cei șase sculptori – Mircea Bochiș, Mihai Buculei, Maxim Dumitraș, Nicolae Fleissig, Adrian Ilfoveanu și Andrei Marina – au cioplit masive blocuri de piatră, mai exact, calcar de Letea, iar lucrările au fost amplasate, finalmente, în poiana special amenajată și transformată, în ultimii ani, într-un mare ambient artistic. Spre deosebire, însă, de edițiile trecute, de această dată trei dintre lucrări – cele realizate de N. Fleissig, M. Dumitraș și A. Marina – au migrat înspre coama dealului, dincolo de liziera de pădure, inaugurând un nou spațiu și deschizând obiectelor o nouă perspectivă peisagistică. Având în vedere faptul, pe care l-am invocat și cu alte prilejuri, că, pînă la un anumit punct, asemenea evenimente ciclice au multe caracteristici stereotipe, există și tentația de a privi consecințele lor ca pe niște fatalități ale acestor mecanisme care funcționează oarecum de la sine. Intervalul de timp care nu se schimbă, locul de execuție și de destinație mereu același, materialele și tehnicile invariabile, ba chiar și continuitatea unor participări sau revenirea altora pot induce o suspiciune apriorică în ceea ce privește repetabilitatea edițiilor. Și, pînă la un punct, lucrurile chiar sînt adevărate, iar dacă ar fi să căutăm argumente în sprijinul acestei presupoziii, ele ar fi nenumărate: toate lucrările sînt gîndite și realizate pentru spații deschise, în particular pentru amplasare în peisajul natural, scara lor este monumentală, materialul rămîne permanent piatră, fie că ea este marmură, calcar sau granit, tehnica este aceea care decurge din natura materialului, adică tăiere, cioplire, finisare și asamblaj, iar concepția lor privește în mod strict toate caracteristicile inventariate mai sus.

Și totuși, în pofida tuturor evidențelor care ar orienta percepția în această direcție, Simpozionul de la Baia Mare continuă să fie unul dintre cele mai importante și mai dinamice dintre toate acțiunile similare din întreaga țară. Gîndit de la bun început ca un proiect pe termen lung, organizat strict ca o investiție cu scadență nedeterminată, subordonat unei mult mai ample desfășurări culturale și manageriale, acest simpozion a luat în calcul, din chiar clipa nașterii lui, o evoluție în flux, asemenea unui curs de apă, în care elementul de continuitate,

**cronica plastică
de Pavel Șușară**

Cărbunari 2004

Amintire - Andrei Marina

8'' - Mircea Bochiș

acela care îi asigură vigoarea exterioară și logica internă, să fie în mod evident exprimat. Pentru a se evita acea dezordine mai mult sau mai puțin calculată, și tot afit de incertă în ceea ce privește eficiența ei în absolut, născută din fracturarea edițiilor prin unicitatea participărilor, Mircea Bochiș, organizatorul nemijlocit al simpozionului, a găsit o soluție simplă, dar extrem de ingenioasă: propria-i participare la fiecare ediție. Identificîndu-se el însuși un mod de exprimare pe care îl reportează de la o ediție la alta, adică o lume de forme cu vocația certă de a se constitui în cicluri ample, el a reușit să coaguleze o anumită unitate de principiu a întregului demers, indiferent de notele individuale pe care fiecare artist le aduce cu sine. Și pentru ca totul să se sprijine pe un eșafodaj solid și să iasă din cîmpul de risc al fragmentărilor scăpate de sub control, s-a instituit în mod tacit o practică, devenită în timp un adevărat instrument al coeziunii întregului, și anume aceea a revenirii unor artiști și în ediții ulterioare primei lor participări. În acest fel, chiar dacă la o analiză sumară strategia ar părea o sursă de monotonie, se creează anumite nuclee formale și expresive care încheagă în jurul lor întreaga desfășurare de episoade individuale și anihilează, în mod natural, acele tendințe centrifuge pe care creația artistică le include în însuși programul ei genetic.

Așadar, dincolo de toate elementele amintite mai sus ca posibile surse ale unui stereotip inevitabil, simpozionul de la Baia Mare și-a inventat instrumente de o maximă eficiență cu ajutorul cărora prelucrează fatalitățile și resemnifică noțiunile cu un posibil conținut peiorativ. Monotonia devine aici unitate și continuitate,

după cum revenirile acelorași nume îmbogățesc în profunzime patrimoniul, chiar dacă aparent ele obstruzionează nestăvilita contabilizare de nume pe care un astfel de proiect o presupune ca pe o fatalitate.

Din perspectiva unei asemenea judecăți, care a fost deja făcută în cadrul cronicii ediției anterioare, la care am revenit acum ca la un argument-cadru valabil pentru fenomenul însuși, ediția actuală, adică a șaptea, a fost una în care toate observațiile deja formulate s-au verificat într-un mod absolut convingător. Ea s-a construit, în aceeași măsură, atît pe principiul continuității, cît și pe acela care privește mobilitatea prin participarea unor nume noi. Astfel, în afară de Mircea Bochiș, care se găsește acum la cea de-a șaptea sa participare, a mai revenit doar Andrei Marina, ceilalți patru sculptori, adică Mihai Buculei, Maxim Dumitraș, Nicolae Fleissig și Adrian Ilfoveanu, fiind la prima lor participare. Iar acest raport se referă explicit la o relație mult mai adîncă, și anume la aceea dintre elementul stabil, dintre factorul de continuitate, și coeficientul

dinamic sau, altfel zis, doza de imprevizibil. În primul termen al ecuației intră, evident, Mircea Bochiș, cel care se găsește la cea de-a șaptea sa participare la simpozion, iar acest fapt a creat deja un reper formal în spațiul patrimoniului de lucrări, dar a și identificat, simultan, un vector stilistic. Toate lucrările sale sînt concepute în lăuntrul celeiași dominante verticale și urmăresc o anumită condlere între preocupări diferite, unele dintre ele constituind, de multe ori, zone de interes exclusiv pentru sculptură. Așadar, formele lui Bochiș se nasc la intersecția sculpturii cu arhitectura, a figurativului cu geometria, a austerității volumului cu volubilitatea suprafeței și, din punct de vedere al semnificației morale, a construcției gratuite cu reperul votiv. Spre deosebire de celelate episoade ale prezenței sale în cadrul simpozionului, la actuala ediție el a realizat cea mai complexă lucrare de pînă acum, o adevărată demonstrație de stăpînire și de manipulare a mijloacelor de expresie și a codurilor sculpturii. Demonstrînd implicit că blocul de piatră conține

virtual forma artistică viitoare, el a conceput o structură ascunsă, în interiorul volumului de calcar, exteriorul rămînînd în starea lui frustă, de materie amorfă și indiferentă.

Deși la a doua sa participare, Andrei Marina a realizat, la această ediție, o lucrare cu totul diferită de precedentă, înscriindu-se, oarecum, în segmentul dinamic al simpozionului, iar miza sa stilistică privește relația plin-gol într-o desfășurare volumetrică preponderent verticală. O formă orizontală, o variantă în piatră a cunoscutele sale *dromosuri*, punți sau căi de acces, a realizat Mihai Buculei, aflat pentru prima oară la Cărbunari. Simplă și monumentală, desfășurîndu-se la nivelul ierbii ca o construcție monolitică fără istorie, lucrarea lui Buculei completează repertoriul de forme realizate pînă acum, adăugîndu-i și o dimensiune statică, preponderent gravitațională. Tînărul sculptor Adrian Ilfoveanu a imaginat singura formă cvasifigurativă, adică indecisă între o portretistică vagă, cu un caracter arhaic, și fantasticul himeric pe care simbolismul lui Paciurea și, mai apoi, al lui Neculai Păduraru l-a acreditat în tridimensionalul românesc. Max Dumitraș a transpus în piatră preocuparea sa recentă, experimentată mai întîi în lemn, de a surprinde coeziunea materiei fruste și a formei definite într-un larg discurs așezat sub semnul *vergei*, al unității care, prin însumare, creează acel *lanț* care cuprinde totul. Folosind și culoarea alături de expresia firească a pietrei, el a identificat, dar a și negat, autoritatea materialului, sugerînd, într-un fel, că traseul de la natura ingenuă la estetism și la calofilie este unul scurt și foarte accesibil.

Ultimul dintre participanți, cel care, de altminteri, a și asigurat ediției componenta ei internațională, este sculptorul româno-francez Nicolae Fleissig. Ca și Andrei Marina și Maxim Dumitraș, alături de lucrările cărora, de altfel, și-a așezat propria-i sculptură, Fleissig a construit o formă ascensională, cu o puternică monumentalitate, a cărei tensiune majoră se naște între suprafață și volum, pe de o parte, și între viziunea frustă și rigoarea geometrică și modulară, cu un ritm al repetiției aproape de serialism, pe de alta.

O ediție puternică și bine încheată, riguroasă profesional și solid personalizată ca amprentă stilistică, cea de-a șaptea ediție a Simpozionului de sculptură de la Cărbunari, organizat de Muzeul „Florean”, a fost, indiscutabil, și una dintre cele mai valoroase ediții de pînă acum. Ceea ce dovedește limpede că acest fenomen cu totul ieșit din comun, nu numai că n-a obosea, ci, dimpotrivă, că abia de aici înainte își poate arăta adevărata forță. ■

Dublă amprentă digitală - Nicolae Fleissig

Dragă doamnă Constanța Buzea,

Oricine are minte și inimă (și nu neapărat numai pentru literatură!) nu poate să nu aprecieze delicatețea, noblețea, generozitatea intrinsecă a răspunsului pe care mi l-ați dat. Și adîncimea sa, înțelepciunea sa profundă și cuminte. Și eu îmi doresc să fiu *cuminte*, e, de fapt, tot ce-mi doresc, dar într-o lume *așezată*, cu adevărat. Așezată pe un făgaș onest. Trebuie că și lumea românească se va așeza pe o asemenea cărare, eu sper. Nici nu poate fi altfel. Singura întrebare vizează cît timp va mai trebui să îndurăm pînă vom ajunge la o mare calmă a spiritului, una cît o elveție teleportată în pontul eulin.

Cît privește Ministerul Culturii, instituție pe care tirada mea o viza, ei bine, există o parabolă (gongorică poate, dar cui ce-i pasă? mie niciodată nu mi-a fost frică de cuvinte ori de efuziuni, cît mie acestea mi-au fost date în veac spre stăpînire). Cîtă vreme templul ajunge casă de negoț, ei bine, atunci orice e posibil. Cît mă privește, pot intra oricînd în Templul Ministerului Culturii, ca în casa Tatălui Meu, cu mîna pe bici. Și nu pe orice bici, ci pe unul împletit în șapte, ud și degradat rotogolitoriu pe spinare de culturnic bicisnic & corupt. Căci, să luăm seama bine, Ministerul Culturii nu e nimic altceva decît Casa Tatălui Meu. Cu grăbire pot dărnici tejelele măsluite ale negustorilor de acolo, mulți din vremea împușcat-regretatului-etern-odios-bîlbîit, lingători de blide.

Iarăși, ar mai fi de zis că pe Gabriel Liiceanu l-am iubit cu toată puterea sufletului meu (cîtă este el). Iar dezamăgirea provine din acele nopți în care am fost fermecat de *Jurnalul de la Păltiniș*, pe care îl citeam și plîngeam, de bucurie, sub pătură, cu lumina luată de mai-marii vremii (numai mai-marii vremii fură întotdeauna lumina, ca hîrciogii, ca gata s-o ducă sub obroc lor). La fel exultam ținînd *Epistolarul* în mîna, fără nimic altceva să fac, fără să încep, încă, să citesc, pentru a-mi prelungi bucuria viitoare a lecturii.

Îl strîngeam, pur și simplu, la piept ca pe o comoară. Cine, oare, n-a fost fermecat – cum și eu am fost – citind din *știința despre limite*, e drept, acum vreo zece-douăzeci de ani?

Dar acum, după douăzeci de ani, orizontul meu de așteptare e altul.

Nu-mi doresc să mă despart, în spirit, de Gabriel Liiceanu, dar, mărturisesc, speranțele mele de la dînsul sunt altele. Și sub raport uman, ca editor/autor, dar și sub raportul așteptării pe care o am de la lucrul mîinilor sale.

Eu, recunosc, încă o dată bombastic, mai sunt atît de naiv, nu pot să-l iert mai întîi pentru un singur lucru: *pentru că ne-a promis opera*. Sigur, o să vie unii să zică, dar ce mai e azi opera, după ce-am trecut și de post-modernism? Chestia asta cu opera era valabilă acu vreo trei sute de ani, nu? Azi, ideea de operă e superfluă. Ce operă, bă, cînd lumea (post)modernă e făcută bucăți, e deja Zagreus tăiat cu forfecuța pentru unghii a adolescenței din colț? Ești nebun, o să-mi spună fiecare rînduleț din „Post-modernismul românesc”, carte scrisă cu mîna lui Mircea Cărtărescu (a unui mare scriitor, după gustul meu) – și tipărită prin generozitatea domnului Liiceanu. Ia vezi mata cum e chestia cu fractalii, iar apoi nu mai spera deșart la noțiuni pompoase, cum conceptul de operă, în secolul douășunu!

Mai este un lucru care m-a dezamăgit la Gabriel Liiceanu – și pot să-l spun pe șleau.

Am sperat, vreme de vreo cîșpce ani aproape, că editura Humanitas poate deveni o editură națională. Editura-fanion a culturii românești. Așa, ca un fel de *voce majoră, esențială a culturii românești*. Ei bine, nu poate. Și nu poate, cred eu cu mîntea mea puțină, din cauza tocmai a domnului Liiceanu. A *limitelor* lui.

Ce ai, bă, nostalgia editurii unice, ca a partidului unic – o să se strige carecumva în spatele meu? Nu, n-o am. Dar, recunosc încă o dată, sunt un naiv: am nostalgia unei edituri emblematice pentru cultura/literatura română.

Și mă doare cînd văd că generația mea, cu tot ce are ea mai bun, precum și generația 2000, cu toată floarea ei (de început), cîtă este ea, e ignorată ignobil. Lăsată laoparte. Tratată precum mucoșii. Nu precum debutanții, care au nevoie de îngrijire, de receptivitate, de clemență (uneori) pentru teribilismul revoltei lor, de...

Sînt dezamăgit tocmai pentru că Noica, mentorul lor

spiritual, proceda *altfel*. Cu *totul altfel*. Noica i-a încurajat, i-a susținut tot timpul necondiționat, așa cum a făcut și Alex. Ștefănescu (în ciuda prostiilor mele), *cu noblețe*. Mai că nu le-a căutat și în coarne. Ceea ce lor le lipsește e (chiar) însăși *noblețea*. Care e, după mîntea mea tembelă, ingredientul principal al unei vieți literare adevărate. E grav, nu e grav? Și ce dacă le lipsește noblețea, ei mare chestie, p-asta de pe unde-ai mai scos-o?

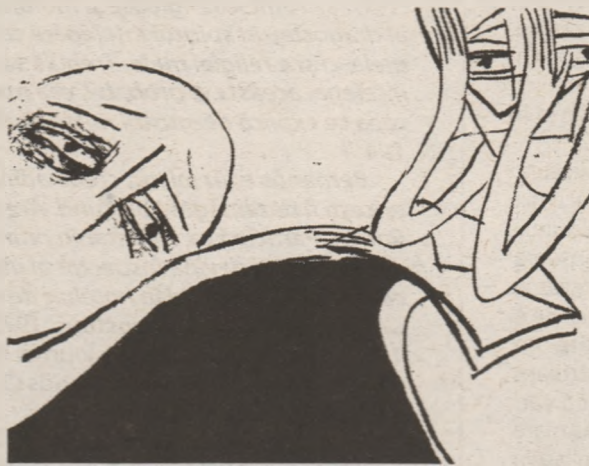
Aici nu e vorba de exigență, ci de noblețe. E drept că, pentru asta, trebuie să ai un sînge mai altfel, ceva mai albastru, fie el și ușor transparent, să se poată vedea, prin el, mai ușor, venele morții.

Eu, unul, mă rog în fiecare zi la Dumnezeuul meu Iisus Christos, ca să îmi dea măcar o fărîmă de noblețe. De asta chiar am nevoie.

Dezamăgit sînt și de domnul Eugen Uricaru. În ziua în care a cîștigat scaunul din fruntea Uniunii Scriitorilor, i-am strîns, din fair-play, mîna, deși votasem cu contracandidatul său, lucru pe care i l-am și spus pe șleau.

Mă așteptam și de la dînsul la o mai mare deschidere: avea șansa, unică, de a face, ceea ce Uniunea Scriitorilor trebuia să fie: o asociație de breaslă putemică, cu amprentă

Răspuns la răspuns

și glas apăsător. Un fel de divizie inteligentă, redutabilă a culturii românești, a literelor românești. El, în schimb, ne-a ignorat metodic, pe noi, nouăzeciști, fie ei din București sau din provincie. Generația mea s-a simțit părăsită, după cum multiplele ecouri care mi-au parvenit o atestă. Aș menționa, dintre ele, răspunsul lui Nicolae Coandă la interviul meu, publicat în REVISTA RESPIRO. (Poate fi citit oricînd pe www.revistarespiro.com).

La aceeași adresă se poate citi întreaga dezbatere pe care a iscat-o interviul meu din HYPERION.

Aș vrea, deopotrivă, să atrag atenția asupra Scrisorii Deschise către Gabriel Liiceanu, pe care o semnează, în același context, Nicolae Coandă – dar și a răspunsului pe care scriitorul Bogdan Suceavă, un prozator român marcant, stabilit în Statele Unite, l-a conceput pe marginea aceluiași interviu din HYPERION.

De altfel, REVISTA RESPIRO a preluat textul meu din HYPERION și a organizat, acolo, pe net, o dezbatere despre cele spuse în acel text.

La fel de abandonată în vidul culturii se simte și generația 2000, de care eu mă simt foarte aproape. De altfel, cărțile unor Marius Ianoș, Ioana Băețica etc. o spun destul de deschis în cadrul textului literar.

Gîndul meu este că, acum, din nefericire, *cultura/literatura română e cam ruptă în două*. Iar falia trece, vrem-nu vrem, *prin momentul decembrie 1989*. O fi, cumva, și asta o temă de dezbatere? Poate că una nu tocmai minoră...

Sîntem o lume *fracturată*.

Dar ar trebui să nu rămînem așa.

Apelul meu, către dnul Liiceanu, către dnul Uricaru, către diriguitorii Ministerului Culturii, către mulți alții, tocmai

aici bate.

Mai e un lucru de lămurit: e vorba de „dacă îmi pare rău de chestiile ireverențioase”. Bănuie că vă referiți, într-o oarecare măsură, la „O noapte cu Patria”. Ei bine, cred că pentru bucățica mea de Moldova în care m-am născut (și a cărei tradiție în poezie nu cred că e de nimic egalabilă, pe care o port în sînge, din sîngele bunicii mele Neculina, născută Mușat, dacă numele ăsta mai spune ceva pentru Moldova!), m-aș lăsa tăiat miș-fărâmiș. La mine, însă, relația cu Patria este altfel. Proiecția mea pentru ceea ce îmi e Patrie este, negreșit, de o nebulă absolută. Patria mea e undeva aît de sus încît (mi-)aș aduce aminte versurile unui individ/mujic care a scris versul: „cum iubește crîșma un bețiv” (traducerea îi aparține lui George Lesnea).

Patria mea e numai și numai în spațiul arhetipurilor.

În rest, nu am îngăduință – și nici prea multă iertare.

Vreau să mai amintesc că „O noapte cu Patria” e scrisă în limba română. În care sînt scrise și celelalte cărți ale mele, majoritatea. Și nu în bantustaneză. Am iubit România scriindu-i cărți. Ca și cum i-aș fi făcut o droaie de plozi, o droaie de copchii. Toți ai mei.

Altfel, scuzați-mi mîntea mea proastă, nu știu și nu pot. Iar pentru asta n-am primit decît invective, șuturi în cur, urmărituri cu Poliția.

N-am primit niciodată Premiul Uniunii Scriitorilor (mă consolez că și lui Cristian Popescu, spre rușinea scriitorilor români, i s-a întîmplat la fel), nici al Asociației Scriitorilor, nici al altor organizații naționale de breaslă.

Așa a știut să-mi mulțumească Patria?

Nu, așa au știut să-mi mulțumească, acum, c-am ajuns la patruzeci de ani bătuți pe multe, scriitorii & culturnicii români.

Și lui Ianoș la fel.

Mulțumim și noi. La fel de mult. Aproape ca partidului, căroră aceiași scriitori i-au mulțumit, cu bezele în părțile ascunse, ceva mai înainte.

Asta visez și eu să scriu: Partidului. De Mihail Gălățanu.

Omică odă, o eglogă, ceva cu osanale, să se mai înviorize atmosfera.

Parlamentul mi-a mulțumit chiar public, organizînd, în anul 2000, o interpelare la care a fost invitat Ion Caramitru, ministrul Culturii (și care a ratat, astfel, șansa de a sfinți, printr-o sfeșanie recitativă, momentul). La care a participat Maria Berza, secretar de stat. Vreți să știți ce a spus Maria Berza despre Gălățanu în fața aleșilor neamului? Vă las dumneavoastră singură această secretă plăcere, cea de a afla.

Vreau să închei cu o întrebare/și o rugăminte în același timp. Știu că tonul interviului meu a fost unul al pamfletului absolut. Agreez pamfletul. E una din formele care mă reprezintă cel mai bine. Și îl reped consecvent, sfichiuitor, întotdeauna acolo unde cred că trebuie. Dar reluați dumneavoastră și oricare cititor al meu – textul din HYPERION. Întrebarea pe care v-o adresez este: dincolo de tonul incendiar, premeditat ca atare, este adevăr în ceea ce spune acel interviu? Iar dacă răspunsul e „da”, adică dacă, întrucîtva, am dreptate, atunci eu cred că, dintrodă, se face liniște. Mormîntală.

Cu mult drag și, deopotrivă, cu mult respect,

Mihail GĂLĂȚANU

P.S. Nu mă pot opri să nu remarc la capitolul bîlbe, proceduri inadecvate etc., următorul aspect. Mostră de omisiune în citatul dumneavoastră (dacă e să umblăm după purecat cu lumînare!): „Contrar sfinților, divinitatea mă lasă să greșesc, să învăț, este conciliantă și calmă, liniștită. Există un singur element prin care mă constrînge”. Iar aici dumneavoastră omiteți chiar care este acel element spre care întregul paragraf (unul amplu!) converge: „Iubirea ei, o iubire nesfîrșită”. A tăia chiar lucrul ăsta înseamnă a ciunji înțelesul textului, cît este el. Îl adaug eu, acum, de fapt, îl readaug, ca semn că exemplele de superficialitate se pot întîmpla și la case mai mari, așa că n-ar trebui să luăm tocmai gîtul bieteii Angela Furtună, care a dat, tot timpul, dovada unei bune credințe exemplare...

— Care-i acolo? Tu ești, Phémie? Dar era puțin probabil ca, la o oră atât de târzie, clopotăreasa să vină la casa parohială. Sub fereastră, privirea neliniștită a bătrânei servitoare nu deslușea nimic mai departe de primul cot al aleii; grădina, mică, se pierdea dincolo, în beznă.

— Phémie, dumneata umbli pe acolo? reluă ea fără convingere, cu o voce acum de-a dreptul tremurătoare.

Nu-i venea să închidă fereastra, deși vîntul bătea surd în fundul văii, întințindu-se, ca în fiecare seară, din clipă în clipă, pentru a se potoli abia în zori, de cum se lăsa pîcla. Casa însingurată, cu iz fad, plină de amintirile unui mort, o înspăimînta însă mai tare decît noaptea. Un timp, mîinile îi rămăseră înclăștate pe marginea ferestrei; a trebuit să facă un efort ca să și le desprindă. Degetele îi erau încă pe cremonă, cînd scoase un țipăt de groază:

— Sfinte Dumnezeule! M-ai băgat în sperieți, donșoară! Pe unde mi te-ai strecurat ca o nevastăică, Phémie, fără nici un zgomot?

Fata răspunse rîzînd:

— Păi, pe la spălătorie, pe unde altundeva?! Da' bun paznic mai sînteți domnișoară Céleste, n-am ce zice! Intri aci ca-ntr-un sat fără cîini, pe onoarea mea!

Fără să mai aștepte răspunsul, luă o ceașcă de pe etajeră și începu să-și toarne tacticos rachi.

— Sper că n-ai de gînd să-mi bei și ultimul strop!

— Bine-i că stați aci la căldurică, domnișoară Céleste! Vîntu' s-a pornit acu' dinspre Dealu' Popilor. M-a pătruns pînă la os. Poți să-ți pui broboadă peste broboadă, degeaba!

Se șterse cu șorțul la gură, scuipă simandicos în cenușă și continuă pe un ton în care bătrîna, bănuitoare, întrezări o oarecare jenă, fără să înțeleagă imediat care-i cauza:

— Mai bine-ați face să vă culcați, domnișoară Céleste, parohu' ăsta al dumneavoastră s-a băgat de mult în pat, credeți-mă! Gîndiți-vă, numa! Motocicleta factorului poștal tocmai a ajuns la Merle. Zice-se că în urma lui s-a lăsat imediat ceața. De mîine n-are să mai treacă nici

o mașină prin chei.

— Ascultă la mine, fetiço! Un paroh tînăr, care vine în prima lui parohie, e cum nu se poate mai neștiutor, mai nepriceput. Toate bune, da' orășenii ăștia de la Grenoble n-au habar cum e la noi, la munte. Auzi...

Văzduhul se mișcase de-odată, aproape fără zgomot, imperceptibil pentru urechea omenească, și cu toate astea pămîntul fusese zgîlțit pînă în adîncuri, de parcă ar fi vibrat la bătaia unui uriaș clopot de bronz.

— Vîntu' s-a-ntors mai spre nord acu'. I-auzi cum suflă printre Vîrfurile Negre! O să vină frigul'.

Își umplu ceașca, ciocni cu domnișoara Phémie și își urmă vorba printre dinții negri, cu vocea-i în continuare un pic șuierătoare:

— Nu-i a bună!

— Ca să vezi, fumați pipă la ora asta, domnișoară Céleste!

— Nu pune mînal, zise femeia.

Mîinile ei slabe și pîrlite de soare, de culoarea cînepei, iuți ca ale unui scamator, zburară în grabă pe deasupra mesei; trase spre ea farfurioara cu model de flori și o ținu ațut de strîns la piept că pliurile bluzei o acoperiră aproape în întregime.

— Ce v-a apucat? Că n-o fi sfîntă, pipa asta!

— A fost a lui, spuse servitoarea. El a pus-o acolo, așa cum i-acu', fix două ore înaintea să-și dea duhu'. O să mă crezi nebună, donșoară Phémie, da' de atunci n-am îndrăznit să mă ating de ea. Uită-te: încă e plină vîrf! De nu știu cîte ori m-am întors azi, în timp ce lustruiam mobila, și mi s-a părut că văd farfurioara goală, cu mîna lui mare dedesubt... Ce i se mai umflaseră mîinile în zilele din urmă! A, nu mi-e nicidecum frică de morți, deloc. Numa' că, vezi tu, fostu' nostru paroh n-are cum să fie un mort ca toți morții.

Puse cu grijă farfurioara înapoi în mijlocul mesei și se întoarse pe scaunul ei, în umbră.

— Iată doi, unul după altul, doi parohi pe care-i văd murind aicea!

— Asta-i! Tînăru' de-acu' o să vă vindece numadecît de gînduri negre... E într-adevăr așa tînăr cum se aude, donșoară Céleste?

— Da... mă rog, cel puțin așa cred. Să tot aibă douăzeci și cinci, treizeci de ani? Oamenii vorbesc că vine din altă parte, de departe tare, dintr-altă dioceză, așa zic. Da ce știu ei? Nimica! Nici unul din domnii de aicea din canton nu-l cunoaște. Cu ei, scumpa mea, o să fie anevoie!

— Douăzeci și cinci sau treizeci, spuneți! Ce să știe el despre o parohie rătăcită ca asta, aflată la zece poște de oraș și de șosele? Că veni vorba de șosele! Poți să crape și n-ai unde să te spovedești cinci luni din douășpe! Gîndiți-vă numa' la moartea băiatului lui Duponchel și la mașina parizienilor

ălora care s-a răsturnat anu' trecut... Br... Mie una, mi-e milă de sărmănu' băiatu' ăsta.

— Băiatu' ăsta, bodogăni bătrîna, ridicînd din umeri. I-auzi cum o spune, obraznica!

— Păi da ce, nu-i, un băiat! Și cît o fi el de sigur pe el, domnișoară

și ditamai cufăru' de lemn, da' greu tare! Poate că are cărți în el.

— Mă rog, o să vă dumiriți cînd o să vină... N-are rost acu să vă bateți prea tare capu' cu asta; n-aveți de ce să vă dați de ceasu' morții, domnișoară Céleste. Eu am să vă zic seara bună acu'. Culcați-vă

acum orice urmă de spaimă, era convinsă că zorile sînt aproape.

— Care-i acolo? Întrebă ea cu o voce nu tocmai sigură.

Răspunsul sosit neînțezat, dintr-un loc aflat mult mai aproape decît s-ar fi așteptat, chiar din marginea casei întunecate.

avanpremieră editorială

Georges Bernanos: O crimă

Nu, nu sînt un scriitor. Dacă aș fi fost cu adevărat unul, nu aș fi așteptat pînă la patruzeci de ani să-mi public prima carte. Sînt cuvintele lui Georges Bernanos, socotit astăzi unul dintre cei mai mari scriitori ai Franței secolului trecut. Cartea despre care vorbește, *Sous le soleil du Satan*, a apărut în 1926. Succesul ei a fost imediat și autorul a crezut că poate trăi, începînd din acel moment, din scris. A fost începutul unei vieți agitate, al unei serii lungi de peregrinări.

„Dacă aș vrea să rezum în cîteva cuvinte, pentru prieteni, esențialul educației mele religioase și morale, aș spune că am fost crescut în spiritul respectului, al dragostei, în spiritul înțelegerii celei mai libere cu putință, nu doar a trecutului țării mele, ci și a religiei mele. Trebuie să înțelegi pentru a iubi, trebuie să iubești pentru a înțelege, aceasta e, probabil, cea mai profundă tradiție spirituală a națiunii noastre, e ceea ce explică dezgustul nostru față de orice formă de fariseism.” (Notiță autobiografică, 1945)

Bernanos e un mistic, crede adînc în Dumnezeu și unele gesturi ale ierarhiei bisericești îl dezamăgesc profund. Are convingeri regaliste. Conduce un ziar regalist la Rouen. Participă ca voluntar în primul război mondial. Imediat după, renunță la meseria de jurnalist și devine inspector al unei companii de asigurări. Își scrie prima carte în timp ce merge cu trenul și în hoteluri de mîna a doua. Așa apare *Sous le soleil du Satan*. Urmează în 1926 – *L'imposture*, 1929 – *La joie*, 1930 – *La Grande Peur des bien-pensants*, 1934 – *Un crime*, 1936 – *Le journal d'un curé de campagne*, 1937 – *La nouvelle histoire de Mouchette*, 1938 – *Les Grands Cimetières sous la lune*, 1943 – *Monsieur Ouine*, 1948 – *Les dialogues des Carmélites*...

„Deruta conștiințelor lăsa să se întrezărească deruta armelor. Tripla corupție, nazistă, fascistă și marxistă nu scutise aproape nimic din ceea ce fusesem învățat să respect și să iubesc”. Pleacă în Paraguay, imediat apoi în Brazilia. Va renunța pentru o vreme, cu părere de rău, la cariera literară, pentru a se dedica unei misiuni pe care o consideră mult mai importantă: scrie constant în presa braziliană, ca inspirator al Rezistenței franceze, sperînd să retrezească în oameni reflexele firești ale sincerității și ale bunei credințe...

În 1934 o editură îi cere lui Bernanos să scrie un roman pe gustul publicului larg. Un roman polițist. În același an, Bernanos pleacă în Baleare unde, financiar vorbind, viața era mai ușoară. Scrie aici *Un crime – O crimă*. Dar nu poate să scrie un simplu roman polițist. *La Mégère*, un sat de munte pierdut în inima unui ținut puțin umblat, sosește cu brisă, într-o noapte neagră și vîntoasă de noiembrie, un preot tînăr, seducător: parohul cel nou al satului. În aceeași noapte are loc crimă. O dublă crimă: castelana și un tînăr necunoscut, descoperit a doua zi în zori. Misterul se țese bine, dar nu neapărat imprevizibil pentru un cititor atent. Mai important însă decît misterul crimei e misterul spiritual. Nu știi ce e bine și ce e rău în toată povestea. Ce e minciună și ce e adevăr. Viața poartă măști. Se află ceva în spatele lor? Sau ele sînt singurul adevăr?

Pentru prima dată în limba română, *Un crime – O crimă* apare în luna aceasta în colecția Cartea de pe noptieră a editurii Humanitas.

Céleste, mie-n sută n-o să fie în largul lui mîine, cînd o să se ducă-n vizită la dom' primar. Gîndiți-vă că l-au așteptat neclintiti preț de două ore, și pe ce vînt!... Și cînd a sosit diligența, ia parohu' de unde nu-i, să vezi și să nu crezi!

— Poate-a fost reținut la Grenoble. Bagajele i-au venit de acolo de marți. A, mai nimica... nu mare lucru, în orice caz... două valize

aci la cald, lîngă sobă, acuș trece noaptea. [...]

Cînd deschise iarăși ochii, fumul care umplea camera o făcu mai întîi să dipească. Ce auzise adineauri nu era tocmai un zgomot, pentru că nu-și dădea seama din ce direcție venea, și totuși i se părea că zgomotul acela n-a încetat, că plutește în continuare în jurul ei, foarte aproape.

Din sufletul bătrînei dispărușe

— Eu sînt...

— Care eu?

— Eu, noul paroh din Mégère. Cum era scundă, fu nevoită să se înalțe pe vîrful picioarelor, pentru a-și zări în josul peretelui, întîia dată, stăpînul.

— Așteptați numai o clipă, părinte paroh, zise ea. Mă cobor numaidecît.

Apucă însă mai întîi lampa și,

aplecându-se din nou, o ridică deasupra capului. Imaginea avu darul să o liniștească pe loc.

Chipul se contura foarte clar, în bătaia plină a luminii, și nu se putu abține să nu izbucnească în râs. Avea exact fața unui școlar prins pe picior greșit, care se străduiește să imprime figurii sale un aer reflexiv și sobru, întrucâtva comic. Flacăra fumegîndă a lămpii nu lumina decît o parte a feței acestuia, dar nu era greu de văzut că obrajii îi erau aprinși, fără îndoială mai degrabă din cauza fîsticelii, decît din cauza frigului.

— Ați ajuns, repeta ea mecanic, ați ajuns...

cald. Se poate?

— Mă duc după vreascuri. Să mă scuzați, părinte paroh, lemnele și cărbunii sînt în magazie. Ați binevoi, părinte paroh, să țineți numai un pic lampa?... A! numai pînă la capătul culoarului, atîta doar!

Remarcă de îndată că purta mănuși din mătase neagră, neînsemnată protecție împotriva vîntului din nord. Sutana îi era tocită, dar curată, și observă dintr-o privire că îi lipseau doi nasturi. În acel moment privirile lor se întretăiau.

— Iată, domnișoară Céleste, o să ai de lucru, spuse el, zîmbind.

Parohul din Mэгere zîmbi încă o dată.

— Mi s-a vorbit mult despre dumneata ieri, spuse el, nu tocmai limpede, trebuie să recunosc. Totuși ți-am reținut numele.

De plăcere, fața i se schimbă; se prefăcu că numără vreascurile, pe care le pune, unul cîte unul, în șorț.

— Factorul? Întrebă ea în cele din urmă, pe un ton de afectată indiferență. Mă mir, nu mă cunoaște aproape deloc.

— Nu, nu factorul, altcineva.

Parohul ținea lampa ridicată la nivelul frunții, dar umbra abajurului lăsa în lumină doar ochii lui calmi, un pic spălăciți, și, în timp ce ea mergea în fața lui către bucătărie, continuă să-i vorbească din spate:

— Mai înainte de orice trebuie să-ți spun că sînt foarte... foarte... mă rog, da, foarte neîndemînic, foarte aiurit și, de asemenea, foarte ghinionist.

Singurul scaun era ocupat de un vraf mare de farfurii și parohul rămase în picioare, sprijinindu-și timid o mîină de spătar.

— Să mă iertați, părinte paroh, bîngui servitoarea și ridică din umeri, aproape matern.

Șterse scaunul cu o cârpă, apoi îl apropiă de godin, închise și deschise de cîteva ori ușa cuptorului.

— Așezați-vă picioarele aici, o să se încălzească numaidecît.

Se supuse și rămase cu capul plecat timp îndelung, ascultînd trosnetul focului, pocnetul conurilor de pin, cu umerii străbătuți de un frison pe care și-l stăpînea doar cu mare greutate.

— Foarte ghinionist, reluă el pe un ton visător. După cum bine îți dai seama, am pierdut trăsura de la unsprezece. La hotelul la care am tras după ce am coborît din tren...

— Care hotel?

— Universul. Un comisvoiajor, un domn foarte amabil, mi-a oferit loc în mașina lui, un automobil special aranjat pentru drumurile de munte, o mașină foarte puternică, din cîte mi-am dat seama. În felul acesta aș fi ajuns, fără prea mare întîrziere, la întîlnirea cu domniile aceia. Numai că s-a întîmplat să se strice carbu... ba nu, radiatorul... a înghețat radiatorul cînd am trecut prin primul pas, — Piatra Înnegrită?

Ducea cana la gură cu mîinile umflate de frig și sorbea băutura fierbinte cu un tremur de plăcere.

— Da, la Piatra Înnegrită. Și totuși nimic nu era pierdut. Aș fi putut măcar să mă întorc cu el în oraș, de bine de rău. Numai că atunci o brișcă...

— Care brișcă?

Puse cana pe masă cu un gest care părea să fie de părere de rău și scoase un soi de geamăt.

— Au degerat, spuse servitoarea

— Îmi promisese că o să fim aici pe la opt, numai că...

— Numai că s-a oprit peste tot, știu bine asta, după pieile de iepure! Pieile de iepure! Pune tutun, băutură sub ele, cine are habar? Jandarmii-și văd de ale lor, zice-se că-i protejatu' procurorului de la Grenoble. Strașnic curier! Mă prind că v-a lăsat în drum la Olărie, așa-i? A, îi știu felu! Nu-i chip să intre nopatea cu calu' lui pe-o cărare stricată. Calu' lui, asta-i e ca o nevastă. Și cît i-ați dat, părinte paroh, pentru atîta lucru?

Îl văzu roșind pînă în vîrfurile urechilor.

— E lipsit de orice importanță, răspunse el încet.

— Da, da, se văicări ea cu prefăcută indignare, părintele paroh se lasă despuia de nățîngu' ăsta care n-are recunoștință nici cît un dobitoc — sau barem atîta! La ora asta, să știți, a și uitat că i-ați plătit drumu'!

— Crezi? Întrebă brusc tînărul paroh. Și, parcă rușinîndu-se de asemenea izbucnire, își băgă iarăși nasul în cană.

— Eu văd bine cum e părintele paroh, suspină Céleste, prea bun, prea cumsecade! Aicea, oameni-s aspri. Părintele paroh trebuie să țină seama de asta, altminteră...

Și mimă, cu gesturi comice, că se dezbracă de fustă și de bluză...

— Domnișoară Céleste, spuse numaidecît parohul pe un ton neobișnuit de cald, deși stăpînit, cred că vom fi prieteni buni.

Prezentare și traducere de
Cătălin D. CONSTANTIN

Georges Bernanos

Nu găsea nimic altceva de spus. Flacăra lămpii fumegă din cauza vîntului. Un cocos cîntă în depărtare.

— Ai fi bună să cobori mai înțîi! zise tînărul paroh, încercînd în chip vădit să-și adune curajul, pentru a da vocii sale un ton poruncitor.

— Îndată! răspunse domnișoara Céleste.

Era cu siguranță înghețat pînă în vîrfurile urechilor, dar nu își arată în nici un fel dezamăgirea atunci cînd, apropiindu-se de godinul din bucătărie, descoperi că era rece.

— Aș vrea să beau, zise el, ceva

Nu avea să uite niciodată zîmbetul acesta, care, într-o clipă, îi cucerise inima și îi dăduse pentru totdeauna devotamentul. Să fi trăit ea încă de pe atunci presimțirea faptului că el avea să fie mîngîierea clipelor ei de pe urmă, viziunea supremă pe care o va duce cu ea la plecarea din această lume în care, în simplitatea ei, nu se mirase niciodată de absolut nimic?

Abia în pragul magaziei se dumiri. Se întoarse brusc, de parcă o ciupise un tăun.

— De unde știți că mă cheamă Céleste?

Editura AULA

Roman

<i>Ovidiu Verdeș</i> Muzici și faze	384 p. 99.000 lei
<i>Ioan Groșan</i>	
O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 89.000 lei
Epopeea spațială 2084 * Planeta mediocrilor	144 p. 79.000 lei
Județul Vaslui în N.A.T.O.	160 p. 79.000 lei
<i>Alexandru Vakulovski</i> Pizdet	128 p. 59.000 lei
<i>Ștefan Baștovoi</i> Iepurii nu mor	160 p. 69.000 lei

Teatru. Eseu. Proză. Poezie

<i>Matei Vișniec</i> Istoria comunismului...	176 p. 79.000 lei
<i>Daniel Vighi</i> Personajul istoric în literatură...	112 p. 59.000 lei
<i>Nicoleta Sălcudeanu</i> Patria de hîrtie	240 p. 69.000 lei
<i>Alexandru Mușina</i> Sinapse	224 p. 79.000 lei
<i>Andrei Grigor</i> Romanele lui Marin Preda	160p. 59.000 lei
<i>Mircea Moș</i> Titu Maiorescu	128 p. 49.000 lei
<i>Patrick Călinescu</i> Textul dintre texte	144 p. 59.000 lei
<i>Alexandru Mușina</i> Personae	40 p. 30.000 lei
<i>Alexandru Mușina</i> Hinterland	48 p. 30.000 lei
<i>Doina Ioanid</i> E vremea să porți cercei	40 p. 30.000 lei
<i>Andor Vass</i> Dermata	40 p. 30.000 lei
<i>Al. Vakulovski</i> Oedip regele mamei lui Freud	40 p. 30.000 lei
<i>Romulus Bucur</i> Cărticică pentru pisică	32 p. 49.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

Nu mă încumet să interpretez *Cartea Genezei*. Îmi lipsește competența și, în plus, ar fi o blasfemie. Mă voi referi aici numai la câteva dintre transpunerile sale artistice și literare. Și/sau la unele posibile *Ersatz*-uri din „realitate”.

Fără îndoială, specialiștii în istoria picturii au criterii extrem de complexe, diferite, și gîndesc după canoane care, în mare parte, astăzi, s-au pierdut.

Eu pornesc numai de la câteva păreri de ageamii, iscate de pictura lui Cranach Bătrînul, *Paradisul* (1530). O pînză stranie, în care planurile sînt multiple, ordinea evenimentelor din *Biblie* – aleatorie, iar dimensiunea personajelor – variabilă.

În plan apropiat, în centru, Dumnezeu – care admonestează tînăra pereche („Să nu gustați din fructul interzis!” sau, poate: „De ce ați gustat din fructul interzis?”), printre flori, tufișuri și animale pașnice. Probabil că scena nu s-a petrecut chiar în ziua Genezei, de vreme ce Adam are deja și barbă și mustață. Sau poate că astfel va fi fost creat, dintru început, de Ziditor. În fond, nu avem documente scrise cu privire la înfățișarea omului dinții.

Cuplul primordial pare a constitui un tot. Cu mîna stîngă, Adam înlănțuie – dominator sau protector, nu m-am decis – încheietura dreaptă a Evei. Cu cea dreaptă pare a jura, ținîndu-și-o pe inimă, de parcă îngerii, total absenți din primul plan, ar intona imnul american sau cel croat.

Înspre perechea filiformă, un Dumnezeu patriarhal îndreaptă degetul arătător al mîinii stîngi. Deget ce, prelungit în linie dreaptă (oblic, în tablou) trimite drept spre șarpele din pom. Cu mîna dreaptă, își ține caftanul.

Poate că, de fapt, această scenă reprezintă – cum, de altfel, s-a mai spus – nu avertismentul de a nu se atinge de fructul oprit, ci, dimpotrivă, episodul de *după* căderea în ispită și păcat. Caz în care, mîna dreaptă a lui Adam nu mai este pe inimă, ci îndreptată, ca o acuzație, către Eva. Barba și mustața lui Adam sînt atunci o mărturie că perechea se afla în rai de ceva vreme.

Este momentul aici să semnalez un lucru care m-a frapat. Nici o scenă nu ne arată că perechea s-ar fi bucurat, în Rai, de Rai. Paradisul, pentru ei, pare a fi reprezentat exclusiv de interdicție și de ceea ce decurge după încălcarea ei. Nu exclud, desigur, posibilitatea ca beatitudinea să fie, totuși, prezentă, simbolic și criptic, prin intermediul plantelor și al vietăților.

Planul doi, care ocupă, milimetric, partea superioară a pînzei, aduce în scenă cinci tablouri. Dar atenție! Se citește de la dreapta înspre stînga. Să însemne asta, oare, că ceea ce ne înfățișează Cranach este doar o *ogîndire* a Paradisului? Firește că, pînă la un punct, este o ipoteză absolut valabilă. Ce altceva e un tablou decît o ogîndire, o viziune, o străfulgerare pe o pînză? Dar, dacă am accepta că trebuie să mergem la Kunsthistorisches Museum dotați cu o ogîndă, atunci s-ar inversa și scena din prim-plan. Venind din dreapta, Dumnezeu, cu mîna dreaptă, i-ar admonesta pe primii oameni, însă Adam și-ar ține mîna stîngă pe plămînul drept. Este adevărat că tot spre Eva ar fi îndreptată și atunci.

Așa că prima ipoteză cade. Nu citim tabloul în ogîndă.

Citim, poate, ca în scrierile aramaice, de la dreapta către stînga. Planul secund pare să o confirme oarecum. Fiindcă, în extrema dreaptă, îl vedem pe Dumnezeu creîndu-l

pe Adam. Iar în extrema stîngă, Arhanghelul Mihail, cu spada ridicată, îl prigoneste pe Adam și Eva. Cu următorul pas, nefăcut încă, aceștia vor ieși definitiv din cadru și din rai. Această scenă, cea mai cinematică din tot tabloul, este atît de bine concepută, încît implică și căderea, prăbușirea. Și, poate, și eterna alergare. Adam și Eva pot fi precursorii lui Isaac Laquedem. În fond, ce face omul, pe Pămînt, decît perpetuu să alerge, gonit de gînduri, vînturi, insomnii, furtuni, himere?

Pînza lui Cranach este împărțită, absolut simetric, în patru ipotetice panouri. Planul secund are în centru un copac. Dacă i-am prelungi, cu o linie imaginară, rădăcina, aceasta ar marca o separare aproape netă între Dumnezeu și încă inocenții/deja păcătoșii de la rampă. Probabil că e Pomul Vieții Veșnice. În stînga lui, din punctul de vedere al privitorului, se află un soare care încădrează, ca o aură, chipul divin, ce totul priveghează, chiar și atunci cînd pare a fi absent. Soare menit să lumineze/să lipsească de lumină fuga din Rai a cuplului primordial, urmat, la o distanță respectuoasă, de câteva animăluțe cam speriate. Fugă la care asistă, *volens-nolens*, dar mai mult întorcînd spatele dezastrului, și niște îngerași stîrniți dintr-un tufiș.

Dar tot în stînga, pe fundal, vedem și niște stînci în echilibru destul de precar (să fie oare o anticipare a Turnului Babel?), în vîrfurile cărora se leagănă în vînt multiple conifere care par cam instabile.

In mare – și simplificînd destul de mult simboluri și alegorii – acesta ar fi rezumatul panoului din stînga sus. Rămîne cel din dreapta. Dar nu și al *dreptilor* sau al *căii celei drepte*. E drept că, în extrema dreaptă, îl vedem (cum am mai spus) minuscul, pe Dumnezeu creîndu-l pe Adam. Crearea Evei, cea pe care Ziditorul o smulge dintr-o coastă a nu prea adormitului Adam (care, poate în semitrezie, poate în coșmar sau poate – de ce nu? – de bucurie, agită un picior) este plasată chiar sub Pomul Vieții. Iar această dublă geneză încădrează, la distanțe absolut egale, parabola încălcării interdicției. Scena cu Pomul Cunoștinței Binelui și Răului. Pom care e atît de mare, de frumos și de ispititor, că, pentru a gusta din el, perechea nici n-ar mai avea nevoie de umanoidul șarpe (specie iconografică tîrzie de centaur).

Constatăm deci că nici în partea dreaptă a tabloului nu sînt numai dreptii. Este și șarpele, e și păcatul. Așa încît mai cade o interpretare ipotetică. Vedem că nici secvența „logică” a evenimentelor Genezei nu este respectată. Chiar dacă ținem cont că planul doi e plin de adîncimi, de miniplanuri. Și astfel se mai anulează, de la sine, o a treia ipotetică lectură.

Nu îl citim pe Cranach în ogîndă, nu-l citim „moral” și nu-l citim „ca-n scrierea ebraică”.

De altfel, Paradisul nu poate fi logic. Paradisul, pur și simplu, este. Există, spre a fi pierdut. Mereu întrevăzut, mereu ratat. De e să fie în vreun fel, e circular. Veșnic pierdut și, cîteodată, pe durate scurte și mai mult în amintire, regăsit.

În tabloul Bătrînului Cranach, s-ar părea că Paradisul e și în zig-zag și labirintic și – simultan – elipsoidal. Nu pare a se supune nici uneia dintre legile terestre. Cel mult – astrofizicii contemporane. Oricum am lua-o, și isпита, și păcatul, și căderea și alungarea, par a fi cuprinse în proiect, dintru început.

Tocmai fiindcă Paradisul este – sau a devenit – doar o părere, fiecare dintre noi își are paradisul său. Pe care fiecare îl cîștigă – sau îl pierde – în stil propriu. Viața este o continuă – și inutilă – căutare a ceea ce, prin tradiție, se consideră a fi o amintire mitică. A ceea ce, pentru alții, este o epifanie. Cu cît mai livrescă – biblică, originară – cu atît mai completă, mai desăvîrșită. Tautologic – paradiziacă.

Paradisul este incomprehensibil. Noi sîntem aceia ce, zadarnic, disperăm, îi căutăm un sens. Poate că aceasta e, de fapt, după o jumătate de mileniu, morala alegoriei lui Cranach, Bătrînul.

cînd începe povestirea, personajul e o bestie subumană, care, gol, umblînd în patru labe, se ascunde prin boschete, veșnic hăituit, mereu simțindu-se amenințat. Nu pierde numai Paradisul, ci se pierde și pe sine. E sortit să renunțe la însăși condiția de om.

Dacă drumul către iad e, uneori, pavat și cu intenții bune, opțiunea exclusivă pentru rai te poate duce la o catastrofică dezintegrare.

Este nevoie de o măsură în toate, pare a spune Maugham, ca și antici, ca și renașcențiști.

*

Se spune că hăul iadului – groapă

eseu

Despre Paradisul niciodată regăsit

Lucas Cranach - Paradisul

Maugham a scris, precum se știe, sute de nuvele. Una dintre ele are ca obiect un paradis terestru. Plasat – unde altundeva?! – la Capri. Pînă aici, sînt de acord. Și eu am fost în Arcadia, și am simțit nevoia să rămîn, etern, acolo, contemplînd, de pe o stîncă, cerul, marea. Totuși, deși nu citisem, pe atunci, nuvela lui Somerset Maugham, am plecat din raiul factice de lîngă *vedi Napoli, poi Mori* (Mori e un sat din imediata apropiere a orașului Neapole, în caz că ați uitat!) după doar cîteva ceasuri.

Eroul lui Maugham alege altă cale. Calea care îl va duce spre mai mult decît pierzanie.

Personajul este un turist englez, destul de bogat în bunuri și în simț estetic. El decide că la Capri e atît de bine, încît nu mai poate și nici nu mai vrea să părăsească insula. Își vinde toate averile și le transformă într-o rentă, menită să îi asigure o viață paradisiacă timp de zece ani. La sfîrșitul cărora e sigur că nu-i va lipsi puterea să se sinucidă. Însă îi lipsește. Mai trăiește, un an-doi, din credite fără acoperire, iar apoi, încă o vreme, din pomeni. Iar între timp, vertiginos, decade. Pînă dincolo de fundurile abisului. În momentul

incomensurabilă pentru durerea lumii – ar fi apărut atunci cînd Lucifer, cu o viteză supersonică, a căzut – la propriu și la figurat – din Rai. Ipoteza e plauzibilă. Din culmea beatitudinii – și a orgoliului – nu ai cum te prăbuși altundeva decît în străfundurile abisului. Se mai spune și că vaietele (fie ele cu glas tare, *sotto voce* sau *in petto*) provocate de durerea lumii, care (slab eufemism!) nu e deloc puțină, ar fi rezultatul, divizat la infinit, al urletului scos, perpetuu, de Lucifer, arhanghelul căzut.

Har Domnului, nu mă pot pune în pielea lui Lucifer. Totuși, trebuie să fac o palidă încercare de a-l înțelege. Pînă și diavolul are dreptul la un avocat. Însă nu asta voi fi eu aici. Tot ce vreau să spun este că-i înțeleg durerea fără de măsură, chiar dacă din plin și-a meritat-o. Nimic nu poate, vreodată, compensa pierderea Raiului.

Totuși, pentru Adam și Eva, s-ar părea, *există* compensații. „Raiul era acolo unde era ea”, spune Mark Twain că ar fi scris Adam pe piatra de mormînt a singurei femei din viața lui.

Mulți afirmă că iubirea împărțită poate fi un paradis. Chiar dacă, de regulă, o spun cînd nu o au sau după ce nu o mai au. Alții, cei mai mulți, plasează paradisul în copilărie, căreia, *post festum*, îi atribuie o

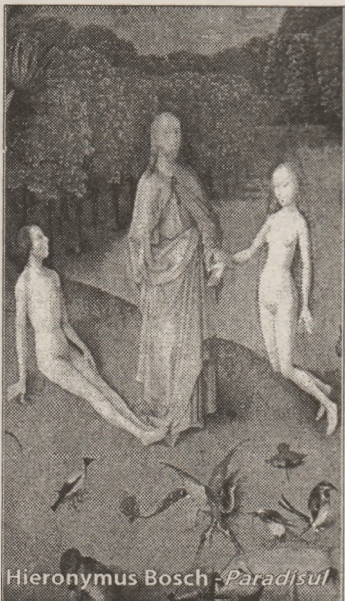
dimensiune mitică. Dacă o avea sau nu pe cînd era, e greu de spus. Depinde de la un caz la altul și este în funcție de percepția fiecăruia.

Nu o să mă refer aici la facticele paradisuri ale drogaților și ale exaltaților de orice fel. Fiindcă Paradisul nu e o betie, chiar dacă, pe alocuri, poate fi îmbătător.

De cele mai multe ori, aici, pe Pămînt, oamenii nu sînt conștienți că au găsit un paradis, cînd l-au găsit. Nu fac decît să îl regrete atunci cînd l-au pierdut – și poate că, în realitate, au pierdut ce nici nu au avut. Uneori, îl proiectează, ca pe o utopie, undeva, în viitor. De regulă, vai de ei – și vai de noi – atunci cînd utopia ajunge să prindă contur.

*

În prezent, în imediat, nu putem decît întrezări frînturi de Paradis, pentru o fracțiune de secundă.

Este însă o secundă, pluridimensională, care, dacă o recunoștem și o teaurizăm cu grijă, poate să ne țină vii și suportabili pînă la viitoare epifanii, la fel de efemere, dar (nu e deloc un ieftin paradox!) tot pe atît de trainice și de durabile.

*

Mai există, totuși, o situație. Rarissimă. Încă nu i-am găsit vreun corespondent, în viață sau în artă. Aceea în care ai nimerit, printr-un hazard – care poate avea mii de fețe și de nume – chiar în acel paradis terestru care ți se potrivește. Și o știi. Și ți l-ai dorit mai mult decît orice. Și îl apreciezi, clipă de clipă și te străduiești, fără încetare, să îl meriți. Nu cu încredințare, căci prima condiție a paradisului cred că e relaxarea, ci cu bună dispoziție și grațitudine. Pur și simplu, nu-ți dorești nimic mai mult, pentru că, din perspectiva ta, mai multul nu există. Ai ajuns la absolut. Ți-e bine și te bucuri. Nici nu e nevoie să ți se mai formuleze interdicții. Stai la umbra pomului și ți-e de

ajuns. Nu-ți dorești să guști din roade, mai ales, că – cine știe? – or fi acre... Este un paradis pe care îl meriți, pentru că ești conștient de existența lui, ca paradis, ca și de faptul că tu ești acolo. Ba chiar contribui și tu la calitatea lui de paradis, fie și prin starea de beatitudine, ce, precum o aură, te înconjoară.

Dar e un paradis terestru, nu e Paradisul. E dominat de zei mărunți – idoli ai tribului, iar tribul sfîșie pe oricine ar îndrăzni să le știrbească o țandără din soclu – capricioși, nepăsători și ocupați. Care, într-un moment de proastă dispoziție, de uitare sau de indolență – motivul nu mai are nici o importanță – hotărăsc să te gonească de acolo.

Poate că se obosesc să-ți dea chiar și o explicație. Dar nici o explicație nu e valabilă și nu poate să ațîrne în balanță. Fiindcă, pentru tine, paradisul nu e circumstanțial. El nu ține de loc, de stare, de moment. Și nici nu este vreodată anulat. Tu l-ai meritat, cît l-ai avut, și îl meriți cu atît mai mult cînd ți este refuzat. Mai ales că ești conștient că paradisul merge înainte fără tine.

Pentru tine, de atunci încolo, acel paradis va fi, în același timp, un iad. Un iad oriunde te-ai afla. Chiar și înăuntrul paradisului, de faci cumva greșeala să revii. Pentru că – uitasem! – zeii cei mărunți sînt, uneori, clemenți. Da, desigur, poți să te întorci și ai aceleași drepturi ca și paradisiaci en titre.

Tu ai chiar o calificare în plus: aceea de a fi fost cîndva, *il tempore*, zvrilit afară. Chiar dacă atunci cînd suni la interfon, porțile raiului ți se deschid larg, nefiind vegheate de nici un arhanghel, și chiar dacă nu vezi, pe panoplie, nici o spadă, chiar dacă știi perfect că și fărîmele de rai la care mai ai dreptul tot ți-ar fi, măcar pe un plan, benefice, tu tot nu poți să te întorci. Fiindcă porți în tine, înăuntru sau afară, urlulul perpetuu al lui Lucifer, vag ascuns de un sufl de circumstanță.

Poate că greșeala pentru care ai fost alungat a fost chiar asta: de a fi crezut, cu obstinație, că acel loc e raiul și de a continua s-o crezi orice s-ar fi întîmplat, orice s-ar întîmpla. Dacă ai putea să-ți spui: m-am înșelat, nu am fost în Arcadia, ci numai într-un loc ceva mai bun ca altul – într-un simulacru produs pe computer, la Capri sau, poate, într-un alambicat tablou de Cranach, cu o simbolistică pe care, în mare parte, nici nu o înțeleg – ai fi salvat. Ai putea să uiți, să ierți, să nu mai suferi.

Liberul arbitru ne-a fost însă dat pentru a recunoște raiul și cînd îl găsim și dacă-l pierdem.

Deci alungarea e definitivă și nici măcar scrisul – sau pictura – nu eliberează.

Mariana NET

Bunin, de redescoperit

Andrei Makine ar dori ca Ivan Bunin (1870-1953) să fie mai bine cunoscut în Franța, unde a trăit în exil 33 de ani, în singurătate și sărăcie. „Este unul din marii scriitori ruși – spune autorul *Testamentului francez* în „Lire“, numărul de vară. Cehov, care îi era prieten, i-a mărturisit o dată «Cînd vă citesc povestirile, ale mele mi se par din topor», iar Gorki îl considera «cel mai bun stilist al timpului nostru». E păcat că e prea puțin cunoscut în Franța, în ciuda faptului că a fost reeditat la Ed. Mercure de France [...]. Universitarii nu sînt interesați de opera lui și cine își mai amintește că a fost primul scriitor rus distins cu Premiul Nobel, în 1933? În 1944, un volum de nuvele ale lui Bunin a fost publicat la New York în doar 400 de exemplare, deși conținea 40 de magnifice variațiuni pe tema iubirii... Începînd din anii '50, Bunin a fost adesea acuzat de antibolșevism, ceea ce pe atunci era o foarte proastă carte de vizită în Franța. Dar timpurile acelea s-au dus. Aș dori mult ca cititorii să redescopere măcar capodopera lui, *Viața lui Arseniev*, un roman cu elemente autobiografice, de un excepțional rafinament stilistic.”

Barthes despre sport

În 1960, realizatorul canadian de televiziune Hubert Aquin, care aprecia *Mitologiile* lui Roland Barthes din 1957, i-a propus acestuia să scrie comentariul unui film despre sport. Acest comentariu inedit a fost publicat acum de Les Presses de l'Université de Montreal, într-un frumos volum ilustrat cu fotografii alb-negru. Barthes a comentat cinci sporturi naționale: corrida în Spania,

cursele de automobil în Italia, Turul ciclist al Franței, hockey-ul canadian și fotbalul în Ungaria. Toate participă la sublinierea ideii că sportul e o luptă, nu un conflict. Victoria nu e niciodată cea a omului asupra altui om, ci a omului asupra rezistenței lucrurilor, a limitelor sale, asupra a ceea ce se opune libertății lui. Eseul *Sportul și oamenii*, e seducător prin inteligență, sensibilitate și profunzime.

Romane ... gramaticale

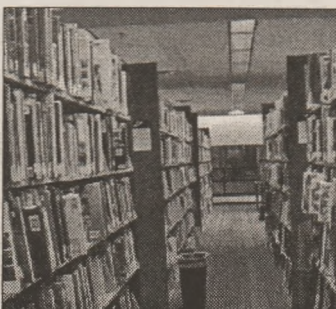
După succesul din 2001 cu *La grammaire est une chanson douce*, academicianul Erik Orsenna (Premiul Goncourt 1988 pentru *L'Exposition coloniale*), a scris o continuare a romanului, intitulată *Les Chevaliers du subjonctif*, apărută recent la Ed. Stock. Aventurile Jeannei, eroina înrudită cu Alice a lui Lewis Carroll, într-o lume magică în care substantivele, verbele și adjectivele sînt vii și pot fi domesticite, continuă în insula Coniunctivului – un timp al modernității prin excelență, al virtualului și al nenumăratelor posibilități.

Singer, uitat

În Franța, 2004 e anul Poloniei. Asociația franceză de acțiune artistică (Afaa) a editat cu acest prilej o antologie ce aduce omagiu geniului unei națiuni al cărui patrimoniu numără doar în secolul XX nume precum Witold Gombrowicz, Bruno Schulz, Tadeusz Kantor, laureații Nobel Czesław Miłosz și Wisława Szymborska, Stanisław Witkiewicz și mulți alții. „Le Nouvel Observateur” nr. 2068 reproșează însă editorilor că l-au uitat pe Isaac Bashevis Singer, scriitorul cel mai reprezentativ al tragediilor poloneze din secolul trecut, martor incomparabil al vieții din ghetoul varșovian. Ignorarea lui stîrnește cu atît mai multă mirare, cu cît chiar în acest an e serbat centenarul nașterii marelui scriitor, laureat cu Premiul Nobel pentru literatură în 1978. Argumentul că el nu a scris în poloneză, ci în idiș și engleză nu se susține, de vreme ce în antologie figurează și alte personalități originare din Polonia care a trăit și s-au exprimat în alte țări și limbi.

Comoară de vînzare

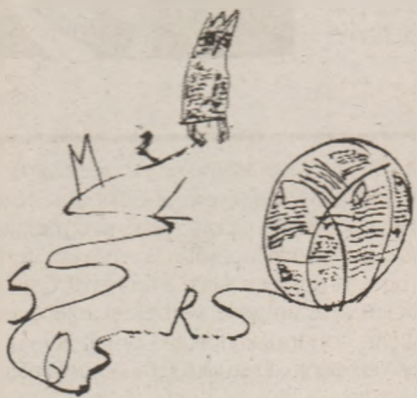

John Murray, cel de-al 7-lea PDG cu același nume al celei mai vechi edituri britanice, fondate în 1768, își vinde și arhivele, după ce în 2002 și-a vîndut venerabila instituție grupului Hodder Hodline. Este vorba despre o comoară de 150.000 de scrisori și alte mii de manuscrise semnate Byron, Shelley, Mary Shelley, Walter Scott, Jane

Austen, Wordsworth, Disraeli, Darwin, Anthony Trollope ș.a. Biblioteca Națională a Scoției a făcut o primă ofertă de 50 milioane de euro, dar suma a fost considerată prea mică. Pentru a nu risca vînzarea la licitație și dispersarea la colecționari (inclusiv străini), biblioteca scoțiană face mari eforturi să adune suma cerută de John Murray VII.

post-restant de Constanța Buzea

Bun venit printre cititorii revistei noastre! Vă asigur că sacrificiul bănesc vă va fi răsplătit. Povestea aceea că, orice v-aș spune aici, la un moment dat, va rămâne pentru dvs. literă de lege, nu trebuie lăsată să funcționeze ca o promisiune. Dacă, prin absurd, v-aș spune să vă lăsați de scris, n-o să vă lăsați de scris, pentru că starea poetică și beatitudinea ce însoțește actul creației, fie aceasta oricât de modestă, sunt răsplătiri înlănțuite pentru sufletul dvs. frumos, sunt mângâieri de la Dumnezeu cu care omul sensibil se încurajează singur ca să treacă senin peste necazuri. (Rodica Șultănescu, Pucioasa) ☒ Nu sunteți singurul preot care scrie versuri, nu mă surprinde c-o faceți, am mulți prieteni, slujitori ai bisericii, autori cu operă lirică remarcabilă. Fără să vă tulburați nicidecum rânduiala zilnică a rugăciunii, în clipele îngăduite de răgaz, îndrăzniți să-i cereți Mângâietorului să vă miluiască întru poezie. Cred că nu întâmplător primul impuls spre aceasta l-ați simțit în vreme de boală. Semnul a

fost bun, și tot ce e bun știm de unde ne vine. Cu talent sau fără talent, nu are importanță cum o faceți. Abia de aici înainte, dacă vă preocupă excesiv problema talentului și a publicării, cădeți în trufie și bucuria ofrandei vi se va împuțina. Dăruiti-I Lui, curat, ceea ce El vă dăruiește cu bună și bogată voie. Preot fiind, nu mie ori altui om nepriceput, să cereți sfat. Vă siliți, cum bine spuneți, exclusiv spre poezia religioasă, adică spre aceea cel mai greu de alcătuit. Cufundat într-un azur milenar al gunilor de aur cum sunt recunoscuți sfinții cultivați părinți ai bisericii, care au scris textele durabile și rugăciunile în care ne rugăm, sigur că simțiți o bună sfilă sub ochii lor nemuritori. Acolo fiind, chiar dacă acum vă considerați singur, cumva inferior, nădăduiți că lucrul dvs. va crește în valoare având binecuvântatul lor exemplu. Textele lumii fără Dumnezeu, geniale ori ridicole, n-ar trebui să vă preocupe. Poezii române pe care mi i-ați amintit în scrisoare și care „s-au nevoit” cu bune roade în poezia religioasă, partea bună a demersului lor vă poate întrucâtva călăuzi. Nu fiți pătimas, feriți-vă de îndoială, de blasfemie, de trufie, și va fi bine, cu voia lui Dumnezeu. Transcriu câte ceva din ce mi-a plăcut din

manuscrise. „Când iarna va veni/ târziu/ sau mai devreme – cine știe? – eu/ ca un strugure din vie/ de-argintul toamnei tot brumat/ voi fi jertfit/ de bunăvoie/ un vin de soi, înmiresmat// Și iarna-n ghearele de gheață/ va prinde coaja/ fără viață. (Când iarna va veni); „Miroase-a lemn de brad și a coroane/ de cetină, în codrii cei răniți?/ Plâng brazii, toți ca sfințele icoane/ plâng brazii, Doamne, iarăși răstigniți.// Pășim pe ferigi și purtăm topoare/ suntem copii cu părul argintiu/ din lemn de brad crescut pentru altare/ răpim un nesfârșit de greu sicriu// Miroase bradul totuși a vecie/ și cetina o punem pe mormânt/ crescut-au, Doamne, codrii de sicrie! Miroase, Doamne, a moarte pe pământ!” (Lemn de brad); „Mai dă-mi răgazul de-a citi un vers/ prin bibliotecă să rățesc flămând/ să stau tihnit pe prag de univers/ să săbovesc în tinda unui gând// să curgă apele în jurul meu/ să curgă viu și totuși lin, doinit/ să stau pe stânca lumii – Prometeu/ de vulturii iubirii ciugulit// Să gust din cupele întinse sfânt/ de brațe răstignite într-un vers/ să gust din viață, moarte, din cuvânt/ cu cei ce scriu pe prag de univers// Și dă-mi răgazul unic de-a iubi/ să răsfoiesc prin taine foi de har/ să gust din sfânta taină de a fi/ și-un vers să scriu pe pragul de altar”. (Un vers). E dificil de scris poezia religioasă. Omul credincios are însă pretenții simple, și în primul rând să înțeleagă cu sufletul discursul, împărțându-se mai bine cu adevărul din versificația simplă decât cu imagistica unui text literar desăvârșit în sine. Există, am găsit în manuscrisul dvs., părințe, multe versuri cu splendide metafore și demonstrații certe că literatura de calitate, gustul bun pentru valoarea estetică a textelor nu vă este niciodată departe. Dar există și cuvinte de umplutură, ce se pot atât de ușor elimina la o revedere atentă a fiecărui text. Numai schimbând topica, pe alocuri, se obține o altă frumusețe, strofa se îndumnezeiește, preotul-poet se poate bucura. Vă dau un singur exemplu, poate de model. Dvs. scrieți: „În unii oameni citesc ruguri de foc. În toate văd o hartă”. Eu aș schimba în felul următor distihul: „citesc în unii oameni ruguri, în lumea toată văd o hartă” (Artă) iar în loc de „copac cu rădăcini fixate-n cer”, de ce n-ați prefera mai simplu „copac cu rădăcinile în cer”? Iar în litania Cuvintele să ștergeți versul 3, care se regăsește puternic în cel imediat următor. Și pentru pâinea împachetată în celofan se poate găsi altă sintagmă, ca și pentru apa venind pe-o conducă cu viermi. Pentru că poezia se termină într-un vers cu adevărat excepțional, un vers pentru care merită să se străduiască poetul, exprimând totul în cuvinte curate. Până și lucrurilor impure folosite în demonstrație li se pot găsi echivalente de sens, la nivelul virtuții și smereniei din acel ultim vers. Nu ocoliți frumusețea gerunziului, preferați cuvântul *plisc*, care e mai bun decât *cioc*. Ochii sfinților, Înger bolnav, Așteptare, În casa poetului sunt, lângă cele pe care le-am transcris mai sus, cele mai frumoase. (Pr. Florin Moldovan, Rodna, Bistrița-Năsăud, 34 ani) ■

La ediția din acest an a Jocurilor Olimpice, a participat și magazinul de electronice din cartierul nostru acordându-i lui Haralampy două televizoare color contra sumei de 14,7 milioane de lei, în care nu sunt incluse taxele de transport la domiciliu și a neveste-si la spitalul de psihiatrie după ce a aflat că investiția reprezenta o parte însemnată din bijuteriile sale. Motivațiile pot fi înțelese din cele ce urmează, respectiv faptele descrise de însuși Haralampy în jurnalul său intim, după ce a fost pocnit de soacră-sa cu bățatorul de covoare fix în creștinescul punct frontal “numele tatălui”.

Așadar, reproduc textul:

“Dacă nu-mi lua Dumnezeu rațiunea – scrie el – puteam să nu dau atenție incidentului olimpic de la “200 m liber – bărbați”, și să cred în continuare că:

– F.I.N.A. nu-și poate găsi “nașul” într-un grup de arbitri aleși pe sprânceană;

– o cameră subacvatică de la bazinul de înot, gripată brusc, a strănutat exact când concurenții au ajuns la 150 de metri dând astfel lumii imaginea americanului Aaron Peirsol luând-o pe scurtătură și executând o întoarcere “ca la Ploiești” la “200 m liber”;

Ce m-ar fi costat să cred că “vătaful-chemător la nunta olimpică ateniană” a dat în marele port Singapore de-un marinăr euforizat de rom “Jamaica”, și i-a zis în toate cele patru limbi oficiale care se vorbesc acolo (chineză, malaeză, tamil și engleză) ?

– Auzi, bade, nu vrei să arbitrezi ceva la “olimpicile” de la Atena ? Mai treci și matale de la “Jamaica” la un “Alexandrian”...

Poate că omului nici nu i se precizase că trebuia să completeze în engleză nu-știu-ce formular cu părerea sa de arbitru, așa că, bulversat de vreo grecoaică brunet-focoasă, o fi scris și el cu sinceritate ceva în malaeza veche, fără să bănuiască măcar că aceasta însemna descalificarea tocmai a unui înotător american. Noroc că omul și-a revenit, a rupt-o pe englezește, iar grupul de arbitri au reparat “greșeala” care-l făcuse pentru vreo zece minute, campion olimpic pe băimăreanul Răzvan Florea...

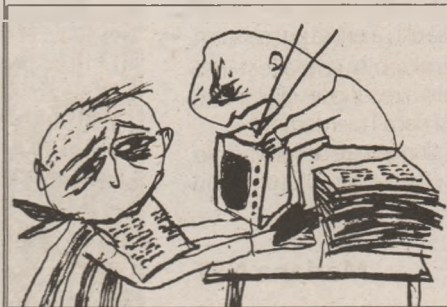
În acest caz, a fost anormal să-l întreb pe vecin:

– Auzi, neică! la zi-mi: dacă “întoarcerea” o făcea Răzvan Florea al nost, crezi că arbitrii ar fi procedat la fel ? Eu cred că nu.

Dare! mi-a zis, după ce m-a privit câteva momente ca pe-un evadat de la psihiatrie:

– Haralampy dragă, parcă ești Feciorul din “Căldură mare”, și chiar aud vocea Maestrului Radu Beligan răspunzându-ți caragialește: “Amice, ești... idiot.”

Și tot așa de bine puteam să cred că boxerul nostru – la 75 de kg – Marian Simion, urcase în ring doar la câteva secunde după

cronica tv

HARALAMPY ȘI JOCURILE OLIMPICE

o smotoceală cu Hercule, iar arbitrii meciului său cu boxerul egiptean, abia întorși de la Piramide, cam bătuți în cap de zeul Ra, acordaseră punctajul după o metodă obținută de la Hades pe emailul Misterelor Eleusine...

Și, în orice caz, mai bine le dădeam telefon Andrei Răducan și lui Emil Grădinescu să le spun că Jocurile Olimpice se desfășoară în Grecia, adică în țara respectivelor mistere, așa că să nu-i mai suspecteze pe arbitri că ar fi aplicat pentru departajare nu-știu-ce criterii ciudate în cazul lui Marian Drăgulescu după exercițiul la sol...

Puteam toate-acestea ? Puteam, dar nu le-am făcut, răzbuindu-mă pe televizoarele vecinului – două televizoare noi-nouțe!

Acum, ce să fac ? Va trece cumva o săptămână de cazare sub teiul din spatele blocului. Și fără televizor...

– Dragul meu, l-am consolată, bine că n-a fost vorba despre Jocurile Olimpice de iarnă...

Știre-zvon. După isprava de la Atena, pe perioada Jocurilor Olimpice de la Beijing, atât antrenorii Octavian Belu și Mariana Bitang, cât și echipa de gimnastică feminină a României, vor avea domiciliu forțat în Deva (România) pentru a mai lăsa și alte echipe să accedă la medalii...

În ceea ce privește longevitatea sportivă a Elisabetei Lipă, CIO, la sugestia unor umiliți la Atena, va lua hotărârea ca vârsta maximă de participare la disciplina canotaj să fie sub 40 de ani, pentru ca măcar la Beijing aceștia să aibă aibă un răsuflet de ușurare...

“Întoarcere ca la Ploiești”: lovitură crauliană de picioare folosită în înotul american (la 200 m liber – sic), apreciată drept figură de stil...

Dicționar pentru Haralampy. Expresia “parte dorsală”, dintr-o “Cronică tv” anterioară, se folosește și în forma *foond*, având aceeași valoare anatomic-lingvistică.

Dumitru HURUBĂ

voci din public

Dragă redacție,

Mă numesc Monalisa Bobe, sunt psiholog, am douăzeci și opt de ani și abia acum vă descopăr personal (vă știam doar din auzite). Am în față numerele 31 și 33, respectiv din 11-17 și 25-31 august, ale revistei Dumneavoastră: primele pentru mine.

Dumneavoastră propuneți în nr. 33 o temă dragă mie și nu pot să nu vă răspund (eu așa simt, că vă "răspund": nu e infatuare, e bucuria dialogului în sens cât mai buberian cu putință).

Mă impresionează simbolistica Ochiului – atât de prezentă în paginile revistei. Scriitorii articolelor semnează-n pixeli reprezentând actul privirii! René Magritte nu s-ar supăra dacă ați atenționa, suprarealist "Aceasta nu este o privire!" (e doar reprezentarea sa). Fășile dreptunghiulare certifică autenticitatea creațiilor provocându-mă să reflectez asupra poeziei vizualului, într-o eră a tonerului și a advertising-ului. Nu pot să nu stabilesc un raport, în planul semnificațiilor, între acest tip de semnătură și altul, contemporan încă, hărăzit celor ce se țin departe de binecuvântarea, dar și de blestemul lui Gutenberg: amprenta unui deget înmuiat în tuș. Văzul și tactul, departele și aproapele, proxemica și poezia ei. Mă cuceriți cu acest mod de asumare a textului. Îmi oferiți astfel o importantă cheie de lectură, punându-mă-n gardă relativ la raporturile între obiect, privitor și context. Mă fermecați și cu rubrica "Ochiul magic", semnată, cum altfel, decât "Cronicar"...

Pare că întreaga revistă e o invitație la spectacol, dacă v-ați propus să cultivați capacitatea de a vedea lucrurile așa cum sunt, vă felicit! Există printre rânduri o plăcere debordantă: plăcerea privirii. Și vă bănuiesc de a vă fi dedicat unui crez cu adevărat artistic, deși revendicat de psihanalisti și de înțelepți în viață: puterea privirii. Poate de aceea, opțiunea lui Pavel Șușară, între statueta zeiței Venus și autohtona Umbră a ei ("Fata Babei"), capătă duritatea unui rechizitoriu. "Men act, women appear", a zis-o cineva înaintea mea (imi scapă numele, dar se vede că e un priceput în materie). Urmăresc programul în discuție cu toată curiozitatea științifică de care sunt în stare, dar n-am reușit să-i pătrund resorturile (rating? nu suprasimplificăm, cumva?). Eu cred că regula de aur e să scrii doar dacă nu poți să trăiești fără asta. Cred în valoarea terapeutică a scrisului rămas intim. Și mai cred în potențialul restaurator pentru ființă al scrisului ca act asumat public. Că scrii "bine", că scrii "prost", scrie, când "ai a

spune" ceva. Universul (literar) e primitor și prietenos. Vezi *România literară* (și nu luați ce vă zic drept tehnică de advertising subtil). Feedback-ul primit de la oamenii de lângă tine te construiește interior, fie că apare în forma unei exclamații, a unei întrebări sau a unui punct. De "punct" te temi cel mai tare? Îl poți transforma, creativ, într-un "punct de vedere". Sau într-un "punct de plecare". Sau într-un "punct și de la capăt": privește-l ca pe o oglindă - la fel ca și tine, e nedefinibil, nemăsurabil și, totuși, atât de puternic. Ce-ar putea să-ți facă un critic? Ar putea să facă, și el, un ghemotoc de hârtie cu produsul transpirației tale, când inspirația a fost sub 1%. Sau, în cel mai rău caz, ar putea să-ți pună-n față punctul-oglină. Când "ai"

(oareșce urme de talent, greu decelabile printre stângăciile inerente noviciatului), "ți se va da" (confirmare, posibilitate de exprimare artistică). Iar când "nu ai", "ți se va lua" (și iluzia). Testul realității care fură iluzii e un serviciu gratuit, vital. Dacă suferi fiindcă apari în oglindă fără galoanele iluziei talentului, suferi pe cât ai ținut cu dinții de galoanele acelea: ele sunt inexistente, dar durerea-ți aparține. E reală. Mai simplu e să te bați cu palma, tont, peste frunte, sau să te scarpini în cap și să râzi apoi de propria-ți înverșunare. Hohotul de râs te propulsează, spontan, spre altă formă de "chinuire a talentului", poate mai adevărată. Deci, poate cu mai multe șanse – deși necalculate – de a smulge un zâmbet sau aplauze. Fiindcă, mai cred eu, atunci când scrii mergând pe firul roșu al autenticității, când te miști liber cu penița, cu pixul sau cu tastele și cursorul până la... marginile momentului (în sensul dat de Blaga "marginii"), creezi cu adevărat. Și ceea ce scrii e o Operă. Chiar dacă de dimensiuni modeste.

Scrisul îți cere curaj și ți-l dă: dacă azi nu poți scrie, oricât te-ai chinui nevoia de-a o face, respectă dorința cuvântului de a mai crește un pic din tine, cu tine, în tăcere. Dacă tot ce poți da la iveală autentic e o idee clarificatoare pentru tine, "mărginește-te" (sic!) la ea: aceasta ți-e opera pe ziua de azi. Nici Roma nu s-a clădit într-o zi.

Scrie doar când nu poți altfel, și scrie "cu mâna pe inimă". Fii îndrăzneț și lasă firescul și suprafirescul

să-și dea mâna și să-și facă cu ochiul! Scrie cursiv, curgător, nu obliga la parcurgerea unor trasee accidentate. Fii onest! Vei avea surpriza că respecti canoane literare de care nici n-ai habar sau că impui un canon personal, valid, chiar fără aerele de universalitate. Pentru că, atunci când ești cel mai aproape de adevărul ființei tale, îl poți revela și altora, într-o formă acceptabilă și valoroasă.

Nu scrie ca să fii consacrat! Respectă-ți nevoia de prestigiu, de statut, de stimă, de respect! Fă tot ce poți ca să te-implinești în acest sens. Dar nu urmări consacrarea prin litere, ca să nu te-așezi singur sub blestemul falimentului personal. Arta nu e o glumă! Fă din scrisul tău o ofrandă: e singura formă de consacrare. De altfel, un specialist român în comunicare vorbea foarte frumos, într-un curs, despre caracterul la origine motivat al cuvintelor: o teză care merită atenția fiindcă e revelatoare de mister.

Ca să devină scrisul tău ofrandă "primită", e nevoie să simți literele. Așa cum olarul își simte lutul: el se pleacă dinaintea boțului diform (deci plin de posibilități), și-l recunoaște de stăpân. Și, dacă n-ai trăit adevărul simplu al senzației că ești "stăpânit de Cuvânt", dacă nu ți-ai asumat "lupta cu Îngerul" căzând înfrânt, dar demn, la picioarele Cuvântului, mai bine, ca să parafrazez un înțelept în viață, cultivă ciuperci, sau încearcă trigonometria. Poți avea succes. Amnezia dorului de consacrare e garantată.

Simte întâi literele, ca pe ceva lăuntric. Simte-te ca material din care tu însuși ești dator să te plămădești (specialiștii în NLP știu ei ce știu!). NLP? Neuro-Linguistical Programming. O artă a reconstrucției de sine.

Joacă-te cu literele, aproape dadaist. Îmbată-te de povestea legăturii lor cu sunetele, ale căror semne chiar sunt. Trăiește corporal experiența sacră a arcuirii într-un țipăt, într-o vocală. Și pe cea – la fel de sacră – a încremenirii mute-n tăcere. Așa vei face ca interjecțiile (așa numesc specialiștii chestiile-alea colorate!) să nu mai aibă secrete pentru tine. Simte povestea fiecărui sunet, atât cât poți tu, și litera se va-ndupleca sub condeiul tău (pe foaie) sau, dacă (nu) mai ai toner, sub cursorul de pe monitorul tău de PC.

Cred că scrisul te consacră doar când e cea mai potrivită formă pentru exprimarea posibilităților tale de moment. Te consacră doar când te redă ție însuși și te aruncă-n lume așa cum ești: gol, vulnerabil, esență pură, dezbrăcat de măști.

Monalisa BOBE, București

la microscop de Cristian Teodorescu

Marele defect al lui Dorin Tudoran

„Disidentul Dorin Tudoran s-a lăsat cumpărat de Dan Voiculescu!” „Tudoran girează partidul unui politician acuzat că ar fi avut legături vinovate cu Securitatea!” „Se știe sigur că Tudoran va candida la președinția României din partea P.U.R.!”

Am citat câteva afirmații pe care le-am auzit sau citit în ultimele zile despre Dorin Tudoran. Mai exact după apariția sa la emisiunea lui Marius Tucă la *Antena 1*.

Aș minți dacă aș spune că mă bucură opțiunea lui Dorin Tudoran pentru P.U.R. În schimb mi-a făcut o impresie excelentă alegerea făcută de Dan Voiculescu.

Respect dreptul la opinie, dar asta nu mă obligă să respect orice opinie. Cum să spui despre Tudoran că s-a lăsat cumpărat de cineva? Asta e o infamie! Oamenii ca el nu sunt de vânzare!!

În emisiunea lui Tucă, el a declarat că e prieten cu Dan Voiculescu. Vechi prieten. „Și ce dacă?” i s-ar putea ricana. La Tudoran acest „Și ce dacă?” nu funcționează. Are, din câte știu, cultul Prieteniei, nu al amicitiei de circumstanță. Urmărindu-i polemicele și articolele de atitudine am observat constant o tăioșenie morală și chiar și atunci când opiniile mele erau altele decât ale lui nu mi s-a părut nici o clipă că Dorin Tudoran *lușază*. Că una scrie și alta crede.

Având acest cult al prieteniei, fostul disident nu-și cruță prietenii când i se pare că aceștia greșesc. Nu cred că Tudoran e infailibil, dar sunt convins că niciodată n-ar trece cu vederea vreun păcat grav al vreunui dintre prietenii săi, dacă i l-ar cunoaște. Așa că dacă el declară azi că e prieten cu Dan Voiculescu, asta înseamnă că, moralmente, nu are ce-i reproșa lui Dan Voiculescu. Poate că se înșală – nu știu! –, dar nici într-un caz – bag mîna în foc! – Dorin Tudoran nu și-ar ignora igiena morală făcându-se că nu vede jegul vreunui dintre prietenii săi.

Dorin Tudoran are însă un mare defect. Prin simpla lui existență ne reamintește de lașitățile și fricile noastre de pe vremea lui Ceaușescu. Pe când el făcea disidență – greva foamei! – sub un regim în care nu sufla aproape nimeni, curajul lui ne pălmuia moral. Cine e acesta? Ce-a vrut el să demonstreze cu greva lui? Voia să se care din România și a făcut pe victima! Vorbe din astea n-am auzit de la oameni oarecare, ci rostite de scriitorii de la care încercam să aflăm amănunte despre „cazul Tudoran”. Pentru oamenii oarecare poetul era un om de curaj, chiar dacă nu înțelegeau mare lucru din ceea ce aflau despre el de la *Europa liberă*. El, Mihai Botez erau pentru oamenii de rând niște *domni* care or fi având ei ceva de zis, că altfel nu s-ar pune cu Ceaușescu.

Mihai Botez, despre care s-au spus și scris nenumărate porcării din cauza disidenței sale, începe să se bucure de respect și nu mai e atacat cu „scenarii” în ultimii ani. Dacă a murit, nu mai deranjează nici un orgoliu și nu-i mai ține în priză pe securiștii care s-au ocupat de el.

Dorin Tudoran își permite să trăiască, își permite să ne dea lecții. Dar uite că l-am prins și noi, moraliștii de azi. S-a înghăit cu Voiculescu! Asta ne dădea nouă lecții? Asta a fost disident?

O atitudine cât de cât normală față de Dorin Tudoran ar fi trebuit să fie cu totul alta, după ce s-a aflat că el consiliază partidul lui Voiculescu pentru alegerile generale. Nu să decretezi că fostul disident „s-a lăsat cumpărat”. A da sfaturi politice nu înseamnă mersul cu pantahuza după voturi. Își pune Dorin Tudoran onorabilitatea în pericol consiliind partidul lui Dan Voiculescu? Dacă P.U.R. ar fi un partid extremist, da, ar exista acest pericol. În privința relației sale de prietenie cu președintele acestui partid, e un lucru la care merită să meditam: Un prieten nu te cumpără, ci te convinge.

Oricum, un om ca Dorin Tudoran merită o primă de încredere dacă s-a decis să consilieze un partid. Iar dacă ar accepta să candideze la președinția României, competiția ar deveni mai interesantă. Probabil însă că nu va fi. ■

Destestarea computerului...

În *CRONICA* nr. 7/ 2004, Valeriu Stancu înalță un imn (justificat) dicționarului *Le petit Robert* în variantă electronică. Pe un CD-ROM care are ca element activ un disc doar puțin mai gros decât o foiță de țigară sunt înregistrate sute de mii de informații plus un program ingenios de utilizare a lor. Iată câteva dintre argumentele pledoariei entuziaste a lui Valeriu Stancu:

„60.000 de intrări, 300.000 de sensuri, 180.000 de exemple de utilizare; 40.000 de citatii din peste 1.000 de autori: peste 12.000 de cuvinte sonorizate; toate conjugările, femininele și pluralele, adică 450.000 de forme flexionare; 150.000 de trimiteri analogice și legături hipertextuale.

Noutățile care trebuie remarcate la acest capitol sunt: indexul complet al celor 10.000 de locuțiuni, expresii și proverbe din *Petit Robert* peste 1.000 de notițe detaliate pentru toți autorii de citate, extrase din *Petit Robert des noms propres*, 150 de notițe despre diferitele limbi ale lumii, citate în etimologii.”

Nostalgia *învățării* pe care o trezește articolul lui Valeriu Stancu dovedește că n-au dreptate cei care consideră utilizarea computerului o lovitură dată culturii scrise. C. Rogozanu, în *OBSERVATOR CULTURAL* din 24 august 2004, combate, la rândul lui, prejudecățile legate de computer, dar și de televiziune: „Detestare! televizorului este la fel de aberantă ca și detestarea computerului sau a CD-player-ului. Mai ales că un consumator special de programe, unul educat și cu alte «canale de transmisie» (textul scris, de exemplu) ar trebui să realizeze necesitatea reconcilierii și exploatarea mediilor

de comunicare, abolirea stării conflictuale de tip romantic cu sistemul, inclusiv cu sistemul «imperialist» de subjugare a timpului liber. Aceste revolte nu sunt decât simpatice justificări ale lipsei de productivitate.” Ironie caustică, dar justificată.

Persoana întâi plural

Tot C. Rogozanu, în același articol, intitulat *Intellectualul și ispitele mediatiche*, nu scapă prilejul să-i administreze o lecție de filosofia culturii lui Andrei Pleșu, care, ca și Gabriel Liiceanu, îi enervează și îi obsedează în momentul de față, cu faima lui, pe mai mulți

tineri publiciști, nemulțumiți, probabil; că nu ajung și ei mai repede celebri. Unul dintre reproșurile făcute lui Andrei Pleșu se referă la folosirea unui „noi» insuportabil de abstract” în textele în care definește stilul de viață al românilor. C. Rogozanu uită că el însuși vorbește în mod abuziv (și, oricum, mai prozaic decât Andrei Pleșu) la persoana întâi plural. În *EVENIMENTUL ZILEI*, el și nu altcineva a comentat cândva în următorii termeni dezamăgitorul rezultat de 2-2 obținut de România în meciul de fotbal cu Danemarca din 10 septembrie 2003: „Miercuri seara, în minutul 95, s-a trezit în noi tot ce era mai rău: s-a trezit câte un mic Vadim în sufletul fiecăruia. Un păgubos sentiment

al ciobanului mioritic, al plăieșului nedreptățit de mai-marii din Vest.” etc. Este greu de crezut că în sufletul tuturor românilor se trezește ceea ce se trezește în sufletul lui C. Rogozanu.

Grup de trei

Cu o întârziere de trei luni, în revista 22 din 24 august 2004 apar textele intervențiilor a trei vorbitori la lansarea din 27 mai 2004 a noii ediții a romanului *Playback* de Stelian Tănase. Primul vorbitor, Gheorghe Crăciun, are o părere mai mult decât bună despre *Playback* pe care îl compară direct, fără ezitare, cu *Suflete moarte* de Gogol: „Romanul lui Stelian Tănase este o replică la romanul – la «poemul», cum îl numește Gogol – *Suflete moarte*. Este o replică la un nivel metafizic pe care nu orice carte de proză îl poate atinge”. Al doilea vorbitor, Ion Bogdan Lefter, este și el atât de încântat de roman, încât îl promovează solemn, ca într-o castă, pe autor în rândul postmodernilor: „O carte bogată, complicată, un roman mare: romanul unui coleg de proză postmodernă pe care panoramele literaturii române din ultimele două decenii trebuie să-l recupereze.” În sfârșit, al treilea vorbitor, Stelian Tănase însuși, consideră cu totul îndreptățite aprecierile elogioase la adresa cărții lui: „Eu continuu să cred că este cea mai bună carte pe care am scris-o până acum.” Văzând atâta armonie în interiorul grupului celor trei, nu ne rămâne decât să ne îndepărtăm în vârful picioarelor ca să nu tulburăm un moment de extaz apologetic colectiv.

Cronicar

Un bronz care este aur curat

Am revăzut de câteva ori finalul cursei de 1500 metri, cu atleta Maria Cioncan sosind a treia. Nimic deosebit, s-ar putea spune, mai ales că victoria aparținea altcuiva. Aurul înseamnă Imn național, drapel pe cel mai înalt catarg al Olimpiadei, fericire, îmbrățișări, interviuri, fotografii, autografe și premii la întoarcerea acasă, plus alte și alte distincții menite să încununeze mintea sănătoasă într-un trup sănătos. Strălucirea medaliei trece peste timp și devine legendă, beneficiarii ei devenind eroi ai timpurilor moderne, sacerdoți în templul olimpismului și al odelor bucuriei. Când obțin victoria, mai ales în Elada, la Atena, biografii – și nu numai ei – îi consideră zeli lumii noastre. Ca fost sportiv de

performanță și cronicar sportiv în tinerețe, m-am aflat zi de zi alături de acești învingători, ale căror nume sunt scrise acum cu litere de aur...

Și atunci, de ce m-a impresionat atât de mult bronzul Mariei, al tinerei din Maierul Ilvei, de la poalele munților Rodna, ai nordului transilvan? Cu un bronz s-a încheiat participarea românească la actuala Olimpiadă, cu un bronz a început aventura noastră la J.O. moderne, din 1924, obținut de echipa de rugby, națională din care a făcut parte, o vreme, și marele nostru actor George Vraca, tânăr întors de la studii în Franța! Ei bine, ce a urmat după acea cursă memorabilă merită atenție, chit că ziaristii de la fața locului s-au întrecut în a-i lauda performanța. Dar ce am văzut întrece orice

relatare scrisă. Epuizată, Maria plângea și nu-i venea să creadă ce era pe panoul electronic – locul III și medalia de bronz – pentru ca același plâns s-o însoțească și pe podium: și-a acoperit fața marcată de efort, descoperind-o doar când i s-au pus medalia pe piept și cununa de lauri pe cap.

Reporterul TV care i-a luat prima declarație, când celelalte competitori, inclusiv învingătoarea, erau culcate la pământ, Maria, cu ochii șiroindu-i de lacrimi, a făcut o mărturisire asemeni spovedaniei, spunând că în acea clipă i s-a schimbat viața de așa manieră încât nu va mai purta niciodată... opinci! Da, copilul unei familii sărace a plecat de acasă în opinci și a ajuns să alerge cu cele mai costisitoare încălțări Adidas, a

purtat „teneși”, până să aibă pantofi de doamnă! Spunea că aproape nimeni n-a avut încredere în ea, în afara antrenorului, „tati al meu”, și a soției acestuia, ei fiindu-i ca părinți adoptivi. N-a avut talent ca altele, zicea, dar s-a rupt muncind, depășindu-și condiția de fată de la țară, crezând într-o stea numită Dumnezeu! Cu ultime cuvinte, ca la sfârșit de maraton, se bucura că a felicitat-o o fostă glorie a demifondului românesc, care în anii trecuți, colegă fiindu-i, nu-i acorda nici o atenție și nici o șansă...

N-a pomenit nimic despre miile de ore și zecile de mii de kilometri smulse din viața ca viață, nu s-a referit la renunțările, durerile și visele copilei în opinci, preferând să plângă și să pretindă că bronzul ei este aur curat!

Valentin HOSSU-
LONGIN

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. RO87BRDE445-SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445-SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Société Générale, Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
S.C. Ana-Maria Press

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei

